

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ | ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ενοποίηση αρχαιολογικών και δημόσιων
υπαίθριων χώρων:
η περίπτωση του Άργους

Επιμέλεια

Γρίβα Γεωργία

Επιβλέπουσα
Καθηγήτρια

Γοσποδίνη Άσπα

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7529/1
Ημερ. Εισ.: 07-10-2009
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2009
ΓΡΙ

*Αφιερωμένο στους γονείς μου,
τον αδερφό μου
και ιδιαίτερα στον θείο μου
που ενώ έφυγε νωρίς,
με την αγάπη και αφοσίωση του
στην οικογένεια των Μηχανικών,
υπήρξε εμνευστής σε κάθε μου βήμα.*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω ένα σύνολο ανθρώπων, που με τον τρόπο τους συνέβαλαν στην εκπόνηση και επιτυχή ολοκλήρωση της.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ.Γοσποδίνη Άσπα, επιβλέπουσα της εργασίας αυτής για τις εύστοχες υποδείξεις και διορθώσεις της αλλά και συνολικότερα για όλη την ηθική υποστήριξη σε όλη τη διάρκεια της.

Ακολούθως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ.Μιχάλη Λεφαντζή για τις πληροφορίες που μου πρόσφερε πάνω σε θέματα αρχαιολογικών ευρημάτων και ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων και για όλο το πληροφοριακό υλικό που μου παρείχε.

Παράλληλα, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον κ.Βαγγέλη Τσακλιάνο, Τοπογράφο Μηχανικό, υπάλληλο στην Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου Άργους για όλες τις ώρες που αφιέρωσε σε μένα, μαζεύοντας πληροφοριακό υλικό και δίνοντας μου συμβουλές. Επίσης, ευχαριστώ όλους τους υπαλλήλους της Τεχνικής Υπηρεσίας για την ηθική υποστήριξη γιατί με αυτό τον τρόπο βοήθησαν όλοι στο να ολοκληρωθεί αυτή η διπλωματική.

Επιπλέον, ευχαριστώ πολύ την κ.Άλκηστη Παπαδημητρίου, αρχαιολόγο στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Ναυπλίου για όλες τις πληροφορίες και συμβουλές που μου έδωσε σε επίπεδο παρεμβάσεων στους αρχαιολογικούς χώρους.

Επιπρόσθετα, ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους τους φίλους μου που στάθηκαν δίπλα μου όλο αυτό το διάστημα και ειδικά στην Ζωή Σπηλιοπούλου, στην Δέσποινα Παναζοπούλου και στον Παναγιώτη Καρακίτσο που βοήθησαν στην χαρτογράφηση. Στην Μαρία Ζίφκου, στη Νένα Παυλίδου και στο Στέφανο Ζυμή, που βοήθησαν σε ότι τεχνικό πρόβλημα προέκυπτε κατά την διάρκεια εκπόνησης. Στην Αλέξανδρα Χαιρετάκη για όλη την ψυχολογική υποστήριξη και ενθάρρυνση σε κάθε δυσκολία που προέκυπτε.

Δεν θα μπορούσα να παραλείψω την Σεμίραμις Γραμματοπούλου που κατάφερε να κάνει τις ιδέες μου πραγματικότητα μέσα από ένα υπέροχο εξώφυλλο.

Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ ανήκει στην οικογένεια μου που είναι δίπλα μου σε κάθε μου βήμα. στηρίζοντας με.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί μια προσπάθεια ολοκληρωμένης προσέγγισης και αντιμετώπισης των αρχαιολογικών και δημόσιων υπαίθριων χώρων της χώρας μας, δεδομένου ότι έως σήμερα, παρά την σημασία του αντικειμένου, οι ενέργειες που έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση είναι περιορισμένης εμβέλειας. Στόχος της εργασίας αυτής είναι η αποτύπωση της κατάστασης στην χώρα μας, η αναφορά σε δύο εξαιρετικά παραδείγματα πόλεων όπου ανέδειξαν την πολιτιστική τους κληρονομιά με τον καλύτερο τρόπο καθώς και η μελέτη της πόλης του Άργους που θεωρείται η αρχαιότερη πόλη της Ευρώπης. Λαμβάνοντας υπόψη τα δύο παραδείγματα της Αθήνας και της Ρόδου, μελετούμε και καταγράφουμε την υφιστάμενη κατάσταση της πόλης του Άργους και προτείνουμε έργα και παρεμβάσεις που θα βοηθήσουν στην αξιοποίηση και ανάδειξη των αρχαιολογικών της χώρων. Δημιουργούμε διαδρομές που θα εξυπηρετούν τόσο τους κάτοικους της περιοχής όσο και τους επισκέπτες, και θα συνδυάζουν αρμονικά το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον.

Λέξεις κλειδιά: αρχαιολογικοί χώροι, ενοποίηση, ανάδειξη, δημόσιοι υπαίθριοι χώροι

ABSTRACT

This diploma thesis is an attempt towards a holistic approach and treatment related to Greek archeological and public areas due to the fact that, although the issue is very important, the actions taken so far remain deficient. The paper aims to overview the situation of the archeological monuments by mentioning two brilliant examples of cities that have already highlighted their cultural heritage in the most suitable and successful way, and the investigation of Argos that is considered to be the oldest city in Europe. Having in mind the two examples of Athens and Rhodes, we study and record the status quo of city of Argos and we propose projects and interventions that will help the management and promotion of the archeological sites. We create routes that will serve not only the residents but also the tourists and will combine harmoniously the past, the present and the future.

Key words: archeological sites, unification, management, public areas

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
2	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ	7
2.1	ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ	7
2.1.1	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΧΩΡΩΝ	7
2.1.2	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ	9
2.2	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ	10
2.2.1	ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ	10
2.2.2	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΙΣΤΟ	11
3	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	13
3.1	Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ	13
3.1.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	13
3.1.2	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	14
3.2	Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ	17
3.2.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	17
3.2.2	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΛΙΑΣ ΠΟΛΗΣ ΡΟΔΟΥ	20
4	ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΓΟΥΣ	22
4.1	ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΓΟΥΣ	22
4.2	ΑΝΑΓΛΥΦΟ	23
4.3	ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ	26
4.4	ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	28
5	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΓΟΥΣ	30
5.1	ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	30
5.2	ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	34
6	ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΓΟΥΣ	38
6.1	ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ	38
6.2	ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	42
6.3	ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ	43
7	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ	44
7.1	ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ	44
7.2	ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	45
8	ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΡΓΟΥΣ	60
8.1	ΜΕΛΕΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ	60
8.2	ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ	63
8.3	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	66
9	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	68
9.1	ΣΤΟΧΟΙ	68
9.2	ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	68
9.3	ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ – ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΟΥ	73
10	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	74
11	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	75
12	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	130

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

Παράρτημα 1:Παράρτημα Κεφαλαίου 3	76
Παράρτημα 2:Παράρτημα Κεφαλαίου 6	88
Παράρτημα 3:Παράρτημα Κεφαλαίου 7	94
Παράρτημα 4:Παράρτημα Κεφαλαίου 8	117
Παράρτημα 5:Παράρτημα Χαρτών	119

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1:Οικισμοί Δήμου Άργους	23
Πίνακας 2:Έργα και παρεμβάσεις ΕΑΧΑ	76

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ

Σχέδιο 1:Σχέδιο πόλεως Καποδίστρια 1831	88
Σχέδιο 2:Σχέδιο οικισμού Άργους προ του 23	89
Σχέδιο 3:Σχέδιο πόλης Άργους 1950	90
Σχέδιο 4:Ρυθμιστικό Σχέδιο πόλεως 1973-Πρόταση Μαρασλή	91
Σχέδιο 5:Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Άργους 1985	92
Σχέδιο 6:Σχέδιο Πόλεως Άργους-Υφιστάμενη κατάσταση	93
Σχέδιο 7:Πρόταση Γαλλικής Αρχιτεκτονικής Σχολής	117
Σχέδιο 8:Δημόσιος Περίπατος-Πρόταση Γαλλικής Αρχιτεκτονικής Σχολής	118

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1:Αθήνα-Αρχαία Αγορά	78
Εικόνα 2:Αθήνα-Πλατεία Συντάγματος	78
Εικόνα 3:Αθήνα-eco festival	79
Εικόνα 4:Αθήνα-Ρωμαϊκή Αγορά	79
Εικόνα 5:Αθήνα-Κεραμεικός	80
Εικόνα 6:Ρόδος - Τείχη Παλιάς Πόλης	81
Εικόνα 7: Ρόδος - Κάστρο των Ιπποτών	81
Εικόνα 8:Ρόδος - Κάστρο των Ιπποτών - Αγάλματα	82
Εικόνα 9: Ρόδος - Κάστρο των Ιπποτών Αθήνα	82
Εικόνα 10:Ρόδος - Μοναστικό συγκρότημα Αγίου Γεωργίου	83
Εικόνα 11:Ρόδος - Μοναστικό συγκρότημα Αγίου Γεωργίου	84
Εικόνα 12:Ρόδος - Τζαμί στην Παλιά Πόλη	85
Εικόνα 13:Ρόδος - Κεντρική οδός	86
Εικόνα 14:Ρόδος - Πλατεία στην Παλιά Πόλη	86
Εικόνα 15:Ρόδος - Τείχη	87
Εικόνα 16:Ρόδος - Διαδρομές δίπλα στα τείχη	87
Εικόνα 17:Αρχαίο Θέατρο Άργους, θέσεις θεατών	94
Εικόνα 18:Αρχαίο Θέατρο Άργους, σκηνή, θέα από λόφο	94
Εικόνα 19:Αρχαίο Θέατρο Άργους	95
Εικόνα 20:Σεράπειο, Ασκληπείο, Θέρμες Α	95

Εικόνα 21: Ασκληπείο, Θέρμες Α	96
Εικόνα 22: Θέατρο με ευθύγραμμα εδώλια	96
Εικόνα 23: Ιερό Αφροδίτης	97
Εικόνα 24: Αρχαία Αγορά	97
Εικόνα 25: Αρχαία Αγορά	98
Εικόνα 26: Υπόστυλη Αίθουσα	98
Εικόνα 27: Ηρώον	99
Εικόνα 28: Νότια Στοά και Παλαίστρα	99
Εικόνα 29: Δρόμος Σταδίου	100
Εικόνα 30: Νυμφαίο και Θόλος Αγοράς	100
Εικόνα 31: Μνημείο D	101
Εικόνα 32: Αγωγός της Αγοράς	101
Εικόνα 33: Μνημείο M	102
Εικόνα 34: Κάστρο Λάρισας	102
Εικόνα 35: Κάστρο Λάρισας	103
Εικόνα 36: Λόφος Προφήτη Ηλία	103
Εικόνα 37: Εκκλησιάκι Προφήτη Ηλία	104
Εικόνα 38: Κριτήριο, Νυμφαίο, Υδραγωγείο	104
Εικόνα 39: Ωδείο	105
Εικόνα 40: Τετράγωνο Νυμφαίο	105
Εικόνα 41: Ναός Αγίου Ιωάννη Προδρόμου	106
Εικόνα 42: Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου	106
Εικόνα 43: Ναός Παναγίας Πορτοκαλούσας (Κατακεκρυμμένη)	107
Εικόνα 44: Αρχαιολογικό Μουσείο Άργους - Καλλέργειο	107
Εικόνα 45: Δημαρχείο	108
Εικόνα 46: Σιδηροδρομικός Σταθμός	108
Εικόνα 47: Δημοτική Αγορά	109
Εικόνα 48: Δημοτική Αγορά - εσωτερικό	109
Εικόνα 49: Μέγαρον Κωνσταντόπουλου	110
Εικόνα 50: Μέγαρον Κωνσταντόπουλου – Εσωτερικός διάκοσμος	110
Εικόνα 51: Μέγαρον Τρικούπη	111
Εικόνα 52: Μέγαρον Τρικούπη - Πρόσοψη	111
Εικόνα 53: Δημοτικό Σχολείο Καποδίστρια	112
Εικόνα 54: Κτίριο Ξηνταρόπουλου	112
Εικόνα 55: Στρατώνες Καποδίστρια	113
Εικόνα 56: Στρατώνες Καποδίστρια – Ανατολική πτέρυγα	113
Εικόνα 57: Οικία Γόρδωνος	114
Εικόνα 58: Οικία Τσώκρη	114
Εικόνα 59: Οικία Διαμαντοπούλου	115
Εικόνα 60: Αεροφωτογραφία Αρχαίου Θεάτρου	115
Εικόνα 61: Αεροφωτογραφία Ωδείου	116
Εικόνα 62: Αεροφωτογραφία Λόφου Ασπίδας	116

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1:Χωροταξική θεώρηση Δήμου Άργους	120
Χάρτης 2:Κέντρο και τοπικά κέντρα	121
Χάρτης 3:Τοπονύμια – Γειτονιές –Πολεοδομικές ενότητες	122
Χάρτης 4:Χρήσεις γης	123
Χάρτης 5:Πράσινο και δημόσιοι υπαίθριοι χώροι	124
Χάρτης 6:Αρχαιολογικοί χώροι – Μνημεία Άργους	125
Χάρτης 7:Πολεοδομική εξέλιξη	126
Χάρτης 8:Προτάσεις:Σύνδεση με αρχαιολογικού χώρους νομού Αργολίδας	127
Χάρτης 9:Προτάσεις:Περιοχές μελέτης	128
Χάρτης 10:Προτάσεις:Έργα και παρεμβάσεις	129

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΓΠΣ.....	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΑΧΑ.....	Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας
ΕΣΥΕ.....	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία
ΚΤΕΛ.....	Κοινό Ταμείο Εισπράξεων Λεωφορείων
ΚΥΑ.....	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΟΤΑ.....	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΔ.....	Προεδρικό Διάταγμα
ΥΑ.....	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΕΧΩΔΕ.....	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΠΠΟ.....	Υπουργείο Πολιτισμού

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Ο κάθε άνθρωπος για να νιώσει ότι ανήκει στην πόλη που κατοικεί ή στην πόλη που επισκέπτεται χρειάζεται κάτι βαθύτερο: να ταξιδέψει στο χρόνο, να θυμηθεί και να ονειρευτεί» (Φιλλιποπούλου, 2004: 184). Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος του ταξιδιού, είναι χρήσιμο στην πόλη ή στην περιοχή αυτή να υπάρχουν σημεία αναφοράς, τέτοια, που να είναι ικανά να καθορίσουν την ταυτότητα της και τον ατομικό της χαρακτήρα. Τα αρχαιολογικά μνημεία, τα τοπόμετρα και η γενικότερη διαμόρφωση των υπαίθριων χώρων της πόλης είναι στοιχεία που είναι ικανά να χαρακτηρίσουν μια πόλη (Σημαιοφορίδης, 2001). Με αυτό τον τρόπο η πόλη ή η περιοχή αυτή έχει μια δυνατή προσωπικότητα που εκτός από την μνήμη για την κληρονομιά και την γνώση που κουβαλάει έχει και ένα όραμα για το μέλλον της. Κατά συνέπεια η πόλη αυτή δεν αντιμετωπίζει τα μνημεία της ως παθολογικά στοιχεία, ως απόκλιση από τους νόμους της εξέλιξης και της ανάπτυξης, αλλά τα ενσωματώνει στο σχεδιασμό της, στα πλαίσια της σύγχρονης αντίληψης για αειφόρο ανάπτυξη (Φιλλιποπούλου, 2004: 184).

Η χώρα μας διακρίνεται από την βαθιά ιστορική της κληρονομιά και πολιτισμού καθώς και της συνύπαρξης δυο διαφορετικών εποχών και πολιτισμών, του αρχαίου και ιστορικού με τον σύγχρονο. Υπάρχουν περιοχές που η ιστορία και η κληρονομιά που φέρουν στην πλάτη τους είναι κληρονομιά χιλιάδων χρόνων, από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι και τα νεότερα. Αυτό που αντικρίζουμε όμως καθημερινά είναι η απαξίωση και εγκατάλειψη τους από το κράτος αρχικά και έπειτα και από τους κατοίκους - επισκέπτες. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που κάποιες πόλεις ή περιοχές της Ελλάδας έχουν αξιοποιήσει αυτό το χάρισμα που έχουν προς όφελος τους.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η παρουσίαση της ζωτικής σημασίας της ενοποίησης των αρχαιολογικών και δημόσιων υπαίθριων χώρων μέσω επιτυχημένων παραδειγμάτων καθώς και προτάσεις για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων Άργους. Οι λόγοι επιλογής του θέματος αυτού, είναι λόγω των βιωμάτων μέσα στην πόλη του Άργους και την ευαισθητοποίηση για την εικόνα μιας πόλης που αξίζει περισσότερο.

2 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ

2.1 ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ

2.1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η ένταξη των δημόσιων χώρων στον αστικό ιστό κρίνεται απαραίτητη, καθώς αποτελούν ένα χώρο κοινωνικής επικοινωνίας, ενώ συχνά αποτελούν και σημείο έλξης οικονομικών δραστηριοτήτων. Ως δημόσιοι χώροι μπορούν να οριστούν οι χώροι ενός χωριού, μιας κωμόπολης ή μιας πόλης (ιδιωτικής ή δημόσιας ιδιοκτησίας) που είναι διαθέσιμοι, δωρεάν, στον καθένα να τους δει, να τους χρησιμοποιήσει ή να τους απολαύσει (Cowan και Huxford, 2008). Σύμφωνα με τον Πανέτσο ο δημόσιος υπαίθριος χώρος είναι ένας χώρος «ευσταθούς ή ασταθούς ισορροπίας, τάξης και αταξίας, της μεταβαλλόμενης οργάνωσης των κοινωνικών αντιθέσεων» (Πανέτσος, 2002). Αντίστοιχα, ο Ρωμανός ορίζει το δημόσιο χώρο ως τον προσβάσιμο χώρο όπου οι άνθρωποι καταφεύγουν για την απασχόληση τους σε ομαδικές ή και ατομικές δραστηριότητες (Ρωμανός, 2002). Ο δημόσιος υπαίθριος χώρος αποτελεί, λοιπόν μια έννοια η οποία δεν διαθέτει ένα συγκεκριμένο ορισμό αλλά και ο ορισμός αυτού προκύπτει από την χρήση για την οποία τον επιλέγει ο κάθε άνθρωπος ανάλογα με τις ανάγκες του και τις εκάστοτε απαιτήσεις της κοινωνίας.

Δημόσιος υπαίθριος χώρος μπορεί να χαρακτηριστεί μια πλατεία, ένας κήπος, ένας πεζόδρομος, μια παιδική χαρά ή ακόμη και ένας δρόμος και ανάλογα με την χρήση τους διαθέτουν αντίστοιχο εξοπλισμό όπως φύτευση, χώρους ανάπαυσης, στέγαση διαφόρων ειδικών ή γενικών κοινωνικών λειτουργιών όπως εκθέσεις, εστιατόρια και κτίρια κοινωνικών οργανισμών (Αραβαντινός, Κοσμάκη, 1988, Λαζαρίδου, 2003). Οι χώροι αυτοί συνήθως δημιουργούνται βάσει πολεοδομικού προγράμματος και η είσοδος σε αυτούς τους χώρους είναι ελεύθερη για το κοινό. Παρόλα αυτά υπάρχουν δημόσιοι υπαίθριοι χώροι με περιορισμένη πρόσβαση, δηλαδή πρόσβαση μόνο σε προκαθορισμένες ώρες ή με την καταβολή κάποιου χρηματικού αντιτίμου (Κώτσιου, 2005).

Επιπρόσθετα, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τον δημόσιο υπαίθριο χώρο ως μια πολυδιάστατη έννοια που λαμβάνει διαφορετικές μορφές ανάλογα με το καθεστώς ιδιοκτησίας του (δημόσιο – ιδιωτικό), με τη χρήση του (μονοχρηστικός – πολυχρηστικός) και τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του (οριζόμενος από τις όψεις των περιβαλλοντικών κτιρίων ή τη μορφολογία του εδάφους της περιοχής) (Γερολύμπου, 2003).

Παράλληλα, οι κοινόχρηστοι χώροι διευκολύνουν και συμβάλλουν στην πραγματοποίηση των διαφόρων ανταλλαγών και ροών μεταξύ των χρήσεων γης που αναπτύσσονται σε έναν οικισμό (Κουσιδώνης, 2002). Πιο συγκεκριμένα, οι σημαντικότερες ροές που εμφανίζονται σε έναν οικισμό είναι αυτές των πεζών και των οχημάτων, με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος των δημόσιων χώρων να καλύπτεται από το οδικό δίκτυο και να χρησιμοποιείται κυρίως για τη εξυπηρέτηση των μετακινήσεων (Cowan και Huxford, 2008).

Οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι αποτελούν ανθρώπινο δικαίωμα όπως όλα τα άλλα δικαιώματα που έχει ο άνθρωπος. Για τον λόγο αυτό οι δημόσιοι χώροι πρέπει να είναι λειτουργικοί, όμορφοι και περιποιημένοι με σεβασμό απέναντι στους ανθρώπους, έτσι ώστε να μπορούν να νοιώθουν καλοδεχούμενοι στους χώρους αυτούς (Cowan και Huxford, 2008).

Συγχρόνως, ένα σημαντικό τμήμα των δημόσιων χώρων σε έναν οικισμό διατίθενται για την εγκατάσταση χώρων αναψυχής (παιδικές χαρές, πάρκα κτλ.), ενώ περιλαμβάνονται σε αυτούς και οι περιοχές πρασίνου που μπορεί να εμφανίζονται στον αστικό ιστό (Κουσιδώνης, 2002). Με αυτό τον τρόπο, οι δημόσιοι ή κοινόχρηστοι χώροι συμβάλλουν άμεσα στη δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων των πόλεων και των οικισμών, ενώ συγχρόνως ενισχύουν το αίσθημα της «γειτονιάς» και συμβάλλουν στην ανάπτυξη των ανθρωπίνων σχέσεων.

Η έννοια όμως του δημόσιου υπαίθριου χώρου δεν αναφέρεται μόνο στο χώρο της πόλης όπου μένει κενός ανάμεσα στα κτίρια αλλά και στις σχέσεις και έννοιες που τον προσδιορίζουν και αναπτύσσονται μέσα σε αυτόν. Επομένως, ο πολεοδομικός σχεδιασμός δεν πρέπει να βασίζεται μόνο στον σχεδιασμό των κτιρίων και των οικοδομικών τετραγώνων αλλά και στο σχεδιασμό, την διαμόρφωση και τον εξοπλισμό των δρόμων, των πλατειών και των κοινόχρηστων υπαίθριων χώρων. Οι δημόσιοι χώροι λοιπόν, μπορούν με το πέρασμα του χρόνου να αποτελούν σημαντικά ιστορικά σημεία, σημεία δηλαδή αναφοράς για την πόλη (Τερζόγλου, 1996).

2.1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η σημασία και ο σχεδιασμός των υπαίθριων δημόσιων χώρων δεν είναι ένα φαινόμενο των τελευταίων αιώνων καθώς οι πρώτοι σχεδιασμένοι υπαίθριοι χώροι εντοπίζονται στις αρχές του 5^{ου} αιώνα π.Χ.. Νεωτεριστικό στοιχείο των πόλεων είναι η Αγορά η οποία σήμαινε συγκέντρωση των πολιτών στο κεντρικό σημείο της πόλης. Η Αγορά, δηλαδή όπως προαναφέραμε η ύπαρξη κεντρικού δημόσιου χώρου, είχε πολυδιάστατο χαρακτήρα αφού χρησιμοποιούταν ως χώρος δημόσιων συγκεντρώσεων αλλά και άτυπων πολιτικών συζητήσεων, ως τόπος χωροθέτησης των βασικότερων ναών και βωμών της πόλης, ως χώρος εμπορικών δραστηριοτήτων αλλά και μέχρι τον 5^ο αιώνα π.Χ. χώρος όπου πραγματοποιούνταν δραματικές παραστάσεις (Γοσποδίνη, 1998).

Στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ. η Αγορά έχασε τον αρχικό της χαρακτήρα καθώς νέοι τύποι δημόσιου υπαίθριου χώρου άρχισαν να δημιουργούνται όπως τα ανοικτά θέατρα, καθώς και χώροι μπροστά από δημόσια κτίρια (Ανανιάδου, Τζιμοπούλου, 1997). Στη δημιουργία της ρωμαϊκής πόλης, το *forum*, είναι ο αντίστοιχος χώρος της ελληνικής Αγοράς αρχικά εμφάνιζε τον ίδιο πολυδιάστατο χαρακτήρα με αυτόν της Αγοράς με σχεδιασμούς που βασίζονταν στον γεωμετρικό κάρναβο (Gospodini 1984, Γοσποδίνη, 1995).

Μετά το Μεσαίωνα, στην αναγέννηση, όταν οι αντιλήψεις περί του δημόσιου υπαίθριου χώρου της πόλης επιστρέφουν στις ιδέες της Κλασικής αρχαιότητας, και εντοπίζονται τα γνωστότερα παραδείγματα κλασικής σύνθεσης ο δημόσιος υπαίθριος χώρος εγκαταλείπει πλέον οριστικά την λογική της ελληνικής και ρωμαϊκής Αγοράς ως χώρο πολυδιάστατο και διαχωρίζεται σε ξεχωριστές ενότητες, όπου η καθεμία έχει τον δικό της σκοπό και χρήση, όπως θρησκευτική χρήση, πολιτική χρήση και εμπορική χρήση (Λαζαρίδου, 2003).

Κατά τη βιομηχανική επανάσταση ο υπαίθριος χώρος της πόλης διαχωρίζεται σε δημόσιο και ιδιωτικό με προφανή αποτελέσματα, αφού οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι περιφράσσονται, δέντροφυτεύονται και μετατρέπονται σε κήπους που πλέον ανήκουν σε εύπορους περίοικους (Γοσποδίνη, 1995).

Τέλος, οι πόλεις άρχισαν να διογκώνονται και να αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς με αποτέλεσμα η απόσταση της κατοικίας από τα όρια της πόλης όπου και χωροθετούνταν μέχρι τότε η πλειοψηφία του υπαίθριου χώρου και των χώρων πρασίνου να γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη καθιστώντας έτσι σταδιακά αδύνατη τη χρήση τους

ειδικότερα από τους εργαζόμενους του τριτογενούς και του δευτερογενούς τομέα, δηλαδή από την ευρύτερη λαϊκή μάζα (Αραβαντινός, Κοσμάκη, 1988).

2.2 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

2.2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία του ιστορικού κέντρου μιας πόλης αποτελούν το κύριο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς της, καθώς και την ζωντανή μαρτυρία της ιστορικής της συνέχειας διαμέσου των αιώνων (Ζήβας, 1997). Παράλληλα, συμβάλλουν στη δημιουργία μιας ισχυρής πολιτιστικής ταυτότητας των πόλεων, η οποία σχετίζεται με την ύπαρξη ενός ισχυρού ιστορικού παρελθόντος των πόλεων και επηρεάζει την πολιτιστική τους εικόνα (Δέφνερ και Μεταξάς, 2003).

Μνημείο μπορεί να θεωρηθεί καθετί που μεταδίδει πληροφορίες για το παρελθόν μας, αυτό σημαίνει πως μνημεία δεν θεωρούνται μόνο τα κτίρια που δεν λειτουργούν πια αλλά και αυτά που με κάποιο τρόπο εξυπηρετούν τον αρχικό τους προορισμό. Εκτός από τα μεμονωμένα μνημεία κάποιος μπορεί να συναντήσει και ολόκληρα σύνολα μνημείων που μπορούν να αξιολογηθούν σαν σημαντικά μνημειακά σύνολα. Επίσης μνημεία δεν θεωρούνται μόνο τα έργα μια συγκεκριμένης εποχής, αλλά το συνονθύλευμα των αξιόλογων κτιρίων όλων των εποχών, ακόμα και κτίρια σύγχρονα της δικής μας εποχής (Ζήβας, 1997). « *Είναι όλα εκείνα μικρά ή μεγάλα, αρχαιότερα ή νεότερα, σπουδαία ή ταπεινά που απαρτίζουν την αρχιτεκτονική κληρονομιά του έθνους, που είναι στενά, αναπόσπαστα δεμένα με την ιστορία, το τοπίο και τους ανθρώπους, που αποτελούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας της χώρας μας*» (Ζήβας, 1997: 36).

Το μνημείο πέρα από το επιστημονικό, καλλιτεχνικό ή τουριστικό ενδιαφέρον παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ίδια την πόλη στην οποία βρίσκεται αφού αποτελεί τεκμήριο της ιστορίας της και επομένως οφείλει να ενδιαφέρει τους κατοίκους της. «*Το κάθε μνημείο λειτουργεί ως στοιχείο που χαρακτηρίζει μια περιοχή της πόλης, μικρότερη ή μεγαλύτερη, ανάλογα με τη σημασία του και δίνει συχνά στην περιοχή το όνομα του, αποτελεί με άλλα λόγια ένα τοπόσημο. Συγκροτείται έτσι από το σύνολο των μνημείων της πόλης, ένα δίκτυο τοποσήμων, μοναδικό για κάθε περίπτωση και ανεπανάληπτο*» (Ζήβας, 1997: 143). Το δίκτυο αυτό των μνημείων, πρέπει πάντα να μελετάται σε συνδυασμό με το πολεοδομικό υπόβαθρο, δηλαδή με τους δρόμους και

τους ελεύθερους χώρους αλλά και με τα φυσικά χαρακτηριστικά της πόλης τα οποία κατά ένα μεγάλο μέρος εξηγούν την ίδια την μορφή, τη δομή και την ιστορία της πόλης. Επομένως, κατά αυτόν τον τρόπο έχουμε το δίκτυο των μνημείων της πόλης το οποίο μας ορίζει τόσο τα ιστορικά όρια και τη μορφή της όσο και τη σχέση της με το φυσικό περιβάλλον (Ζήβας, 1997).

Η ύπαρξη ιστορικών μνημείων μπορεί να προσδιοριστεί ως ένας παράγοντας εξαιρετικής σημαντικότητας στην οικονομική ανάπτυξη των πόλεων και στη δημιουργία υψηλών επιπέδων οικονομικής καινοτομίας. Κατανοούμε, λοιπόν, ότι ο ρόλος των μνημείων είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς υποστηρίζουν την προσπάθεια των πόλεων να προωθούνται ως πολιτιστικά κέντρα, τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές αγορές, με αποτέλεσμα να θεωρούνται «εργαλεία» για την αναπτυξιακή διαδικασία των πόλεων (Δέφνερ και Μεταξάς, 2003, Gospodini 2004).

Ωστόσο, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι για την καλύτερη αξιοποίηση των μνημείων μιας πόλης και την αποτελεσματικότερη συμβολή τους στην εικόνα της πόλης κρίνεται σκόπιμο να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην συντήρηση και την αποκατάστασή τους, στην καλύτερη ερμηνεία τους και στον τρόπο παρουσίασης και προώθησής τους (Καλλιγιά, 2004).

2.2.2 *ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΙΣΤΟ*

Στις μέρες μας υπάρχει μια αναπόφευκτη και αμοιβαία σύγκρουση ανάμεσα στην καθημερινή και αναγκαία απαίτηση για χώρο από την μια μεριά και ο σεβασμός προς τα μνημεία από την άλλη, δηλαδή μια σύγκρουση που ανάγεται ανάμεσα στο δυναμικό, το μεταβαλλόμενο και συνεχώς εναλλασσόμενο παρόν και το στατικό πια και αμετάβλητο παρελθόν. Η σύγκρουση αυτή στις περισσότερες περιπτώσεις έχει ως «ηττημένο» το παρελθόν μας, ουσιαστικά τα μνημεία μας (Ζήβας, 1997).

Η υποβάθμιση και η συχνή εγκατάλειψη των ιστορικών οικισμών ή πόλεων που κατ' ουσία σημαίνει την απομάκρυνση τους από την σύγχρονη ζωή και την αδυναμία τους να προσφέρουν ενεργά στην οικονομία της περιοχής δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο. Και αυτή η εγκατάλειψη οφείλεται κατά κύριο λόγο ότι αυτές οι περιοχές συνήθως υπόκεινται «ιδιαίτερης κρατικής προστασίας» που αυτό συνήθως παραπέμπει σε εγκατάλειψη, ερείπωση, υποβάθμιση παρά πρόοδο και ανάδειξη. Μια λύση θα ήταν να συντηρήσουμε μια ιστορική πόλη, μεταβάλλοντας την σε ένα ζωντανό μουσείο, που δεν θα διατηρούσαμε μόνο τα κελύφη από τα κτίρια αλλά και τις λειτουργίες που

ιστορικά είχαν αναπτυχθεί εκεί οπότε ουσιαστικά βοήθησαν και στην δημιουργία του συγκεκριμένου περιβάλλοντος. Με αυτό τον τρόπο, ο επισκέπτης έχει το προνόμιο να βλέπει μια ζωντανή πλέον πόλη η οποία θα του προσφέρει την δυνατότητα της αναδρομής και όχι μια ακινητοποιημένη μέσα στα χρόνια μάζα κτιρίων. Υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούν να επιτευχθούν με την ένταξη των ιστορικών οικισμών στο σύγχρονο περιβάλλον, με την προϋπόθεση βέβαια ότι θα αποτελεί ένα ζωτικό μέρος του συνόλου, που θα είναι κυρίως παραγωγικό για να μπορεί να συμβάλλει και να συνεισφέρει στο κοινωνικό σύνολο (Ζήβας, 1997).

Είναι, λοιπόν, ανάγκη να οδηγηθούμε στην αποδοχή, την ενεργοποίηση και την εφαρμογή της έννοιας της «ενεργού προστασίας», της «ολοκληρωμένης προστασίας». Μιας προστασίας που, ξεκινώντας από την πρόθεση να προστατεύσει και να διατηρήσει την ιστορία μας έτσι όπως έχει εκφραστεί και βρίσκεται γύρω μας υλοποιημένη, θα έχει ως τελικό στόχο να την εντάξει στην σύγχρονη πραγματικότητα, με άλλα λόγια στις ανάγκες της σύγχρονης ζωής. Να την κάνει στοιχείο χρήσιμο και αναπόσπαστο του περιβάλλοντος μας, ικανό να συμμετάσχει ενεργά στη ζωή μας για να την βελτιώσει και όχι να την εμποδίσει, να την ανεβάσει ποιοτικά και όχι να την υποβαθμίσει, να της δώσει προεκτάσεις, ποικιλία και ενδιαφέρον.

Για να περάσουμε σε ένα επίπεδο όπου μια πόλη θα είναι διαχρονικά ζωντανή θα πρέπει να έχουμε δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες ώστε η πόλη αυτή να έχει την ικανότητα να υποδέχεται και να ικανοποιεί τους νέους κατοίκους, τις νέες ανάγκες και λειτουργίες διατηρώντας ταυτόχρονα όλα εκείνα τα στοιχεία που την διατηρούν αιώνια ζωντανή.

3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την σημασία των όλων όσων αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, θα αναφερθούμε σε δύο λαμπρά παραδείγματα που κατάφερα μέσα από τα έργα τους να κάνουν το όνειρο πολλών πραγματικότητα. Ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα ενοποίησης παγκοσμίως είναι η Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας που στέφθηκε με επιτυχία και έδωσε άλλον αέρα ζωής το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας. Ένα ακόμη λαμπρό παράδειγμα είναι η ενοποίηση της Παλιάς Πόλης της Ρόδου, όπου μπορούμε να πούμε ότι είναι ένα έργο που δεν είναι τόσο σύγχρονο καθώς οι πρώτες προσπάθειες για την ανάδειξη του θησαυρού της Παλιάς Πόλης είχε ξεκινήσει από την εποχή της Ιταλοκρατίας όπως θα δούμε παρακάτω αναλυτικά.

3.1 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

3.1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η πόλη της Αθήνας ορίστηκε το 1833 ως νέα πρωτεύουσα του Ελληνικού Κράτους. Τότε η Αθήνα είχε το μέγεθος μιας κωμόπολης με 6000 κατοίκους περίπου. Το σχέδιο της νέας πρωτεύουσας της Ελλάδας ανέλαβαν δύο εξαιρετοι αρχιτέκτονες της εποχής ο Έλληνας Σταμάτης Κλεάνθης και ο Βαυαρός Edward Schaubert. Το σχέδιο αυτό ακολουθεί τις αρχές του νεοκλασικισμού και η βασική ιδέα ήταν η ανάπτυξη της νέας πόλης προς το βορρά και η αποκατάσταση του κέντρου της αρχαίας πόλης μέσω εκτεταμένων ανασκαφών γύρω από την Ακρόπολη. Συνεπώς, η ιδέα του καθορισμού μιας πολιτιστικής – ιστορικής ζώνης ήταν εμφανής από την πρώτη στιγμή σχεδιασμού της πόλης. Άλλωστε, η Αθήνα είναι μία πόλη με πλούσια πολιτισμική ιστορία και συνεπώς, έχει πολλά να αναδείξει (Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ, 2009).

Το 1834, ο Leo von Klenze παρουσίασε ένα νέο σχέδιο το οποίο ανέτρεπε σε μεγάλο βαθμό το προηγούμενο καθώς ουσιαστικά πρότεινε στενότερους δρόμους, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο, τους ανοικτούς χώρους και το χώρο που προοριζόταν για τις αρχαιολογικές έρευνες. Έπειτα από 30 χρόνια, το σχέδιο του Klenze αναπροσαρμόστηκε από την επιτροπή του Σταυρίδη, που πλέον αναφερόταν σε πολύ μεγαλύτερο πληθυσμό, που ανερχόταν σε 50.000 κατοίκους. Πέραν κάποιων τροποποιήσεων, το σχέδιο αυτό διαμόρφωσε τον πυρήνα της πόλης και είναι υπεύθυνο

για τη μορφή που έχει ο πολεοδομικός ιστός του κέντρου της Αθήνας σήμερα (Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ, 2009).

Η Αθήνα, γνώρισε αλματώδη αύξηση του πληθυσμού της από το 1920 έως το 1928 κυρίως μετά το κύμα προσφύγων από τη Μικρά Ασία, αφού ο πληθυσμός αυξήθηκε από 453.000 κατοίκους σε 802.000. Την παραμονή του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η Αθήνα έφτασε τους 1.140.000 κατοίκους. Το 1950 ουσιαστικά σηματοδότησε μια περίοδο αναδιοργάνωσης τόσο της χώρας όσο και της Αθήνας με μεγαλύτερους ρυθμούς οικονομικής και δημογραφικής ανάπτυξης, αφού η Αθήνα πλέον αποτελούσε έναν πυρήνα βιομηχανικών δραστηριοτήτων (Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ, 2009).

Σήμερα, η ευρύτερη περιοχή των Αθηνών αποτελεί μια σύγχρονη μητρόπολη με φυσικά, αισθητικά και πολιτιστικά στοιχεία τα οποία τονίζουν τόσο την αρχαία όσο και τη σύγχρονη ιστορία της. Αποτελεί μια αυτοδύναμη περιφέρεια της χώρας, την περιφέρεια Αττικής. Είναι η μεγαλύτερη περιφέρεια της χώρας, από άποψη πληθυσμού και πυκνότητας, καθώς και οικονομικής δραστηριότητας. Περιλαμβάνει 157 δήμους και κοινότητες εντός 4 νομών. Η περιοχή στεγάζει περίπου το 35% του πληθυσμού της χώρας, ενώ γεωγραφικά δεν υπερβαίνει το 2,8% της συνολικής επιφάνειας της χώρας (Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ, 2009).

3.1.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΟΠΙΩΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας, είναι ένα κοινό πρόγραμμα των Υπουργείων Πολιτισμού και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας - Δημοσίων Έργων. Το πρόγραμμα αυτό έχει ως βασικό σκοπό να αναδείξει το ιστορικό Κέντρο της Αθήνας ενώ παράλληλα να χρησιμοποιηθεί ως καταλύτης για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών της και την οικονομική της ανάπτυξη (Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ, 2009).

Το πρόγραμμα αυτό βασίζεται στην αρχή ιδέα της αείμνηστης Μελίνας Μερκούρη, που ως Υπουργός Πολιτισμού διέβλεψε ότι το παραγωγικό κεφάλαιο της Αθήνας είναι η πολιτισμική της κληρονομιά και στηριγμένη σε αυτήν, η σύγχρονη πολιτιστική της παραγωγή. Το 1985 λοιπόν, άρχισε το Πρόγραμμα της Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας, για την ανάδειξη όλων των μνημείων και αρχαιοτήτων της πόλης. Παράλληλα, το έργο αυτό είχε και ως σκοπό να αποτελέσει τον

καταλύτη για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, για την περιβαλλοντική και κοινωνική συνοχή και, για την οικονομική και τουριστική ανάπτυξή της (Υπουργείο Πολιτισμού, 2009).

Τα βασικότερα βήματα της ιστορικής πορείας του προγράμματος της ΕΑΧΑ είναι αυτά που θα αναφερθούν συνοπτικά παρακάτω:

- Η ένταξη της ΕΑΧΑ στο Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (1983-1985) (Καλογήρου, 2004)
- Η εκπόνηση του πρώτου master plan της ΕΑΧΑ με τίτλο «Μελέτη ανάλυσης στοιχείων για την Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων στο κέντρο της Αθήνας», που είχε αναθέσει το Υπουργείο Πολιτισμού (1988-1991) (Οικονόμου κ.ά., 1999)
- Η ένταξη της ΕΑΧΑ στο προγραμματικό κείμενο «Αττική – SOS» (1994) (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2009)
- Η ένταξη του προγράμματος ΕΑΧΑ στο Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994-1999) (Καλογήρου, 2004)
- Η εκπόνηση των έξι μελετών του προγράμματος με τίτλο «Συνολική ανάδειξη των Αρχαιολογικών Χώρων», που είχε αναθέσει το Γραφείο Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων του Υπουργείου Πολιτισμού (1997-1999) (Οικονόμου κ.ά., 1999)
- Η ίδρυση της ΕΑΧΑ ΑΕ από την Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ 45810, ΦΕΚ909Β/97) (Καλογήρου, 2004)
- Η εκπόνηση της μελέτης με τίτλο «Ανάπλαση – Διαμόρφωση Δικτύου Πεζοδρόμων και Κοινόχρηστων Ελεύθερων Χώρων στην περιοχή της Ακρόπολης», με κύριο έργο της την πεζοδρόμηση των οδών Διονυσίου Αεροπαγίτου και Αποστόλου Παύλου, που είχε αναθέσει η ΕΑΧΑ ΑΕ (1998-1999) (Γαλάνη, 2001)
- Η εκπόνηση της μελέτης με τίτλο «Μελέτη Πλαισίου για την Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας», που αποτελούνταν από τέσσερις επιμέρους τομείς μελέτης. Συγκεκριμένα, η ΕΑΧΑ ΑΕ το 1999 ανέθεσε την Πολεοδομική Μελέτη, την Μελέτη επιπτώσεων του σχεδίου ενοποίησης στην κτηματαγορά του κέντρου, Μελέτη διαχείρισης του ρεύματος των

επισκεπτών στην περιοχή εφαρμογής του σχεδίου και τέλος, Μελέτη διαχείρισης της κυκλοφορίας και στάθμευσης των οχημάτων που εξυπηρετούν την περιοχή του σχεδίου (Ρωμανός και Συμεών, 1999)

- Η εκπόνηση διάφορων εξειδικευμένων μελετών, όπως αρχιτεκτονικές, οικονομετρικές, κυκλοφοριακές κ.α., που ανέθεσε η ΕΑΧΑ ΑΕ από το 1998 έως και το 2004 (Καλογήρου, 2004)

Με όλα τα παραπάνω βήματα, κατά κύριο λόγο επιχειρείται η ανάδειξη της νεοκλασικής Αθήνας και ο καθορισμός της αισθητικής, της κλίμακας και της τυπολογίας της. Ακόμη, επιχειρείται να καθοριστούν σε μια ολοκληρωμένη σειρά ρυθμίσεις χρήσεων γης τόσο των κοινόχρηστων χώρων όσο και των κτιρίων. Τέλος, επιχειρείται να δοθεί απάντηση σε προβλήματα κυκλοφορίας και συγκοινωνίας (Αρχιτέκτονες, 11β: 36).

Έργα και Παρεμβάσεις

Όσον αφορά στα έργα και παρεμβάσεις, στο σχέδιο δράσης που εκπονήθηκε με την έναρξη της λειτουργίας της εταιρείας «Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ», περιλαμβάνονται έργα που έχουν σαφή προσανατολισμό την ανάδειξη των μνημείων και των αρχαιολογικών χώρων του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας και τη σύνδεσή τους. Περιλαμβάνονται επίσης και, παρεμβάσεις με στόχο την ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της πόλης. Οι παρεμβάσεις αυτές αποκαλύπτουν το ιστορικό πρόσωπο της Αθήνας, και αποδεικνύουν ότι είναι μια σύγχρονη, ζωντανή πόλη, που εξελίσσεται και ενσωματώνει την ιστορικότητά της στη σημερινή της εικόνα.

Εκτός από τις βασικές έξι μεγάλες μελέτες του ΥΠΠΟ, οι επιμέρους παρεμβάσεις προβλέπουν ένα μεγάλο αριθμό έργων. Τέτοια είναι πεζοδρομήσεις αξόνων, αναπλάσεις – συντηρήσεις μνημείων, διαμορφώσεις αρχαιολογικών χώρων και συνόλων, διαμορφώσεις αρχαιολογικών περιπάτων. Ακόμη, ανακαινίσεις και συμπληρώσεις κτιρίων, αποκαταστάσεις όψεων, αισθητικές αποκαταστάσεις (ταμπέλες κλπ.), κυκλοφοριακές ρυθμίσεις, χρήσεις γης, καθώς και αναμορφώσεις μεγάλων ανοιχτών χώρων, πλατειών, διαμορφώσεις σταθμών μετρό κλπ. (Αρχιτέκτονες, 11β: 36).

Η δραστηριότητα της εταιρείας ξεκίνησε το 1998 και μέσα σε διάστημα επτά χρόνων είχε ήδη ολοκληρωθεί σημαντικός αριθμός παρεμβάσεων μεγάλης και μικρής

κλίμακας. Παρόλα αυτά υπάρχουν ακόμα πολλά έργα που δεν έχουν ολοκληρωθεί και βρίσκονται σε εξέλιξη και άλλα πολλά που έχουν προγραμματιστεί να πραγματοποιηθούν στο μέλλον (βλέπε Παράρτημα 1).

3.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

3.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Η περιοχή της Ρόδου πέρασε μέσα στα χρόνια από τέσσερις διαφορετικές περιόδους που χωρίζονται στην βυζαντινή περίοδο, περίοδο Ιπποτοκρατίας, Τουρκοκρατίας και Ιταλοκρατίας που θα αναλύσουμε παρακάτω συνοπτικά τα χαρακτηριστικά της κάθε περιόδου.

Βυζαντινή περίοδος(7^{ος} αιώνας-1309)

Στο μυχό του κεντρικού μεγάλου λιμένος της ελληνιστικής πόλης αναπτύσσεται ο πρώτος οχυρωμένος πυρήνας του βυζαντινού φρουρίου. Κατά την ανασκαφή της παλαιοχριστιανικής βασιλικής της οδού Αγησάνδρου αποκαλύφθηκε πως η βυζαντινή οχυρωματική γραμμή δεν ακολουθεί πάντα το «ιπποδάμειο» σύστημα της πόλης. Η βυζαντινή πόλη, στο τέλος του 11^{ου} με αρχές του 12^{ου} αιώνα αποτελείται από τρία τμήματα:

1. Την ακρόπολη στο βορειοδυτικό άκρο του πρωτοβυζαντινού φρουρίου, στο φυσικό έξαρμα του εδάφους που δεσπόζει ταυτόχρονα το πολεμικό και εμπορικό λιμάνι «Μανδράκι»
2. Το φρούριο με τη χαρακτηριστική διάταξη της πομπικής μέσης οδού, στη θέση της σημερινής οδού Ιπποτών, που σύνδεε την ακρόπολη με τη βυζαντινή μητρόπολη, την Παναγία του Κάστρου, και κατέληγε στην κεντρική πύλη της θάλασσας, στον άξονα του μεγάλου λιμανιού
3. Την κάτω πόλη ή Χώρα στα νότια του φρουρίου, τειχισμένη σε δεύτερη φάση, της οποίας έχει αποκαλυφθεί τμήμα της ανατολικής οχύρωσης σε αρκετή απόσταση από το λιμάνι και τον ανατολικό ελληνιστικό μόλο.

Περίοδος Ιπποτοκρατίας(1309-1522)

Από τα πρώτα χρόνια μετά την άλωση του βυζαντινού κάστρου και την εγκατάσταση του Τάγματος των Ιπποτών του Ιωάννη της Ιερουσαλήμ τεκμηριώνονται συνεχείς προσπάθειες βελτίωσης των παλαιών οχυρώσεων και επέκτασης και ενίσχυσης των οχυρωματικών κατασκευών.

Στις αρχές του 15^{ου} αιώνα η ιπποτική πόλη είχε οργανωθεί σε δύο ξεχωριστές πολεοδομικές ενότητες εντός του τειχισμένου πυρήνα της:

1. Το Κολλάκιο με αυτόνομη οχύρωση, που ταυτιζόταν με το πρωτοβυζαντινό «φρούριο» και περιελάμβανε τις σημαντικότερες λειτουργίες του Τάγματος αλλά και τις ιδιωτικές κατοικίες των ιπποτών.
2. Το Μπούργκο ή πόλη των αστών Ελλήνων και Λατίνων, όπου κυρίως αναπτυσσόταν το εμπορικό κέντρο και κατοικούσαν οι Έλληνες.

Περίοδος Τουρκοκρατίας(1523-1912)

Η κατάληψη της ιπποτικής πρωτεύουσας από τους Οθωμανούς Τούρκους το 1522 και η ενσωμάτωση της στη μεγάλη οθωμανική αυτοκρατορία, στα πλαίσια της οποίας κατά τους αιώνες που ακολούθησαν επικρατούσαν γενικά συνθήκες ειρήνης (Pax Ottomana), υπήρξε σημαντική τομή, που καθόρισε αποφασιστικά την περαιτέρω εξέλιξη της πόλης και των μνημειακών κατασκευών που περιελάμβανε. Ιδιαίτερα σε ότι αφορά το μνημειακό σύνολο των μεσαιωνικών οχυρώσεων, είναι προφανές ότι πάγωσε στην κυριολεξία στην μορφή που είχε το 1522, αν εξαιρέσει κανείς τις εκτεταμένες επισκευές των ερειπίων που άφησε η σκληρή πολιορκία και η τελική άλωση της πόλης. Έτσι μπορεί να θεωρηθεί ως η μοναδική οχύρωση της Ευρώπης που διατηρεί αυτή την πρώτη μεταβατική μορφή, στα πλαίσια της οποίας διακρίνονται οι μετατροπές που υπέστη για την προσαρμογή της στη νεότερη πολεμική τέχνη της εποχής της πυρίτιδας.

Περίοδος Ιταλοκρατίας(1912-1948)

Η περίοδος της Ιταλοκρατίας σηματοδοτεί για την πόλη της Ρόδου, την πιο γόνιμη περίοδο, κατά την οποία ολοκληρώθηκε σχεδόν η υποδομή για την ανάπτυξη της υπαίθρου και τέθηκαν οι βάσεις για την σύγχρονη διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα η τελευταία εικοσαετία της ιταλοκρατίας (1923-1943), που είναι η πιο κρίσιμη περίοδος για την εθνική, τη θρησκευτική, τη γλωσσική και την πολιτιστική ταυτότητα των Δωδεκανησίων, είναι συγχρόνως και η πιο δημιουργική. Τότε κυρίως υλοποιείται ο μετασχηματισμός του δομημένου περιβάλλοντος με την εκτέλεση μεγαλόπνοων δημόσιων έργων, την ίδρυση σημαντικών βιομηχανικών μονάδων, την ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων και τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και τις αποφασιστικές πολεοδομικές παρεμβάσεις, στα πλαίσια της εκφρασμένης πολιτικής για ιδεολογική και πολιτιστική αλλοτρίωση. Η επιβεβαίωση και διαιώνιση της εξουσίας είναι εξασφαλισμένη μέσα από τη δυναμική επέμβαση στο περιβάλλον με κτίσματα και μνημεία που ο χρόνος δύσκολα μπορεί να εξαφανίσει.

Πρόκειται για μια δυναμική παρέμβαση με πολύ σημαντικές επιπτώσεις στη σύγχρονη ανάδειξη του μνημειακού χαρακτήρα της πόλης. Τα θετικά στοιχεία που προσέδωσε στη διαχείριση του μνημειακού χώρου είναι:

1. Η αρχαιολογική έρευνα και αποκάλυψη σημαντικών αρχαίων μνημείων, ιδιαίτερα του ναού της Αφροδίτης και του ρωμαϊκού τετράπυλου, για την ανάδειξη του οποίου χρειάστηκε να μεταφερθεί η ιπποτική εκκλησία του Αγίου Δημητρίου του Piossasco.
2. Η αναστήλωση και αποκατάσταση σημαντικών μεσαιωνικών μνημείων και συγκροτημάτων, όπως του μεγάλου Νοσοκομείου των Ιπποτών, του παλατιού του Μεγάλου Μαγίστρου και της μνημειακής ζώνης του συγκροτήματος της Οπλοθήκης, στο οποίο εντάσσεται και το παλιό Νοσοκομείο του 14^{ου} αιώνα.
3. Η διαμόρφωση ευρύτερων περιοχών με την προσθήκη νέων εκλεκτικής μορφής κτιρίων και στοιχείων πολεοδομικού χαρακτήρα, και
4. η ένταξη νέων χρήσεων στα αναστηλωμένα μεσαιωνικά κτίσματα, όπως του Αρχαιολογικού Ιδρύματος Δωδεκανήσου, του Αρχαιολογικού Μουσείου και της Εθνογραφικής Συλλογής.

Επίσης, ιστορικής σημασίας πρωτοποριακή ενέργεια διαχείρισης του μνημειακού συγκροτήματος υπήρξε η κήρυξη της «μνημειακής ζώνης της μεσαιωνικής πόλης», που περιέλαβε και ζώνη προστασίας-πρασίνου γύρω από τις οχυρώσεις και την τάφρο, ήδη το 1920. Η ζώνη αυτή καταλαμβάνει μια έκταση περίπου 150 στρεμμάτων και η ιταλική Διοίκηση προχώρησε εσπευσμένα στην κήρυξη της ως αδόμητης, σε μια εποχή που δεν υπήρχε προηγούμενο, ούτε στην Ιταλία, μιας τέτοιας κρατικής μέριμνας για την προστασία τοπίου σε άμεση γειτνίαση με το μνημειακό σύνολο. Ήταν μια σημαντική ενέργεια πνοής για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, αφού δημιούργησε μια μόνιμη ζώνη προστασίας της μεσαιωνικής πόλης και δημιούργησε ένα χώρο περιπάτου θέασης των οχυρώσεων, μια στενή νησίδα δάσους στο κέντρο της σύγχρονης πόλης.

3.2.2 ΕΝΟΠΙΩΣΗ ΠΑΛΙΑΣ ΠΟΛΗΣ ΡΟΔΟΥ

Στην Παλιά Πόλη της Ρόδου από ότι είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο οι δράσεις για την ανάδειξη και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων είχε ξεκινήσει ουσιαστικά από την εποχή της Ιταλοκρατίας. Η προσπάθεια όμως αυτή συνεχίστηκε και αργότερα, με ελληνική διοίκηση πλέον. Από το 1985 έως το 2000 γίνονται αρκετές προσπάθειες, έργα και παρεμβάσεις στην μεσαιωνική πόλη. Χαρακτηριστικά της παρέμβασης στις μεσαιωνικές οχυρώσεις και την τάφρο είναι (Υπουργείο Πολιτισμού, 2001):

- Η διατήρηση της αυτοτέλειας του χώρου ως αρχαιολογικού και του σαφούς διαχωρισμού του από τη νεότερη πόλη της Ρόδου, με δύο κύριες εισόδους, από το Μανδράκι και την Ακαντιά
- Η καλή επικοινωνία του με ενδιάμεσες εισόδους – εξόδους στο ύψος των κύριων πυλών της οχύρωσης, που λειτουργούν ως κόμβοι σύνδεσης του χώρου τόσο με τη τειχισμένη όσο και με τη νεότερη πόλη της Ρόδου
- Η διευκόλυνση της πρόσβασης, στα σημεία που το επιτρέπει η αρχιτεκτονική διάρθρωση του χώρου, προς το εσωτερικό της τειχισμένης πόλης, της οποίας αποτελεί οργανικό τμήμα
- Η ελεύθερη απόδοση του χώρου προς τους πολίτες και τους πολυάριθμους επισκέπτες της πόλης, σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις περί ενεργού προστασίας και εξασφάλισης της μελλοντικής συντήρησης και διαχείρισης των μνημείων από το κοινωνικό σύνολο, που επιτυγχάνεται μόνο με τη λειτουργική επανένταξη τους στη σύγχρονη ζωή της πόλης

Παρόλα αυτά, παραμένουν πολλά σημαντικά ζητήματα όπως:

- Η αναβάθμιση της κεντρικής εμπορικής ζώνης, της γνωστής ως Παλιά Αγορά, στη θέση του παραδοσιακού παζαριού
- Η συνολική διευθέτηση – αναβάθμιση της παραλιακής ζώνης του μεσαιωνικού λιμανιού, από το φρούριο του Αγίου Νικολάου μέχρι την Πύλη της Ακαντιάς, συμπεριλαμβανομένων και τριών μεσαιωνικών μύλων, του Αγίου Νικολάου, του Naillac και των Μύλων
- Το συνολικό πρόγραμμα αποκατάστασης της ακίνητης περιουσίας του ελληνικού Δημοσίου

- Η διευθέτηση – διαμόρφωση των εκτός κλίμακας κενών του μεσαιωνικού πολεοδομικού ιστού στις βομβαρδισμένες πλατείες της τειχισμένης πόλης και των αρχαιολογικών χώρων που περιλαμβάνουν
- Η διαμόρφωση των ελεύθερων – κοινόχρηστων χώρων της πόλης και των χώρων στάθμευσης

Για όλους τους παραπάνω λόγους νέα ευρύτατα προγράμματα στην πόλη της Ρόδου που θα προσπαθήσουν να επιλύσουν καθετί που προκύπτει και να φτάσουν τον στόχο τους που είναι η ολοκληρωμένη ανάδειξη και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Παλιάς Πόλης της Ρόδου.

4 ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

4.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

Ο Δήμος Άργους βρίσκεται στην Περιφέρεια Πελοποννήσου και συγκεκριμένα στον νομό Αργολίδας. Απέχει μόλις 132 χλμ. από την Αθήνα, 173χλμ. από την Πάτρα, 52 χλμ. από την Κόρινθο και μόλις 12 χλμ. από το Ναύπλιο, την πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας (Χάρτης Α.4.1).

Ο Δήμος Άργους αποτελείται από συνένωση πρώην Οργανισμών Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Άργους, Δαλαμανάρας, Ελληνικού, Ήρας, Ινάχου, Κεφαλαρίου, Κουρτακίου, Λάλουκα και Πυργέλλας. Οι πρώην ΟΤΑ αποτελούν σήμερα τα Δημοτικά Διαμερίσματα του νέου Δήμου Άργους.

Η πόλη του Άργους κατέχει κυρίαρχη θέση καθώς εμφανίζει αστική συγκέντρωση με πάνω από 25.000 μόνιμους κατοίκους στην άμεση περίμετρό της και είναι η μεγαλύτερη πόλη μέχρι σήμερα του Νομού Αργολίδας. Η επιρροή - επίδραση αλλά και τα αστικά φαινόμενα που ακολουθούν την πόλη του Άργους ξεπερνούν βεβαίως τα αυστηρά όρια της περιοχής του δήμου και επεκτείνεται στους περιμετρικούς ΟΤΑ. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται αναλυτικά ο πληθυσμός και της πόλης αλλά και των δημοτικών διαμερισμάτων που ανήκουν στον Δήμο αυτό.

Πίνακας 1: Οικισμοί Δήμου Αργούς, Πληθυσμός

ΟΤΑ	Α/Α	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 1991	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 1991	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2001	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2001
Δ. Άργους	01	Άργος	21901	21983	24239	24630
Δ. Άργους	02	Άκοβα	152	151	199	197
Δ. Άργους	03	Κόκλα	154	153	164	157
Δ. Άργους	04	Τημένιον	82	78	98	84
Κ. Δαλαμανάρας	05	Δαλαμανάρα	769	746	730	735
Κ. Ελληνικού (τ. Κρυονερίου)	06	Κρυονέριον	0	0	0	1
Κ. Ελληνικού (τ. Κρυονερίου)	07	Ελληνικόν	379	372	383	376
Κ. Ελληνικού (τ. Κρυονερίου)	08	Ζόγκα	67	45	36	36
Κ. Ελληνικού (τ. Κρυονερίου)	09	Κρύα Βρύση	25	19	16	10
Κ. Ελληνικού (τ. Κρυονερίου)	10	Τουρνίκιον	0	0	0	0
Κ. Ήρας (τ. Μπούτια)	11	Ήρα	446	442	390	401
Κ. Ινάχου (τ. Πασά)	12	Ίναχος	667	654	665	647
Κ. Ινάχου (τ. Πασά)	13	Τρίστρατον	134	125	165	147
Κ. Κεφαλαρίου	14	Κεφαλάριον	602	594	624	607
Κ. Κεφαλαρίου	15	Μαγούλα	164	158	149	149
Κ. Κουρτακίου	16	Κουρτάκιον	411	318	266	259
Κ. Λάλουκα	17	Λάλουκας	648	582	663	649
Κ. Πυργέλλας	18	Πυργέλλα	501	477	441	420
ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΟΥΣ			27102	26897	29228	29505

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001

Τα ανώτερα επίπεδα σχεδιασμού που ρυθμίζουν τις αναπτυξιακές σχέσεις αλλά και την χωροταξική οργάνωση της περιοχής είναι τα παρακάτω, τα οποία είναι αντίστοιχα με αυτά άλλων πόλεων της χώρας μας. Συγκεκριμένα (Δήμος Άργους, 2003):

- Το Γενικό και τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Πελοποννήσου.
- Το Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

4.2 ΑΝΑΓΛΥΦΟ

Το ανάγλυφο του δήμου Άργους κυριαρχείται από τις εκτεταμένες κεντρικές και δυτικές πεδινές εκτάσεις του Αργολικού Πεδίου - 54% της συνολικής έκτασης έχει κλίση εδάφους μικρότερη από 10% κλίση. Κυριαρχείται, επίσης, από τις λοφώδεις εξάρσεις των λόφων της Λάρισας και της Ασπίδας στα βορειοδυτικά, τις κορυφογραμμές της δυτικής ορεινής και ημι-ορεινής περιμέτρου του και την παραλία του Αργολικού Κόλπου στην οποία καταλήγει προς νότο.

Ο παραπάνω φυσικός χώρος αποτελεί τμήμα του ολοκληρωμένου χώρου του Αργολικού Πεδίου. Το κυρίαρχο πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στη διάσπαση του φυσικού χώρου του δήμου από τον γειτονικό δήμο της Νέας Κίου. Στο χώρο αυτό βρίσκεται και το κρίσιμο παραθαλάσσιο μέτωπο και ένα σημαντικό μέρος πεδινών εκτάσεων όπου βρίσκονται βιότοποι, εντατικές καλλιέργειες, θαλάσσιες και παραθαλάσσιες δραστηριότητες (Δήμος Άργους, 2003).

Ο Δήμος περιλαμβάνει περιοχές με απόλυτο υψόμετρο μεταξύ 0-1634 m. Οι ψηλότερες κορυφές που βρίσκονται εντός των ορίων του δήμου είναι οι Κτενιάς (1634 m), Πρ. Ηλίας (1598 m), Μαυροβούνι (982 m) και Γαϊδουροβούνι (889 m). Οι παραθαλάσσιες περιοχές του δήμου περιλαμβάνουν την περιοχή της εκβολής του Ερασινού ποταμού και τμήμα του μη θεσμοθετημένου υδροβιότοπου της περιοχής Καλύβια. Η παραλία που βρίσκεται δυτικά της Ν. Κίου αποτελείται από λεπτό βοτσαλάκι ενώ στα ανατολικά από λεπτόκκοκη άμμο. Εξαιτίας των πολύ ρηχών νερών και του λεπτόκκοκου υλικού που επικρατεί στην περιοχή η ακτή αυτή χρησιμοποιείται για λασπόλουτρα. Ο υδάτινος πλούτος της περιοχής είναι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του φυσικού χώρου του Δήμου και εμφανίζεται είτε με τη μορφή ποταμών και

χειμάρρων ή με τη μορφή βάλτων, πηγών, αρδευτικών καναλιών (Δήμος Άργους, 2003).

Τα χαρακτηριστικά του φυσικού χώρου διαμορφώνουν ιδιαίτερα φυσικά τοπία είτε ως ορεινούς όγκους με δυνατότητες εξαιρετικής θέας., είτε ως τοπία φυσικής ομορφιάς, είτε τέλος ως γραμμικά φυσικά στοιχεία που έχουν ανοιχτή θέα κατά μήκος των χειμαρροπόταμων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ορεινών όγκων που ο επισκέπτης έχει εξαιρετική θέα είναι ο λόφος της Λάρισας και ο λόφος της Ασπίδας, με υψόμετρο περίπου 300μ, αλλά και το Κεφαλάρι και ο Ερασίνοσ, καθώς και το ημιορεινό και ορεινό τοπίο του όρους Κτενιά αποτελούν ένα δείγμα από τα πολλά των τοπίων φυσικής ομορφιάς της περιοχής (Δήμος Άργους, 2003).

Ο πεδινός χαρακτήρας μεγάλων εκτάσεων του Δήμου, από την άλλη επιτρέπει εξαιρετική θέα και ιδανικό ανάγλυφο κυρίως προς τα ορεινά και ημιορεινά τμήματα του Δήμου, ενώ οι λοφώδεις εξάρσεις επιτρέπουν εξαιρετική θέα προς τον Αργολικό Κόλπο, τις ακτές και τα ορόσημά του.

Όσο αναφορά το ανάγλυφο της οικιστικής περιοχής του Άργους αυτό διακρίνεται από 3 κυρίαρχα χαρακτηριστικά, τα οποία αποτελούν και τα φυσικά όρια του οικιστικού συνόλου του Άργους. Συγκεκριμένα έχουμε (Δήμος Άργους, 2003):

1. Χείμαρρος του Ξηριά (ανατολικά και βορειανατολικά). Το όριο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ανυπέρβλητο, αφού ήδη παρατηρούνται οικιστικές νησίδες και πέραν αυτού, νησίδες που έχουν και αστικές εξυπηρετήσεις
2. Λόφος της Ασπίδας και της Λάρισας, δυτικά και βορειοδυτικά με απότομες πλαγιές που δεν ευνοούν την ένταξη στον ιστό της πόλης, που αποτελούν όμως και χώρους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και αναψυχής.
3. Υπό διαμόρφωση νότια περιμετρική οδός της πόλης, νότια και νοτιανατολικά, που ταυτίζεται και με την διώρυγα του Ανάβαλου.

Πέραν της οικιστικής αυτής περιοχής και ιδίως στο βόρειο τμήμα της πόλης, πριν από την γέφυρα του Ξηριά επί της Εθνικής οδού Κορίνθου – Άργους, αναπτύσσεται μία περιοχή με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Στην περιοχή αυτή παλαιότερα επικρατούσε η χρήση της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας ενώ σήμερα παρατηρείται ανάμειξη πολλαπλών χρήσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η περιοχή αυτή αρχίζει να δέχεται κεντρικού χαρακτήρα χρήσεις (Πυροσβεστική Υπηρεσία, ΚΤΕΛ) και μεγάλες εμπορικές αγορές (Υπερμάρκετ κλπ). Μεμονωμένοι δομημένοι πυρήνες αναπτύσσονται επίσης, στην οικιστική περιοχή του Άργους, ανατολικά του χειμάρρου Ξηριά, κατά μήκος των

δρόμων που συνδέουν το Άργος με τους ανατολικούς πεδινούς οικισμούς του. Τέλος στον κεντρικό οδικό άξονα που συνδέει το Άργος με το Ναύπλιο, στην περιοχή της Δαλαμανάρας, προεκτείνονται σημαντικές χρήσεις που δεν έχουν την δυνατότητα να αναπτυχθούν στον περιορισμένο χώρο του ιστού της πόλης (εκθέσεις αυτοκινήτων και ειδών πολυτελείας, υποδομές εκπαίδευσης – σχολικά συγκροτήματα, πανεπιστημιακό campus κλπ) (Δήμος Άργους, 2003).

Μέσα σε αυτό το γεωγραφικό πλαίσιο αναπτύσσεται η πόλη του Άργους, που όσον αφορά την έκταση του σύμφωνα με το νομικό καθεστώς χωρίζεται στην εντός σχεδίου, εντός ΓΠΣ και εντός ορίων οικισμού και εκτός ΓΠΣ. Σύμφωνα με το προαναφερόμενο καθεστώς ορίζεται και η οικιστική περιοχή – οικοπεδοποιήσιμη γη, που βρίσκεται στην εντός σχεδίου πόλη δηλαδή στην έκταση η οποία θεωρείται ως οικισμός προϋφιστάμενος του 1923. Επίσης η οικιστική περιοχή βρίσκεται σε τμήματα περιοχών εντός του ΓΠΣ με διάφορες χρήσεις ή καθεστώτα, με όρους διαφορετικούς από την εκτός σχεδίου δόμηση και τμήματα περιοχών εκτός σχεδίου αλλά εντός των ήδη θεσμοθετημένων ΖΟΕ. Συγκεκριμένα η έκταση που καλύπτει η οικιστική αυτή περιοχή ανέρχεται σε 4.869 στρέμματα και χωρίζεται σε τρία μέρη ανάλογα σε ποια κατηγορία εντάσσεται και την έκταση του, όπως φαίνεται παρακάτω(Δήμος Άργους, 2003):

1. Η εντός σχεδίου πόλη καλύπτει συνολική επιφάνεια 2.993 στρεμμάτων και διακρίνεται στην περιοχή που καλύπτεται από το παλιό σχέδιο πόλης (σχέδιο πόλης 1985) που καλύπτει επιφάνεια 1.352 στρεμμάτων και από τις επεκτάσεις που έγιναν το 1989 μετά την έγκριση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου, που καλύπτουν επιφάνεια 1.641 στρεμμάτων.
2. Οι λοιπές εντός ΓΠΣ εκτάσεις, περιοχές με διάφορες χρήσεις - εντός ή εκτός οικισμού, ανέρχονται σε 652 στρέμματα. Το σύνολο επομένως της εντός ΓΠΣ περιοχής καλύπτει επιφάνεια 3.645 στρεμμάτων.
3. Η επιφάνεια της ζώνης που θεωρείται οικισμός προϋφιστάμενος του 1923 και βρίσκεται εκτός των ορίων του ΓΠΣ, ανέρχεται σε 1159 στρέμματα .

4.3 ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Η πόλη του Άργους αποτελεί μια μονό-κεντρική πόλη, γεγονός που οφείλεται τόσο στο μέγεθος της πόλης, όσο και στη συγκρότηση του πολεοδομικού της ιστού. Το κέντρο της πόλης, λοιπόν, αναπτύσσεται γύρω από τους κεντρικούς κοινωφελείς και

κοινόχρηστους χώρους, που είναι η πλατεία του Αγίου Πέτρου, το Δημαρχείο, η Δημοτική Αγορά, το Αρχαιολογικό Μουσείο, τα Δικαστήρια, οι Στρατώνες Καποδίστρια και άλλοι πολύ σημαντικοί χώροι που θα αναλύσουμε σε επόμενο κεφάλαιο. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι μεγάλη έκταση των χώρων που εκ των πραγμάτων διασπούν την συνέχεια της κατοικίας, έχει δημιουργήσει γύρω από αυτούς μια ζώνη που αρχίζει να έχει τα χαρακτηριστικά της αμιγούς κεντρικής περιοχής. Η κεντρική αυτή περιοχή επεκτείνεται και ανατολικά του Δημαρχείου, επί της οδού Βασιλίσσης Σοφίας (Δήμος Άργους, 2003).

Το κυριότερο πρόβλημα της περιοχής είναι η αδυναμία του πολεοδομικού ιστού, των οικοδομικών τετραγώνων μέσα και γύρω από το κέντρο να εξυπηρετήσει τις σύγχρονες ανάγκες. Στην πραγματικότητα, αυτό συμβαίνει διότι τα οικοδομικά τετράγωνα ταυτίζονται με την παλιά πόλη, που ως κύριο χαρακτηριστικό της είναι η στενότητα και το δαιδαλώδες των δρόμων – στενών. Το γεγονός αυτό είχε και έχει σαν αποτέλεσμα την επέκταση των κεντρικών χρήσεων γραμμικά κατά μήκος των δρόμων και ειδικότερα σε αυτούς που επιτρέπουν την σχετικά άνετη κυκλοφορία οχημάτων. Έτσι το κέντρο της πόλης έχει σχεδόν ενοποιηθεί με τα τοπικά κέντρα που υπήρχαν και εξακολουθούν να λειτουργούν στην περίμετρο της πόλης.

Τα πιο σημαντικά τοπικά κέντρα του Άργους είναι των «Πέντε δρόμων» στην διασταύρωση Ήρας και Ινάχου, του «Σταθμού» δυτικά του σιδηροδρομικού σταθμού, των «Γεφυριών» στην διασταύρωση για Νέα Κίο, της «Φορωνέως» γύρω από πλατεία Κολιαλέξη και του «Θεάτρου» στην περιοχή του αρχαίου Θεάτρου. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι τα τοπικά αυτά κέντρα ως προς την επιρροή εξυπηρέτησης δεν έχουν περιορισμένο τοπικό χαρακτήρα επιπέδου γειτονιάς, αλλά επιπέδου πόλης (Δήμος Άργους, 2003).

Στον Χάρτη Α.4.3.1 φαίνεται η τάση επέκτασης των τοπικών κέντρων, τόσο προς την κυρίως κεντρική περιοχή, όσο και προς τα πλησιέστερα προς αυτά τοπικά κέντρα. Ακόμα θα πρέπει να σημειώσουμε ότι στα ακραία τοπικά κέντρα, παρουσιάζεται μια τάση επέκτασης προς τις εκτός σχεδίου περιοχές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η προέκταση κεντρικών χρήσεων - κύρια παραγωγικών εγκαταστάσεων- , προς βορρά, επί της οδού προς Κόρινθο, νοτιοδυτικά επί της οδού προς Τρίπολη και νοτιανατολικά επί της οδού προς Ναύπλιο, όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω.

4.4 ΠΟΛΕΟΛΟΜΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Το Άργος εκτός από τα τοπικά κέντρα που έχει με τις ονομασίες τους, που μελετήσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι χωρισμένο σε συγκεκριμένες περιοχές όπου τα ονόματα τους συνήθως παίρνουν από τα τοπικά κέντρα, τους ενοριακούς ναούς και τα ειδικά κτίρια που βρίσκονται στις περιοχές αυτές. Οι περιοχές αυτές ουσιαστικά αποτελούν τις επιμέρους γειτονιές της πόλης του Άργους (Χάρτης Α.4.4.1).

Έτσι εκτός από τις περιοχές που ορίζονται από τα τοπικά κέντρα που αναφέρθηκαν παραπάνω, δηλαδή, *Πέντε δρόμοι*, *Σταθμός*, *Γεφύρια*, *Φορωνέως*, υπάρχουν και άλλες ονομασίες που οριοθετούν συγκεκριμένες περιοχές (Δήμος Άργους, 2003).

Οι ονομασίες αυτών των περιοχών-γειτονιών παρατίθενται παρακάτω αναλυτικά:

- i. *Φορωνέως* ή και *Παναγίτσα*, που οριοθετεί την γειτονιά του οικισμού που έχει αναπτυχθεί γύρω από την οδό Φορωνέως,
- ii. *Πορτίτσες*, που αναφέρεται στη γειτονιά που έχει αναπτυχθεί στον μυλό ανάμεσα στους λόφους Λάρισα και Ασπίδα (εκεί παλιά ήταν η Πύλη της Δειράδος),
- iii. *Ηρακλέους*, που οριοθετεί την γειτονιά που έχει αναπτυχθεί βόρεια από τις Πορτίτσες και κύρια δυτικά της ομώνυμης οδού.
- iv. *Νοσοκομείο*, που οριοθετεί την γειτονιά που έχει αναπτυχθεί στο βόρειο τμήμα της πόλης, γύρω από το Νοσοκομείο.
- v. Η γειτονιά που έχει αναπτυχθεί ανατολικά από τη σιδηροδρομική γραμμή, στο βορειοανατολικό άκρο της πόλης είναι γνωστή σαν *Νέος Κόσμος*. Νότια από αυτήν και μέχρι τον σιδηροδρομικό σταθμό οι επί μέρους ενότητες είναι γνωστές με τις ονομασίες *Μανέϊκα*, *Παλαιό Γήπεδο*, *Τσαμέϊκα*.
- vi. Η περιοχή γύρω από τα *Γεφύρια* ήταν γνωστή σαν *Κουφομαχαλάς*. Νοτιότερα είναι οι *Εργατικές κατοικίες* που είναι κτισμένες στην περιοχή της *Χαλέπας*.
- vii. Δυτικά από την *Χαλέπα* και μέχρι την Εθνική Οδό Άργους - Τρίπολης η περιοχή είναι γνωστή σαν *Παλαιόπυργος*.
- viii. Στο νοτιοδυτικό άκρο της πόλης, γύρω από το νεκροταφείο της Κοίμησης της Θεοτόκου, είναι η περιοχή *Προσφυγικά* ή *Συνοικισμός* και πάνω από αυτήν βρίσκονται τα *Λαγκαδιανά* και νότια τους εκτείνεται η γειτονιά *Αγία Σωτήρα* ή *Γηροκομείο*.

Στον πολεοδομικό ιστό της κυρίως πόλης, οι περιοχές παίρνουν το όνομα τους και αυτές και οριοθετούνται κυρίως από τους ενοριακούς ναούς, του Αγίου Πέτρου, της Αγίας Αικατερίνης, του Αγίου Ιωάννη, του Αγίου Νικολάου, του Αγίου Κωνσταντίνου. Επίσης σημεία αναφοράς είναι τα διάφορα δημόσια ή μη κτίρια, όπως το 1^ο Δημοτικό, το Γυμνάσιο, του *Πειρούνη το σχολείο*, ο Σταθμός, οι Στρατώνες.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω που αναφέρθηκαν για τις γειτονιές και τις ονοματολογίες αυτών καθώς επίσης και τις ρυθμίσεις του εγκεκριμένου ΓΠΣ του 1985, σε συνδυασμό με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δόμησης διακρίνονται οι παρακάτω πολεοδομικές ενότητες (Δήμος Άργους, 2003):

- i. Η πολεοδομική ενότητα του *Κέντρου* που κατά βάση καλύπτει την περιοχή του παλαιού σχεδίου πόλης.
- ii. Η πολεοδομική ενότητα της *Ασπίδας* που καλύπτει την δυτική περιοχή της πόλης, που έχει αναπτυχθεί στις υπώρειες των λόφων Λάρισας και Ασπίδας.
- iii. Η πολεοδομική ενότητα *Πέντε δρόμοι* που καλύπτει το βόρειο και ανατολικό τμήμα της πόλης, έξω από το παλιό σχέδιο πόλης.
- iv. Η πολεοδομική ενότητα *Γεφύρια* που καλύπτει την περιοχή που αναπτύσσεται νότια του παλαιού σχεδίου πόλης και ανατολικά της προς νότο προέκτασης της οδού Δαναού.
- v. Η πολεοδομική ενότητα *Θεάτρον* που καλύπτει την πόλη που αναπτύσσεται νότια του παλαιού σχεδίου πόλης και δυτικά της προς νότο προέκτασης της οδού Δαναού.

Στις δύο τελευταίες ενότητες εντάσσονται αντίστοιχα και τμήματα της νότιας και πέραν του εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως περιοχές, περιοχές που είτε βρίσκονται εντός των ορίων του θεωρούμενου οικισμού προ του 1923 είτε εκτός σχεδίου πόλεως.

5 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΓΟΥΣ

Το Άργος, θεωρείται η αρχαιότερη συνεχώς κατοικούμενη πόλη της Ελλάδας, παρά τις καταστροφές που υπέστη κατά καιρούς από επιδρομείς και κατακτητές, πάντοτε κτιζόταν στην ίδια θέση. Αυτό επιβεβαιώνεται και σήμερα από την αρχαιολογική σκαπάνη στα υπό οικοδόμηση οικόπεδα, τα οποία αποκαλύπτουν τη ζωή των παλαιότερων εποχών.

Η θέση της πόλης ήταν ιδανική για δύο κυρίως λόγους. Οι δύο λόφοι, της Ασπίδας (84μ.) και ιδίως της Λάρισας (289μ.), παρείχαν μεγάλη ασφάλεια στους κατοίκους. Παράλληλα, τα δύο αυτά υψώματα εισχωρούν βαθιά στο αργολικό πεδίο και φέρνουν την πόλη κοντά στο Τημένιο, που ήταν ανέκαθεν το επίνειο της. Έτσι εξηγείται γιατί διαμέσου των αιώνων, παρά τις αλλεπάλληλες διώξεις και καταστροφές, η πόλη βρίσκεται στην ίδια πάντα θέση. Άμεση συνέπεια αυτής της πραγματικότητας ήταν να μην διατηρηθούν πολλά από τα μνημεία και επιπλέον να καθίσταται δύσκολος ή και αδύνατος ο εντοπισμός τους από τους αρχαιολόγους. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ανασκαφές άρχισαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα από τον Ολλανδό αρχαιολόγο Vollgraaff. Εντοπίστηκαν τα τείχη και ανασκάφηκε ο προϊστορικός οικισμός και το ιερό του Απόλλωνα και της Αθηνάς στην Ασπίδα. Παράλληλα άρχισε η έρευνα στην αρχαία αγορά και το θέατρο. Το αρχαίο Άργος εκτεινόταν δυτικά και ΒΔ μέχρι τη Λάρισα και την Ασπίδα, ΝΔ μέχρι και την αρχαία Αγορά και ΝΑ μέχρι τον Άγιο Κωνσταντίνο (Κουμαδωράκης, 2007).

5.1 ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Η ιστορία της πόλης του Άργους ξεκινάει από τους προϊστορικούς χρόνους και συγκεκριμένα θεωρείται ότι η πόλη υπήρχε σαν οικισμός από τη νεολιθική εποχή. Τα κεραμικά που βρέθηκαν μαρτυρούν ότι στο τέλος της 3^{ης} π.Χ. χιλιετίας υπήρχε σημαντικός οικισμός γύρω από τον λόφο της Ασπίδας, ο οποίος αυξήθηκε εντυπωσιακά στις αρχές της επόμενης χιλιετίας (Κουμαδωράκης, 2007). Γύρω στο 2000 π.Χ. ο λόφος της Ασπίδας κατοικήθηκε ξανά σε μια εποχή που είναι γνωστή ως η Μέση εποχή του Χαλκού ή Μεσοελλαδική εποχή και η οποία χρονολογείται από το 2000 έως το 1600 π.Χ.. Τότε στην κορυφή του λόφου αναπτύσσεται ένας ιδιαίτερα σημαντικός προϊστορικός οικισμός από τον οποίον ήρθαν στο φως πολυάριθμα ευρήματα κτισμάτων (Δήμος Άργους, 2003, Δήμος Άργους, 2009).

Στις αρχές της Μυκηναϊκής εποχής (γύρω στο 1600 π.Χ.) ο σημαντικός αυτός οικισμός εγκαταλείπεται, και αναπτύσσεται η λεγόμενη κάτω πόλη, ανατολικά του λόφου. Την ακμή του Μυκηναϊκού Άργους μαρτυρούν οι πολυάριθμοι και πλούσιοι τάφοι του νεκροταφείου της Δειράδας στους Ν.Δ. πρόποδες του λόφου της Ασπίδας (Δήμος Άργους, 2003, Δήμος Άργους, 2009).

Το Άργος φτάνει στην ακμή το, πρώτη φορά, κατά τη διάρκεια της Γεωμετρικής και Αρχαϊκής εποχής (800 – 500 π.Χ.). Ανάμεσα στα λείψανα συγκαταλέγονται και ίχνη τείχους, που εντοπίστηκαν στην κορυφή και στη νότια πλαγιά του λόφου, καθώς και μεγάλο νεκροταφείο με τύμβους στις ανατολικές υπώρειες της Ασπίδας. Επίσης, βρέθηκαν αρκετοί θαλαμοειδείς τάφοι στην περιοχή Πορτίτσες, στην αρχαία Δειράδα δηλαδή, στις υπώρειες των δύο λόφων. Πολλές φορές χρησιμοποιούσαν πίθους για την ταφή των νεκρών. Τέτοιοι πίθοι σώζονται στο μουσείο του Άργους (Κουμαδωράκης, 2007).

Κατά τη μυκηναϊκή περίοδο θεωρείται ότι πιθανότατα υπήρχαν ακροπόλεις στη Λάρισα και στην Ασπίδα, ενώ ο οικισμός εξακολουθούσε να απλώνεται νότια της Ασπίδας. Το μυκηναϊκό Άργος εντοπίζεται περίπου στην περιοχή που περικλείεται από τους δρόμους Κορίνθου, Τσώκη και Καραντζά. Όλα τα ευρήματα δείχνουν ότι το Άργος ήταν μέχρι το 1200π.Χ. μία από τις σπουδαιότερες πόλεις της Αργολίδας (Κουμαδωράκης, 2007, Μπίκος, 2007).

Ύστερα από μια σύντομη παρακμή, η οποία συμπίπτει με τη γενικότερη παρακμή του Μυκηναϊκού πολιτισμού, γνώρισε νέα ανάπτυξη μετά την κάθοδο των Δωριέων. Οι περισσότερες πληροφορίες για την ακμή και την έκταση της πόλης προέρχονται από τους τάφους, που εντοπίστηκαν από τη μια άκρη της πόλης μέχρι την άλλη, από τον Ξηριά μέχρι και πέρα από την Παναγία. Η πόλη τότε έσφυζε από ζωή και ήταν αρκετά πυκνοκατοικημένη σε όλη την έκταση της (Κουμαδωράκης, 2007).

Η κατάληψη της αργολικής πεδιάδας από τους Δωριείς έγινε περίπου το 1125 – 1120 π.Χ.. Οι Δωριείς, εκείνη την εποχή ήταν εξαιρετικά δυναμικοί και εξοπλισμένοι με τα πλέον σύγχρονα όπλα. Στα μέσα του επόμενου αιώνα κατέλαβαν την υπόλοιπη Αργολίδα, τη Σικώνα και τη Μεγαρίδα. Από τη διάσπαση των Δωριέων, που εγκαταστάθηκαν στην πεδιάδα του Άργους, προέκυψαν τρία μικρότερα βασίλεια, το βασίλειο του Άργους, το βασίλειο των Μυκηνών και το βασίλειο της Τίρυνθας, με μικρό πληθυσμό, αφού οι Δωριείς που είχαν κατακλύσει την Πελοπόννησο, στο σύνολο τους ήταν ολιγάριθμοι (Κουμαδωράκης, 2007).

Το κράτος των Αργείων ξεπέρασε σε δύναμη και έκταση όλα τα άλλα της κεντρικής και βόρειας Πελοποννήσου. Κατέλαβε τη Θυρεάτιδα και την Κυνουρία, προωθήθηκε ως τον Μαλέα και κατέλαβε τα Κύθηρα, δηλαδή σημεία συνοριακά με τη Σπάρτη για την οποία το Άργος τότε άρχισε να εξελισσόταν, με τον τρόπο αυτό, σε πολύ ισχυρό και επικίνδυνο εχθρό (Κουμαδωράκης, 2007).

Για την ιστορία του δωρικού Άργους από τη σύσταση του (περίπου 1120π.Χ.) μέχρι τον 8^ο αιώνα π.Χ. ελάχιστα πράγματα γνωρίζουμε, όπως την ύπαρξη κεραμικών εργαστηρίων και διάφορες συγκρούσεις με γειτονικά κράτη, όπως την Κόρινθο και την Ασίνη, την οποία κατέστρεψε στο τέλος του 8^{ου} αιώνα π.Χ.. Επίσης, σχετικά με την κοινωνική οργάνωση τους, γνωρίζουμε ότι υποχρέωναν τους κατακτημένους να καλλιεργούν τους κλήρους, που μοιράστηκαν σαν κατακτητές, και να τους προσφέρουν σημαντικό μέρος από το εισόδημα. Αυτοί οι *δουλοπάροικοι* στο Άργος ονομάζονταν *γυμνήτες*. Παρόμοια καθεστάτα συναντάμε σ' όλες τις δωρικές κοινωνίες. Οι *γυμνήτες* διέφεραν από τους δούλους, από άποψη ελευθερίας ή ιδιοκτησίας, καθώς οι τελευταίοι θεωρούνταν ιδιοκτησία των ιδιωτών (Κουμαδωράκης, 2007).

Το ισχυρό δωρικό Άργος προστατευόταν από τείχη, λείψανα των οποίων εντοπίζονται ακόμα και σήμερα. Οι δύο ακροπόλεις, φυσικά, ήταν οχυρωμένες και συνδέονταν μεταξύ τους με τείχος στον αυχένα. Εκεί, στις σημερινές Πορτίτσες, ήταν και η σημαντικότερη ίσως πύλη, η πύλη της Δειράδος. Εξάλλου, με βεβαιότητα θεωρούμε ότι από εκεί ήταν η είσοδος προς την πόλη μέχρι τους νεότερους χρόνους (περίοδος 1821). Υπήρχαν άλλες τρεις πύλες, η μία στο ανατολικό άκρο, που οδηγούσε στις Μυκήνες, άλλη μία στο ΝΑ άκρο που οδηγούσε στην Τίρυνθα και η τρίτη στο ΝΔ προς Λέρνη και κεντρική Πελοπόννησο. Το τείχος κατέβαινε από τη ΝΑ πλευρά της Ασπίδας, περνούσε λίγο ανατολικότερα της οδού Κορίνθου και του Αγίου Πέτρου, άφηνε ανατολικά του το σημείο, όπου σήμερα βρίσκεται ο Άγιος Κωνσταντίνος, κατόπιν τραβούσε ΝΔ, αγκάλιαζε όλη την αγορά και ανηφορίζοντας επί της νότιας πλευράς του λόφου της Λάρισας, κατέληγε στο κάστρο της ακρόπολης (Κουμαδωράκης, 2007).

Κατά τον 6ο και 5ο αιώνα π.Χ. στο Άργος αναπτύχθηκε η τέχνη της χαλκοπλαστικής, ενώ παράλληλα την ίδια εποχή στην Αθήνα είχε αναπτυχθεί η αγαλματοποιία, κυρίως λόγω των μαρμάρων της Πεντέλης. Ο περίφημος χαλκοπλάστης και αγαλματοποιός Αγελάδας ο νεώτερος, ιδρύει σχολή στην οποία φοίτησαν μεταξύ άλλων ο Μύρων, ο Πολύκλειτος και ο Φειδίας. Ο Πολύκλειτος, που διέπρεψε γύρω στο 450-420 π.Χ., ήταν ο πιο ξακουστός γλύπτης της αρχαιότητας μαζί με τον σύγχρονό του

Φειδία. Η σημαντικότερη προσφορά του όμως ήταν η μελέτη των αναλογιών και των συμμετριών του ανθρώπινου σώματος, που περιέγραψε στο σύγγραμμά του, ο Κανών. Η επίδραση αυτού του έργου καθώς και των γλυπτών του ήταν καθοριστική για τους επόμενους αιώνες (Μπίκος, 2007, Δήμος Άργους, 2008).

Παρόλα αυτά, το 496 π.Χ. ο Σπαρτιάτης βασιλιάς Κλεομένης εκστράτευσε εναντίον του Άργους και βγαίνοντας νικητής από την μάχη προκάλεσε μεγάλη καταστροφή καθώς φόνευσε 6.000 Αργείους πολεμιστές. Η πόλη παρόλο που αποδεκατίστηκε μετά από την μάχη αυτή κατάφερε να διατηρήσει την ανεξαρτησία της (Δήμος Άργους, 2008).

Κατά τους περσικούς, τώρα, πολέμους το Άργος κρατάει ουδέτερη στάση. Γύρω στο 460 π.Χ. το πολίτευμα του Άργους γίνεται δημοκρατικό όταν η πόλη γίνεται σύμμαχος με την Αθήνα. Η δημοκρατία όμως καταλύεται αργότερα, γύρω στο 418 π.Χ. από του ολιγαρχικούς της πόλης με τη βοήθεια πλέον και της Σπάρτης. Το ολιγαρχικό πολίτευμα κατέλυσε μετά από ένα χρόνο με την βοήθεια του λαού του Άργους το 417 π.Χ.. Τον 4ο αιώνα π.Χ. περίπου, χτίζεται το αρχαίο θέατρο Άργους, από τα μεγαλύτερα της αρχαιότητας, με 83 σειρές καθισμάτων, το οποίο ήταν λαξευτό στο βράχο. Τον 3ο αιώνα π.Χ. το Άργος αναδεικνύει μια από τις κορυφαίες ποιήτριες της αρχαιότητας, την λυρική ποιήτρια Τελέσιλλα (Δήμος Άργους, 2008).

Στις αρχές του 2ου αι. π.Χ. όμως, η πόλη του Άργους διέρχεται μια ακόμη παραχώδη περίοδο της ιστορίας της. Το 196 π.Χ., ενώ οι περισσότερες ελληνικές πόλεις κηρύσσονται ελεύθερες, το Άργος παραμένει στην κατοχή του Σπαρτιάτη βασιλιά Νάβι. Η απελευθέρωση της πόλης επιτυγχάνεται τελικά έπειτα από ένα οδυνηρό χρόνο το 195 π.Χ.. Ακολουθεί μια περίοδος ευημερίας της πόλης, η οποία ταυτόχρονα προσχωρεί ξανά Αχαϊκή Συμπολιτεία έως τη διάλυση τελικά του δεσμού, το 146 π.Χ. (Μπίκος, 2007, Δήμος Άργους, 2008).

Το 146 π.χ. η Πελοπόννησος ολόκληρη γίνεται Ρωμαϊκή επαρχία. Στη διάρκεια της Ρωμαϊκής κυριαρχίας το Άργος γνωρίζει νέα περίοδο ακμής. Κατά την εποχή του Αδριανού γίνονται αξιόλογα δημόσια έργα. Το θέατρο μετατρέπεται για να υποστηρίξει τα θεάματα της εποχής, ο ναός του Σεραπείου – Ασκληπιείου μετατρέπεται σε Θέρμες, ένα από τα μεγαλύτερα και καλύτερα διατηρημένα συγκροτήματα Ρωμαϊκών λουτρών στην Ελλάδα, κτίζεται το Ωδείο και το Αδριάνειο υδραγωγείο μεταφέρει το νερό από την Κορινθία (Δήμος Άργους, 2008).

5.2 ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Η ιστορική περίοδος ουσιαστικά έχει αφετηρία τη βασιλεία του Φεΐδωνος. Ο Φεΐδων (7^{ος} π.Χ, αιώνας), που θεωρείται μακρινός απόγονος του Τήμενου, είναι το πρώτο ιστορικό πρόσωπο του Άργους. Επί της εποχής του η πόλη παρουσίασε ιδιαίτερη ακμή. Είναι η εποχή της μεγάλης ανάπτυξης πριν από την ανάδειξη της Σπάρτης σε πρώτη δύναμη της Πελοποννήσου. Ο μεγάλος κίνδυνος για το Άργος ήταν η ισχυρή Σπάρτη, η οποία του αμφισβητούσε την ηγεμονία της Πελοποννήσου. Γύρω από το μακροχρόνιο και αξεπέραστο μίσος διαμορφώνεται η πολιτική του Άργους, η οποία αργότερα θα έχει δημοκρατικούς προσανατολισμούς. Αυτός ήταν ένας πρόσθετος λόγος της οξύτητας μεταξύ των δύο πόλεων (Κουμαδωράκης, 2007).

Μνημονεύονται διάφορες συγκρούσεις, όπως η μάχη του 669 π.Χ. στις Υσιές (Αχλαδόκαμπο), όπου νίκησαν οι Αργείοι, καθώς επίσης και η μάχη του 547π.Χ. στη Θυρέα (περιοχή Κυνουρίας) με νικητές τους Σπαρτιάτες. Επίσης, το 494 π.Χ., τότε που χάθηκαν 8000 Αργείοι στο Άλσος της Σηπείας, η πόλη απειλήθηκε σοβαρά από τον Κλεομένη. Γι' αυτό και οι σύμμαχοι του Άργους το εγκαταλείπουν, πρώτα οι μακρινοί και ύστερα της Αργολίδας. Γρήγορα όμως θα συνέλθει, θα κυριαρχήσει στην ευρύτερη περιοχή και θα συνάψει συμμαχία με τους Αθηναίους. Κατά τους μηδικούς πολέμους οι Αργείοι έμειναν ουδέτεροι, γιατί δεν ήθελαν προφανώς να αγωνιστούν πλάι στους Λακεδαιμονίους. Αργότερα, στον πελοποννησιακό πόλεμο, ήταν πιστοί σύμμαχοι των Αθηναίων. Μετά το 404π.Χ. δεν παρουσιάζει αξιόλογη δύναμη. Οι εχθροί εισέρχονται στην πόλη και την λεηλατούν, όπως ο Πύρρος, ο βασιλιάς της Ηπείρου, το 272, ο οποίος σκοτώθηκε από κεραμίδι, που του έριξε Αργεΐτισσα στο κεφάλι. Αργότερα το Άργος προσχώρησε στην Αχαική Συμπολιτεία (229 π.Χ.). Από τους Ρωμαίους κατελήφθη το 146π.Χ.. Αν κρίνουμε από την ξενάγηση του Πausανία, το Άργος επί ρωμαιοκρατίας βρισκόταν σε εξαιρετικά καλή κατάσταση (Κουμαδωράκης, 2007, Μπίκος, 2007).

Οι αρχές των ιστορικών χρόνων, ωστόσο βρίσκουν την πόλη του Άργους να έχει υποστεί μεγάλες καταστροφές. Τα περισσότερα δημόσια κτίρια καταστράφηκαν εν μέρει η ολοκληρωτικά με την επιδρομή των Γότθων το 267 μ.Χ. και των Οστρογότθων το 395 μ.Χ.. Στον 4ο και 5ο μ.Χ. αιώνα ωστόσο η πόλη ανοικοδομήθηκε, επισκευάστηκε το θέατρο και το Ωδείο, αναστηλώθηκε η μεγάλη στοά. Οι περισσότεροι δρόμοι και τα κτίρια επισκευάζονται και ανακατασκευάζονται με υλικά

από τα κατεστραμμένα μνημεία. Πάνω σε παλαιότερα δημόσια κτίρια οικοδομήθηκαν Ρωμαϊκές επαύλεις με εντυπωσιακά ψηφιδωτά (Δήμος Άργους, 2008).

Ο σεισμός όμως, του 552 μ.Χ. προκαλεί μεγάλες καταστροφές και την κατάρρευση πολλών κτιρίων και η πόλη αρχίζει να παρακμάζει και πάλι. Αυτή ήταν μόνο η αρχή του κακού καθώς οι επιδημίες της πανούκλας και οι Σλαβικές επιδρομές το 580 – 590 μ.Χ. ολοκλήρωσαν την εικόνα της κάμψης της πόλης του Άργους, η οποία διαρκεί μέχρι τον 7ο αιώνα μ.Χ. περίπου (Δήμος Άργους, 2008).

Η Πελοπόννησος σταδιακά επανέρχεται στην αυτοκρατορική εξουσία με την τελική συντριβή των Σλάβων το 805 μ.Χ. και τον εκχριστιανισμό τους. Η προσπάθεια αυτή κορυφώθηκε κατά τα έτη της βασιλείας του Βασιλείου Ι (867-886). Ο επίσκοπος Άργους και Ναυπλίου Άγιος Πέτρος (περίπου 850-922), μια από τις λαμπρότερες εκκλησιαστικές φυσιογνωμίες της θρησκευτικής αναγεννήσεως της Πελοποννήσου κατά τα τέλη του 9ου και 10ου αιώνα, με τα κηρύγματά του, το φιλανθρωπικό του έργο και τα σχολεία που ίδρυσε, μετέβαλε την επισκοπή του σε καταφύγιο φιλανθρωπίας και πηγή γνώσης. Περί το 920 ο Άγιος Πέτρος, επίσκοπος Άργους, επιβάλλει την δημιουργία έδρας Επισκοπής στο Άργος, αντί του Ναυπλίου. Κατά την περίοδο αυτή, οι κάτοικοι μετακινούνται από τις πεδινές θέσεις στην ασφαλή θέση του Κάστρου της Λάρισας (Κουμαδωράκης, 2007, Δήμος Άργους, 2008).

Από τον 10ο έως και τον 12ο αιώνα η πόλη ακμάζει, και ιδρύονται στην πόλη και στην ευρύτερη περιοχή μόνε και ανεγείρονται, πέραν των άλλων, πολυάριθμοι ναοί. Το 1202 το Άργος κατελήφθη από τον τοπικό άρχοντα του Ναυπλίου Λέοντα Σγουρό και στα 1212 περιέρχεται στην κυριαρχία των Φράγκων του Πριγκιπάτου της Αχαΐας. Κατά την φραγκοκρατία το κέντρο βάρους μετατοπίζεται στο οχυρό Ναύπλιο και το Άργος περιέρχεται σε ήσσονα μοίρα. Η τελευταία Φράγκισσα επικυρίαρχος της Αργολίδας, η Μαρία ντ' Ενγκιέν παρέδωσε την Αργολίδα μαζί με τις δύο κυριότερες πόλεις της, το Ναύπλιο και το Άργος, στους Βενετούς το 1388. Τότε αρχίζει μια μάχη μεταξύ Βενετίας και των αντιπάλων της για την κατάκτηση του Άργους. Τελικά νικητής του αγώνα βγήκε η Βενετία και το Άργος πέρασε στα χέρια της Γαληνοτάτης στις 27 Μαΐου 1394. Έκτοτε ξεκινάει ουσιαστικά και η Βενετική περίοδος του Άργους. Το Άργος απετέλεσε αρχικά την έδρα του Λατίνου Επισκόπου της Αργολίδας και διέθετε δικό του Βενετό διοικητή. Ο πληθυσμός της πόλης, ελληνικός, φραγκικός και βενετικός, οργανώθηκε σε κοινωνικές τάξεις σύμφωνα με το βενετικό πρότυπο (Μπίκος, 2007, Δήμος Άργους, 2008).

Το Άργος παρέμεινε υπό την βενετική κατοχή για 75 χρόνια. Με την έκρηξη όμως, λίγο αργότερα, του πρώτου πολέμου ανάμεσα στην Βενετία και την Τουρκία, η πόλη έγινε το μήλον της έριδας ανάμεσα στους δύο αντιπάλους. Τελικά στις 3 Απριλίου 1463, Κυριακή των Βαΐων, το Άργος κατελήφθη από τους Τούρκους. Σχεδόν όλοι οι Αργείοι, αν και παραδόθηκαν χωρίς να προβούν σε μάχη, μετεφέρθησαν στην Κωνσταντινούπολη. Την Ενετική κυριαρχία διαδέχθηκε, λοιπόν, η Τουρκική. Το 1479 υπογράφηκε η συνθήκη ειρήνης σύμφωνα με την οποία η Βενετία απώλεσε οριστικά το Άργος (Δήμος Άργους, 2008).

Η πρώτη περίοδος της Τουρκοκρατίας κράτησε μέχρι το 1683 και η δεύτερη από το 1715-1821. Τα ενδιάμεσα χρόνια (1683-1715) το Άργος ήταν πάλι υπό Ενετική κυριαρχία. Την δεκαετία του 1770 η πόλη και η περιοχή υφίσταται εκτεταμένες καταστροφές από την εισβολή των Αλβανών (Δήμος Άργους, 2003).

Με την επικράτηση των Οθωμανών κατοικείται και πάλι η πόλη. Κατ' αρχήν κατοικούνται οι ζώνες στις παρυφές της Λάρισας και του Προφήτη Ηλία και αργότερα το βορειανατολικό τμήμα ενώ οι Τούρκοι εγκαθίστανται στην νότια και νοτιοανατολική περιοχή. Την περίοδο της Τουρκοκρατίας το Άργος έχει πληθυσμό 4000 – 8000 κατοίκους εκ των οποίων οι Τούρκοι αποτελούν ποσοστό 15-20% (Δήμος Άργους, 2003).

Το 1821 η πόλη του Άργους ήταν από τις πρώτες πόλεις που επαναστάτησαν, στις 2 Απριλίου 1821, όταν ένοπλο σώμα με επικεφαλής τον Σταματέλο Αντωνόπουλο ανέκοψε την πορεία 300 Τούρκων ιππέων στη Δαλαμανάρα, οι οποίοι κατευθύνονταν προς το Άργος, και τους ανάγκασε να επιστρέψουν προς το Ναύπλιο (Δήμος Άργους, 2003).

Το Άργος κινδύνευσε και υπέστη τρεις καταστροφές στη διάρκεια της επανάστασης. Πρώτος, την λεηλάτησε και έκανε σφαγές ο Κεχαγιάμπεης μετά τη νίκη του στον Ξηριά (Απρίλιος 1821). Ακολούθησε η προέλαση του Δράμαλη τον Ιούλιο 1822 και τέλος του Ιμπραήμ τον Ιούνιο 1825. Η τελευταία οδυνηρή καταστροφή, που υπέστη ο πληθυσμός του Άργους, ήταν η σφαγή του 1833 από τους Γάλλους, όταν αυτοί συγκρούστηκαν με Έλληνες *ατάκτους* (Δήμος Άργους, 2003).

Το έτος 1822 το Άργος ήταν έδρα της γενικής διοίκησης. Πολλά γεγονότα, στρατιωτικά και πολιτικά, που σημάδεψαν την πορεία και την εξέλιξη της επανάστασης, συνδέθηκαν με την πόλη του Άργους. Ο Δημήτριος Υψηλάντης την είχε επιλέξει σαν μέρος όπου θα διεξάγονταν εργασίες της Α' Εθνοσυνέλευσης. Οι αντιπρόσωποι ορκίστηκαν στην παλιά εκκλησία του Αι – Γιάννη, που ήταν ημιυπόγειο.

Οι εργασίες όμως, τελικά έγιναν στην Νέα Επίδαυρο. Επίσης, στο αρχαίο θέατρο του Άργους έγιναν εργασίες της Δ' Εθνοσυνέλευσης επί Καποδίστρια (1829) και μετά την δολοφονία του ήταν να γίνουν οι εργασίες της Ε' Εθνοσυνέλευσης (Δεκέμβριος 1831), αλλά ήταν τόσο φορτισμένη η ατμόσφαιρα (είχαν φτάσει στα πρόθυρα σύρραξης), που οι εργασίες τελικά πραγματοποιήθηκαν στο Ναύπλιο (Δήμος Άργους, 2003, Μπίκος, 2007).

Οι στρατηγοί της απελευθέρωσης έκτισαν αρχοντικές κατοικίες στην πόλη, με εξαίρετα δείγματα αυτές του Δ. Τσώκη, του Θ. Γόρδωνος, του Δ. Καλλέργη, κ.α., ενώ ο Κυβερνήτης Καποδίστριας είχε προγραμματίσει την πολεοδομική οργάνωση της πόλης και την ανέγερση δημοσίων καταστημάτων για να στεγαστούν οι υπηρεσίες. Το 1830 κτίστηκε το Δημαρχείο και ένα χρόνο νωρίτερα διαμορφώθηκαν οι Στρατώνες για τις ανάγκες του ιππικού. Το 1831 κτίστηκε το 1ο Δημοτικό σχολείο.

Προς το τέλος του 19ου αιώνα, το Άργος άρχισε πάλι να αναβαθμίζεται σε εμπορικό, βιομηχανικό και πολιτισμικό κέντρο της περιοχής. Εύποροι έμποροι ανέγειραν τότε στην πόλη ωραία Νεοκλασικά κτίρια, όπως το Μέγαρο Κωνσταντόπουλου που οικοδομήθηκε το 1912, σε σχέδιο του Ε. Τσίλλερ καθώς και η Δημοτική Νεοκλασική Αγορά του 1889 (Δήμος Άργους, 2003, Μπίκος, 2007).

6 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΓΟΥΣ

6.1 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Η απελευθέρωση βρίσκει το Άργος ερειπωμένο, και σύμφωνα με τις προτεραιότητες της Διοίκησης, το Άργος είναι από τις πρώτες πόλεις που αποκτούν πολεοδομικό σχέδιο. Το σχέδιο αυτό συντάσσεται εν τέλει από τον ελβετικής καταγωγής λοχαγό του Μηχανικού De Vaud το 1829 και εγκρίνεται από τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. Με το σχέδιο αυτό ευθυγραμμίζονται οι δρόμοι στον υπάρχοντα ιστό και νότια της οδού Τσώκρη διαμορφώνεται ένα νέο σχέδιο που συντάσσεται με τις αρχές του Ιπποδαμείου συστήματος. Βασικά χαρακτηριστικά του είναι η δημιουργία ενός μεγάλου κοινόχρηστου χώρου στην περιοχή των στρατώνων αλλά και η πρόβλεψη μιας κεντρικής λεωφόρου, νότια περίπου του Ιου Γυμνασίου, που οδηγεί προς το Ναύπλιο (Δήμος Άργους, 2003).

Λόγω των αντιδράσεων των κατοίκων γίνεται αναθεώρηση του σχεδίου αυτού από τον Πρώσο στρατιωτικό μηχανικό Rudolph de Bogoczun, το 1831. Το νέο σχέδιο διατηρεί τους άξονες του προηγούμενου, αλλά περιορίζει κατά το μισό περίπου την περιοχή εφαρμογής της ορθογωνικής χάραξης, διατηρώντας τμήματα του ιστού των νοτίων και νοτιοανατολικών τουρκικών συνοικιών που το σχέδιο De Vaud αγνοούσε. Βασικό επίσης χαρακτηριστικό του αποτελεί η χάραξη περιμετρικά της πόλης ενός βουλεβάρτου με εσωτερική (οχυρωματική) τάφρο και η πρόβλεψη πυλών στις εξόδους των κύριων οδικών αξόνων (προς Κόρινθο, Ναύπλιο και Τρίπολη). Ο κύριος οδικός άξονας που οδηγεί προς το Ναύπλιο εξακολουθεί να παραμένει στην θέση που προέβλεπε το σχέδιο De Vaud (Δήμος Άργους, 2003).

Και το δεύτερο σχέδιο προκαλεί ανυπέρβλητες αντιδράσεις με αποτέλεσμα να ανατεθεί η εκ νέου αναθεώρησή του, το 1832, στον αρχιτέκτονα Λάμπρο Ζαβό. Αν και ο Ζαβός δεν συνέταξε τελικά ένα νέο σχέδιο, η εν τέλει σημερινή διαμόρφωση της πόλης δείχνει την αποσπασματική εφαρμογή του σχεδίου του Bogoczun.

Παρακάτω θα δούμε όλα τα νομοθετικά κείμενα που αφορούν τον πολεοδομικό ιστό της πόλης του Άργους και που ουσιαστικά όλα λίγο ή πολύ συνέβαλαν στην σημερινή, όχι και τόσο ευχάριστη εικόνα του πολεοδομικού ιστού της πόλης. Γύρω λοιπόν, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα εκδίδονται τα πρώτα διατάγματα, όπως αναφέρονται παρακάτω (Δήμος Άργους, 2003):

- Το ΒΔ 30/11/1869 (ΦΕΚ 54 της 20/12/1869) "Περί ελαχίστου όρου του εμβαδού κτλ των οικοπέδων προς ανέγερσιν οικιών εν Άργει".

Με το Βασιλικό αυτό διάταγμα καθορίζονται δύο τομείς αρτιότητας οικοπέδων που έχουν εφαρμογή στο σχέδιο πόλεως που ίσχυε και εφαρμοζόταν τότε και ήταν αυτό που είχε συνταχθεί από τον Rudolph de Bortoczun, το 1831.

- Το ΒΔ 20/11/1878 (ΦΕΚ 11 της 8/2/1879) “Περί ρυμοτομίας της πόλεως Αργους”.

Το σχέδιο αυτό αποτελεί και το μόνο γενικό σχέδιο τροποποίησης των Καποδιστριακών σχεδίων. Καλύπτει την ίδια επιφάνεια της πόλης, επιχειρεί όπως και τα προηγούμενα σχέδια την ευθυγράμμιση των οδών του υπάρχοντος ιστού στο βόρειο και δυτικό τμήμα της πόλης και την εφαρμογή μιας ορθογωνικής χάραξης στο νοτιοδυτικό και νοτιοανατολικό τμήμα, που όμως προσαρμόζεται στην κατεύθυνση των κυρίων υπάρχοντων δρόμων. Το σχέδιο αυτό τελικά έμεινε ανεφάρμοστο έως σήμερα.

- Το ΒΔ 24/5/1886 (ΦΕΚ 140 της 31/5/1886) “Περί κανονισμού διαστάσεων εν Αργει οικοπέδων”.

Με το διάταγμα αυτό καθορίζεται πλέον ένας τομέας όρων αρτιότητας οικοπέδων. Μετά το 1960 άρχισαν διάφορες διαδικασίες για την αναθεώρηση και την επέκταση του ισχύοντος σχεδίου πόλης και τελικά μετά από πολλά εγκρίθηκαν τα παρακάτω (ΓΠΣ,2003):

1. Με το ΝΔ.8/9.6.1973/ΦΕΚ 124^Α/1973 (ΓΟΚ '73) τροποποιήθηκαν τα μέχρι τότε ισχύοντα όρια αρτιότητας, εντός του εγκεκριμένου σχεδίου πόλης. Αυτά τα όρια αρτιότητας εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα στην έκταση του εγκεκριμένου σχεδίου πόλης, όπως αυτό καθορίστηκε με την παρακάτω τροποποίησή του.
2. Με την Ο-4384/15.4.1978/ΦΕΚ 217δ/10.5.1978 απόφαση Νομάρχη Αργολίδας εγκρίθηκε σχέδιο συνολικής τροποποίησης του μέχρι τότε ισχύοντος σχεδίου πόλης. Την απόφαση αυτή δεν συνόδευε πολεοδομικός κανονισμός και ως εκ τούτου αφορούσε αποκλειστικά και μόνο θέματα ρυμοτομίας. Με το σχέδιο αυτό έγιναν σημαντικές τροποποιήσεις στο σχέδιο του 1879, σε μία προσπάθεια ακόμα μεγαλύτερης προσαρμογής του σχεδίου πόλης στον πολεοδομικό ιστό που εξακολουθούσε να υπάρχει όπως είχε διαμορφωθεί κατά την Οθωμανική περίοδο. Επίσης με την τροποποίηση αυτή εντάχθηκε σε σχέδιο πόλης και η περιοχή ανατολικά της οδού Ινάχου και μέχρι την σιδηροδρομική γραμμή περίπου
3. Με το ΠΔ 4.1.1979/ΦΕΚ 80Δ/2.2.1979 “Περί καθορισμού συντελεστών δομήσεως εις την εντός του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου περιοχήν του

Άργους” καθορίζονται συντελεστές δόμησης, αριθμός ορόφων και μέγιστο ύψος. Φυσικά οι συντελεστές που καθορίστηκαν ήταν αρκετά υψηλότεροι από τους ισχύοντες μέχρι τότε και από την περίοδο αυτή αρχίζουν να δημιουργούνται και στο Άργος προβλήματα που έχουν να κάνουν με την ταυτότητα της πόλης αλλά και με την καθημερινή λειτουργία της (κυκλοφοριακό κλπ).

Με απόφαση του Νομάρχη της Αργολίδας καθορίστηκαν όρια οικισμού προϋφισταμένου του 1923, που περιλαμβάνει περιοχή περίξ του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου (Δήμος Άργους, 2003).

Με την ΥΑ του 1981 έχουμε για πρώτη φορά αναφορά στην προστασία των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της πόλης. Ελάχιστες κινήσεις γίνονται όμως τα επόμενα χρόνια μέχρι και σήμερα. Το 1981, λοιπόν, η ΥΑ *ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Α1/Φ04/25556/861/27.8.1981/ΦΕΚ 660B/19.10.1981*, “για την αποτελεσματικότερη προστασία των αρχαιοτήτων του Άργους, που είτε είναι ορατές και διάσπαρτες σε όλη την πόλη (για παράδειγμα, Ακροπόλεις Λαρίσης και Ασπίδος, Θέατρο, Ωδείο, αρχαία αγορά, κριτήριο, ναοί κλπ) είτε κρύβονται κάτω από τα σύγχρονα σπίτια και έρχονται καθημερινά στο φως, κηρύσσουμε ως αρχαιολογικό χώρο την περιοχή της σύγχρονης πόλεως, που υπολογίζεται βάσει των ανασκαφικών δεδομένων, ότι καλύπτει την αρχαία, όπως ειδικότερα φαίνεται στο συνημμένο διάγραμμα. Οι υπάρχουσες επιμέρους κηρύξεις μνημείων και χώρων διατηρούνται”. Η κήρυξη αυτή θέτει κάτω από καθεστώς ελέγχου από την Δ’ ΕΠΚΑ όλη την περιοχή της πόλεως του Άργους.

Με το ΠΔ της *20.7.1982/ΦΕΚ 401Δ/20.8.82 του ΥΠΕΧΩΔΕ* καθορίζεται ως Παραδοσιακό Τμήμα ένα τμήμα του οικισμού του Άργους. Με το ίδιο Προεδρικό Διάταγμα χαρακτηρίστηκαν ορισμένα κτίρια της πόλεως ως διατηρητέα και καθορίστηκαν ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης. Επίσης κηρύξεις διατηρητέων κτιρίων και μνημείων είχαν αρχίσει να γίνονται και από τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού.

Το πρώτο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Δήμου Άργους σύμφωνα με το νόμο 1337/87 πραγματοποιείται το 1985. Με την *64972/2843/4.5.1985/ΦΕΚ 734Δ/31.5.1985 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ*, λοιπόν, εγκρίθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο των οικισμών Άργους (Δήμου Άργους) και Νέας Κίου (κοινότητα Νέας Κίου).

Το περιεχόμενο του Γενικού Πολεοδομικού σχεδίου ρυθμίζει τα παρακάτω:

- Την πολεοδομική οργάνωση του οικισμού του Άργους για πληθυσμιακά μεγέθη 27.000 κατοίκων (πληθυσμός 1987) και 32.000 κατοίκων (πληθυσμός χωρητικότητας και σχεδιασμού) με πρόβλεψη των ζωνών επέκτασης, προσδιορισμό χρήσεων γης, οργάνωση μεταφορικής υποδομής, καθορισμό ζωνών οικονομικών και θεσμικών κινήτρων, καθορισμό νέων αναπτυξιακών ζωνών και ζωνών ανάπλασης – εξυγίανσης κατοικίας.
- Μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, προτάσεις για τα απαραίτητα έργα και μελέτες δικτύων υποδομής και προτάσεις για την ασφάλεια – προστασία του Άργους από πυρκαγιές, σεισμούς, κατολισθήσεις.

Με το ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ04/18815/804 έγγραφο του Γ.Γ. του ΥΠΠΟ με θέμα “Καθορισμός υψών οικοδομών στην πόλη του Άργους”, προσδιορίζονται τα ύψη των οικοδομών που εγκρίνονται από τις υπηρεσίες του ΥΠΠΟ.

Με το ΠΔ της 25.4.1989/ΦΕΚ 264Δ/9.5.1989 εγκρίθηκε η πολεοδομική μελέτη των πολεοδομικών ενοτήτων “Ασπίδα”, “Πέντε δρόμοι” και “Θεάτρου” του Δήμου Άργους.

Με το ΠΔ της 3.6.1999/ΦΕΚ 396Δ/8.6.1999 καθορίστηκε Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου, κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφισταμένων του έτους 1923 περιοχή των Δήμων Άργους.

Όλα αυτά τα χρόνια, από την συγκρότηση του Άργους ως πόλεως, από τον Φορωνέα, μέχρι σήμερα η πόλη αναπτύσσεται στον ίδιο χώρο, σε επάλληλα στρώματα, γεγονός που δημιουργεί σοβαρά προβλήματα τόσο στην ανάδειξη και προστασία των αρχαιολογικών ευρημάτων και των στοιχείων της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όσο και στην ανάπτυξη των σύγχρονων δραστηριοτήτων και αναγκών των κατοίκων του Άργους.

Μετά την έγκριση του Γενικού Πολεοδομικού σχεδίου συντάχθηκαν και εγκρίθηκαν οι παρακάτω Πολεοδομικές μελέτες:

Με το ΠΔ της 25.4.1989/ΦΕΚ 264Δ/9.5.1989 εγκρίθηκε η πολεοδομική μελέτη των πολεοδομικών ενοτήτων «Ασπίδα», «Πέντε δρόμοι» και «Θεάτρου» του Δήμου Άργους. Από τις επεκτάσεις αυτές έχει μέχρι σήμερα κυρωθεί η Π.Ε. του βορείου τμήματος (πολεοδομικές ενότητες «Ασπίδα» και «Πέντε δρόμοι», ενώ βρίσκεται στη διαδικασία της κύρωσης η Π.Ε. του νοτίου τμήματος (πολεοδομική ενότητα «Θεάτρου»)).

Το 2001 υπογράφηκε σύμβαση για καινούριο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, η οποία όμως αμφισβητήθηκε και για το λόγο αυτό καθυστέρησε και τελικά υπογράφηκε νέα τελική σύμβαση 5996/14-3-2003. Αυτή τη στιγμή έχει ολοκληρωθεί και η Β2 φάση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου και αφορά όλο τον Καποδιστριακό Δήμο Άργους, δηλαδή Άργος και Δημοτικά Διαμερίσματα Ινάχου, Ήρας, Κουρτακίου, Πυργέλας, Λάλουκα, Δαλαμανάρας, Κεφαλαρίου και Ελληνικού (Κουμαδωράκης, 2007).

Στον Χάρτη Α.6.1.1. φαίνεται η πολεοδομική εξέλιξη βάσει των σημαντικότερων πολεοδομικών ρυθμίσεων – σχεδίων που προαναφέρθηκαν. Επίσης στο Παράρτημα 2 υπάρχουν εικόνες από τα πρωτότυπα σχέδια των σχεδίων αυτών.

6.2 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Οι χρήσεις γης της πόλης του Άργους (Χάρτης Α.6.2.1) είναι συνήθης για μια πόλη μονό-κεντρική, που οι χρήσεις είναι διαχωρισμένες ανά περιοχή και απόσταση από το κέντρο ή τα τοπικά κέντρα. Οι κεντρικές χρήσεις γης του Άργους είναι συγκεντρωμένες όπως και σε πολλές άλλες πόλεις γύρω από το κέντρο, από τα τοπικά κέντρα και κατά μήκος των κύριων οδικών αξόνων. Συγκεκριμένα, κατά μήκος της κεντρικής οδού Βασ. Σοφίας και γύρω από τους κοινωφελείς και κοινόχρηστους χώρους της κεντρικής περιοχής, συγκεντρώνονται οι περισσότερες τράπεζες, γραφεία και χώροι αναψυχής

Επίσης, στο κέντρο της πόλης βρίσκεται η δημοτική αγορά, η οποία ουσιαστικά χωρίζεται στην στεγασμένη και στην υπαίθρια. Η υπαίθρια αγορά το γνωστό *παζάρι*, πραγματοποιείται στην πλατεία δημοκρατίας που βρίσκεται ανάμεσα στην στεγασμένη Δημοτική Αγορά και τους Στρατώνες του Καποδίστρια. Η αγορά αυτή, λαμβάνει μέρος δύο φορές την εβδομάδα και η καθιέρωση της και λειτουργία της ξεκινάει πολύ πριν τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Σε δημόσια ακίνητα, στο κέντρο της πόλης, στεγάζονται οι υπηρεσίες του Δήμου, τα Δικαστήρια και το Αρχαιολογικό Μουσείο.

Όσο αναφορά, τις επί μέρους χρήσεις γης, λιανικό εμπόριο, χονδρικό εμπόριο, υπηρεσίες, βιοτεχνία, διαχέονται σε όλο τον ιστό της πόλης. Οι περισσότερες δημόσιες υπηρεσίες, οι νομαρχιακές υπηρεσίες και μέρος των δημοτικών υπηρεσιών, είναι διάσπαρτες μέσα στην πόλη, στεγάζονται σε ιδιωτικά ακίνητα και χωροθετούνται, όπως είναι φυσικό, κατά περίπτωση ανάλογα με την θέση του προσφερόμενου ακινήτου.

Στις εξόδους της πόλης του Άργους, δηλαδή προς Τρίπολη, Κόρινθο, Νέα Κίο, πάνω σε αυτούς τους οδικούς άξονες λοιπόν, συγκεντρώνονται οι περισσότερες

μονάδες συνεργείων αυτοκινήτων και μονάδων χονδρεμπορίου. Παρ' όλο που κατά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μετακίνηση οχλουσών χρήσεων, δηλαδή μονάδες βιοτεχνίας, χονδρεμπορίου, κλπ, σε περιοχές εκτός σχεδίου, κυρίως επί των εθνικών οδών, εξακολουθούν να λειτουργούν μέσα στον ιστό της πόλης τέτοιες μονάδες που κύρια επιβαρύνουν κυκλοφοριακά την λειτουργία της πόλης.

Τέλος, όσο αναφορά την κατοικία, αυτή διαχέεται σε ολόκληρο το πολεοδομικό ιστό της πόλης. Θα πρέπει, όμως, να αναφέρουμε ότι χαρακτηριστικά που πλησιάζουν αυτά της αμιγούς κατοικίας, παρουσιάζουν οι περιοχές της Ασπίδας, του Νέου Κόσμου καθώς και οι πυρήνες κτισμάτων που έχουν αναπτυχθεί νότια της οδού Μεσσηνίας - Αρκαδίας, στις περιοχές Παλαιόπυργα και Χαλέπα. Επίσης χαρακτηριστικά αμιγούς κατοικίας παρουσιάζουν στο παλαιό σχέδιο πόλης, οι περιοχές που βρίσκονται στα εσωτερικά των οικοδομικών τετραγώνων στις περιοχές, όπου εξακολουθεί να λειτουργεί ο αρχικός ιστός της πόλης, στις περιοχές αυτές υπάρχει και σημαντικό απόθεμα παλαιών κτισμάτων. Τέλος κατά μήκος του ανατολικού περιφερειακού δρόμου, που αναπτύσσεται δυτικά της σιδηροδρομικής γραμμής, παρατηρείται μέχρι σήμερα ανάπτυξη μόνο κατοικιών πράγμα που οφείλεται στο γεγονός ότι ο δρόμος αυτός διανοίχθηκε πρόσφατα - την τελευταία εικοσαετία (Δήμος Άργους, 2003).

6.3 ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ

Οι χώροι αυτοί φαίνονται στον Χάρτη 6 και καλύπτουν έκταση περίπου 48,95 στρέμματα. Το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης αυτής καλύπτεται από τους κοινόχρηστους υπαίθριους χώρους του κέντρου της πόλης, όπως η Πλατεία του Αγίου Πέτρου, η Πλατεία των Καποδιστριακών Στρατώνων, η Πλατεία Δημοκρατίας κλπ. Είναι γενικά παραδεκτό ότι η πόλη του Άργους στερείται χώρων αστικού πρασίνου και γενικά δημόσιου ελεύθερου χώρου, γεγονός που οφείλεται όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο στην συνεχή ανοικοδόμηση πάνω στα ερείπια, χωρίς καμία αλλαγή σχεδίασης. Φυσικά μέχρι και σήμερα το κενό αυτό καλύπτεται από τους ιδιωτικούς χώρους πρασίνου, κυρίως κήπους και πορτοκαλλεώνες.

Πάντως από τις εγκεκριμένες πολεοδομικές μελέτες των περιοχών επέκτασης, προβλέπεται ο εμπλουτισμός των γειτονιών με κοινόχρηστους χώρους, ενώ προβλέπεται και η δημιουργία ενός εκτεταμένου *Πάρκου Πόλης* μεγάλης έκτασης, νότια του οριοθετημένου αρχαιολογικού χώρου της Αρχαίας Αγοράς, ακριβώς κάτω

από το αρχαιολογικό τρίγωνο. Η συνολική έκταση των προβλεπόμενων κοινόχρηστων χώρων ανέρχεται σε 90,75 στρέμματα που αυξάνουν κατά δύο φορές περίπου τους υπάρχοντες κοινόχρηστους χώρους (Δήμος Άργους).

7 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΑΡΓΟΥΣ

7.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Η Εφορία Αρχαιοτήτων Αργολίδος και Κορινθίας με έδρα το Ναύπλιο είναι από τις παλαιότερες του ελληνικού χώρου, ιδρύθηκε το 1915. Το 1973 ονομάστηκε Δ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, ενώ κατά την περίοδο της δικτατορίας είχε υπαχθεί στην Επιθεώρηση Πατρών (Δήμος Άργους, 2002).

Από το 1902 έως το 1930 η πόλη ανασκάπτεται από τον Ολλανδό W. Vollgragg, ξένο μέλος της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής. Οι έρευνές του εντοπίζονται κυρίως στην Ασπίδα, τη Δειράδα καθώς και τη Λάρισα και τις υπώρειές της. Οι ανασκαφές επαναλαμβάνονται από το 1952 και συνεχίζονται έως σήμερα παράλληλα με τη δραστηριότητα της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Οι έρευνες των ανασκαφών εντόπισαν (Δήμος Άργους, 2002):

- τους νέους μυκηναϊκούς τάφους στην περιοχή της Δειράδος (από τον J. Deshayes),
- τις υπώρειες της Λάρισας ερευνήθηκαν τα θέατρα, οι θέρμες Α και τμήματα της αγοράς και της κάτω πόλης (από τους G. Roux και R. Ginouves),
- τα γεωμετρικά νεκροταφεία και την κάτω πόλη (από τον P. Courbin). Από τον Οκτώβριο του 1964 έγιναν καθαρισμοί και αποτύπωση τμημάτων του τείχους στη Λάρισα.

Το Άργος έχει κηρυχθεί ως αρχαιολογικός χώρος με την απόφαση ΥΑ/Α1/Φ04/25506/861/ 27-8-81 (ΦΕΚ 660/19-10-81). Οι δραστηριότητες των Εφορειών Αρχαιοτήτων (Δ' ΕΚΠΑ και 5^η ΕΒΑ) ως τις μέρες μας επεκτείνονται σε όλη την πόλη του Άργους με στόχο την έρευνα υπό ανοικοδόμηση οικοπέδων και διάσωση των αρχαίων. Το 1974, οι λεγόμενες *σωστικές ανασκαφές* καλύπτουν και τις Ανατολικές και Νότιες παρυφές της πόλης, που συνεχώς επεκτείνεται πολεοδομικά (Δήμος Άργους, 2002).

7.2 ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Η πόλη του Άργους, λόγω της μακρόχρονης ιστορίας της, είναι φυσικό να διαθέτει πολλά σημεία ενδιαφέροντος, είτε αυτά είναι αρχαιολογικοί χώροι, είτε είναι κτίρια νεότερης αρχιτεκτονικής. Τα σημεία αυτά ενδιαφέροντος διαχέονται σχεδόν σε όλο τον πολεοδομικό ιστό, αλλά και σε ενότητες, δηλαδή περιοχές όπου βρίσκονται συγκεντρωμένα πάνω από ένα μνημεία. Τα σημεία αυτά, δηλαδή στην ουσία τα μνημεία για την καλύτερη μελέτη τους θα τα χωρίσουμε σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με την ιστορική τους φυσιογνωμία, όπως φαίνεται παρακάτω (Χάρτης Α.7.2.1):

- Αρχαιολογικοί Χώροι – Μουσεία
- Ιστορικά μνημεία
- Νεοκλασσική Αρχιτεκτονική

Κάθε μία από αυτές τις κατηγορίες περιέχει επιγραμματικά τα παρακάτω μνημεία, για τα οποία στην συνέχεια θα αναλύσουμε την σημασία τους συνοπτικά (βλέπε Παράρτημα 3) (Δήμος Άργους, 2002, Δήμος Άργους, 2009).

Αρχαιολογικοί χώροι

1. Αρχαίο Θέατρο
2. Σεραπείο-Ασκληπείο- Θέρμες Α
3. Το θέατρο με τα ευθύγραμμα εδώλια
4. Το ιερό της Αφροδίτης
5. Αρχαία Αγορά
6. Υπόστυλη Αίθουσα
7. Βόρεια Στοά και θέατρο της Αγοράς
8. Ηρώον
9. Νότια Στοά και Παλαίστρα
10. Δρόμος Σταδίου
11. Θόλος και Νυμφαίο Αγοράς
12. Μνημείο D
13. Αγωγός της Αγοράς
14. Μνημείο M
15. Η Λάρισα και το κάστρο της
16. Ο λόφος του Προφήτη Ηλία (Ασπίδα)- Δειράς- Οι Προϊστορικοί Χρόνοι
17. Ιερό Αθηνάς Οξυδερκούς και Απόλλωνα Δειραδιώτη
18. Το «Κριτήριο», το Νυμφαίο και το Υδραγωγείο

19. Οι Θέρμες Α
20. Το Ωδείο
21. Το τετράγωνο Νυμφαίο

Ιστορικά μνημεία

1. Ναός Αγίου Ιωάννη Προδρόμου
2. Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου
3. Ναός Παναγίας Πορτοκαλούσας (Κατακεκρυμμένη)

Νεοκλασική Αρχιτεκτονική

1. Αρχαιολογικό Μουσείο (Καλλέργειο)
2. Δημαρχείο
3. Σιδηροδρομικός Σταθμός
4. Δημοτική Αγορά
5. Μέγαρον Κωνσταντόπουλου
6. Μέγαρο Τρικούπη
7. Δημοτικό Σχολείο Καποδίστρια
8. Κτίριο Ξηνταρόπουλου
9. Στρατώνες Καποδίστρια
10. Οικία Γόρδωνος
11. Οικία στρατηγού Δ. Τσώκρη
12. Οικία Διαμαντόπουλου

Αρχαιολογικοί Χώροι

Το Αρχαίο Θέατρο

Το πιο εντυπωσιακό μνημείο της αρχαιότητας στην πόλη του Άργους είναι το μεγάλο θέατρο. Ιδρύθηκε γύρω στο 300 π.Χ. όπως έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο, στις νοτιοανατολικές υπώρειες του λόφου της Λάρισας, σε άμεση γειτνίαση με την Αγορά της πόλης που εκτεινόταν στα ανατολικά του. Το θέατρο του Άργους θεωρείται ως ένα από τα σημαντικότερα και με μεγάλη μνημειακή αξία, θέατρα του ελλαδικού χώρου με χωρητικότητα που φθάνει τους 20.000 θεατές.

Γύρω στο 100-150 μ.Χ. το θέατρο ανοικοδομήθηκε σύμφωνα με τα ρωμαϊκά πρότυπα. Τον 4ο αιώνα μ.Χ. στην ορχήστρα κατασκευάστηκε δεξαμενή για αθλοπαιδιές στο νερό που την τροφοδοτούσε ένας μεγάλος υδραγωγός. Η λειτουργία του θεάτρου σταμάτησε τον 6ο αιώνα μ.Χ. όμως ένα μεγάλο τμήμα του κοίλου

παρέμεινε ορατό και απεικονίστηκε από τους περιηγητές – επισκέπτες του Άργους κατά τον 18ο και 19ο αιώνα. Το 1829 στα εδώλιά του συνεδρίασε η 4η εθνοσυνέλευση του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Οι ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής που ξεκίνησαν το 1950 έφεραν ξανά στο φως το κορυφαίο μνημείο της πόλης του Άργους.

Σεραπείο – Ασκληπιείο – Θέρμες Α

Πολύ κοντά στο μεγάλο θέατρο του Άργους, στα νοτιοανατολικά του, διατηρείται ακόμα και σήμερα ένας πανύψηλος πλινθόκτιστος τοίχος, ύψους 11μ., που ανήκει στις ρωμαϊκές θέρμες, ένα μεγάλο λουτρικό συγκρότημα που ιδρύθηκε στη θέση ενός Ιερού αφιερωμένου στο Θεό Σάραπι. Το Σεραπείο που ιδρύθηκε το 100 μ.Χ. σε άμεση γειτνίαση με το μεγάλο θέατρο υπήρξε το πιο σημαντικό κτίριο στο Άργος κατά τη ρωμαϊκή εποχή. Είχε την μορφή μιας μεγάλης περίστυλης αυλής με τρεις αίθουσες κατά μήκος της δυτικής πλευράς της και μια μεγάλη αίθουσα που κατέληγε σε αψίδα. Στο εσωτερικό της υπήρχε κρύπτη που συνδεόταν με ένα υπόγειο διάδρομο και περιείχε τρεις πώρινες σαρκοφάγους. Κατά την εποχή του αυτοκράτορα Αδριανού δηλαδή μεταξύ του 117 και 136 μ.Χ., ένα λουτρικό συγκρότημα και θεραπευτήριο, ένα Ασκληπιείο δηλαδή, εγκαταστάθηκε στην ίδια θέση και ο θεραπευτής θεός Ασκληπιός αντικατέστησε το Σάραπι.

Το θέατρο με τα ευθύγραμμα εδώλια

Ένα από τα αρχαιότερα ελληνικά θέατρα ιδρύθηκε κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. στο Άργος, στις νοτιοδυτικές υπώρειες του λόφου της Αάρισας. Λαξεύτηκε στο φυσικό βράχο με ευθύγραμμα εδώλια που διαχωρίζονται σε δύο μέρη από μια κλίμακα στο κέντρο. Χρησίμευε ως χώρος για δημόσιες συνεδριάσεις δηλαδή ως Βουλευτήριο Εκκλησιά του Δήμου, ενώ ταυτίζεται και με το *Κριτήριο*. Το θέατρο με τα ευθύγραμμα εδώλια χωρητικότητας 2.500 ατόμων πρέπει να φιλοξενούσε και θεατρικές παραστάσεις μέχρι την κατασκευή του μεγάλου θεάτρου κατά τον 3ο αιώνα π.Χ. .

Το Ιερό της Αφροδίτης

Η λατρεία της Αφροδίτης στο χώρο αυτό μαρτυρείται ήδη κατά τον 7ο αιώνα π.Χ. Τον 6ο αιώνα π.Χ. ιδρύεται ένας μικρός ναός με κλειστό περίβολο, πάνω σε ένα άνδηρο, και πάνω στα θεμέλια αυτού του ναού, οικοδομείται στα 430 με 420 π.Χ. ένας νέος ναός. Στα ΝΑ του ναού επτά πώρινες βάσεις ανήκουν σε στοά που ιδρύθηκε στον 6ο αιώνα π.Χ., ώστε να δημιουργηθεί χώρος για την κατασκευή ενός πώρινου βωμού στα ανατολικά του ναού και του αρχικού ανδρήρου. Ένα ανάλημμα από ακατέργαστους λίθους στήριζε τη στοά στα νοτιοανατολικά. Στα ελληνιστικά χρόνια ένας περίβολος αντικατέστησε το άνδηρο που είχε καταρρεύσει στα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ. Πήλινα ειδώλια που απεικονίζουν γυναικείες θεότητες αλλά και μία σειρά από μολύβδινα ειδώλια των αρχαϊκών χρόνων αποτελούν πολύτιμα αφιερώματα των πιστών. Το ιερό συνέχισε να λειτουργεί μέχρι και τα πρώτα χριστιανικά χρόνια, μέχρι και τον 5ο αιώνα μ.Χ., οπότε καταστράφηκε και λεηλατήθηκε.

Η αρχαία Αγορά του Άργους

Στην πεδινή έκταση στα ανατολικά του λόφου της Λάρισας ιδρύθηκε η Αγορά, το κέντρο της δημόσιας ζωής της αρχαίας πόλης του Άργους. Ο περιηγητής Πausanias που επισκέφθηκε την πόλη το 2ο αιώνα μ.Χ. περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια τα μνημεία και τα δημόσια κτίρια που κοσμούσαν το χώρο αυτό. Ένα τμήμα της αρχαίας Αγοράς ήρθε στο φως κατά τις ανασκαφές που διενεργεί η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή από το 1952 και οι οποίες συνεχίζονται μέχρι σήμερα σε συνεργασία με τη Δ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Η διαμόρφωση της Αγοράς ξεκίνησε σύμφωνα με τις φιλολογικές μαρτυρίες και τα ευρήματα των ανασκαφών κατά τον 6ο αιώνα π.Χ. και ολοκληρώθηκε στα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ. Ο δημόσιος χαρακτήρας του χώρου καταργήθηκε στα τέλη του 4ου αιώνα μ.Χ. και τη θέση των λαμπρών μνημείων κατέλαβαν σταδιακά ιδιωτικές κατοικίες και εργαστήρια.

Η Υπόστυλη αίθουσα

Ένα τετράγωνο κτίριο, με μήκος πλευράς 32 μ. περίπου, είναι το αρχαιότερο μνημείο της Αγοράς του Άργους που έχει ανασκαφεί μέχρι σήμερα. Το κτίριο αυτό ιδρύθηκε στα 475 με 450 π.Χ. και σχετίζεται με την εγκαθίδρυση του δημοκρατικού πολιτεύματος στο Άργος. Θεωρείται ότι χρησίμευε ως Βουλευτήριο, φιλοξενούσε δηλαδή τις συνεδριάσεις της πόλης. Κατά τον 3ο αιώνα μ.Χ. ένα τμήμα του κατέλαβαν

οι παρακείμενες Θέρμες, ενώ η οριστική καταστροφή του χρονολογείται στον 4ο αιώνα μ.Χ.. Στους τοίχους που κάλυψαν την ερειπωμένη πια Υπόστυλη Αίθουσα ενσωματώθηκαν αρχιτεκτονικά μέλη από το βωμό και ίσως το ναό του Λυκείου Απόλλωνα.

Η Βόρεια Στοά και το Θέατρο της Αγοράς

Κατά τον 4ο αιώνα π.Χ. ιδρύθηκε στο βόρειο τμήμα της Αγοράς μία στοά, η οποία καταστράφηκε από πυρκαγιά και αντικαταστάθηκε τον 1ο αιώνα μ.Χ. από ένα επιβλητικό οικοδόμημα με εμπορικό και βιοτεχνικό χαρακτήρα. Σε επαφή με τη στοά κτίστηκε, μάλλον στον 4ο αιώνα π.Χ., το Θέατρο της Αγοράς, το οποίο, αποτελούνταν από δύο ασβεστολιθικές βαθμίδες, στις οποίες χωρούσαν να καθίσουν μέχρι και 80 άτομα. Στο κέντρο της υπήρχε μία βάση με βωμό που χρονολογείται στα 450 με 400 π.Χ. Έχει υποτεθεί ότι ο χώρος αυτός χρησίμευε για δημόσιες συγκεντρώσεις και τελετουργίες.

Το Ηρώον

Κατά τον 4ο αιώνα μ.Χ. γύρω από μία εστία, στα νοτιοδυτικά της ορχήστρας, τοποθετήθηκαν σε δεύτερη χρήση οκτώ ορόσημα από ασβεστόλιθο. Το ένα από αυτά φέρει επιγραφή που αναφέρεται στους Ήρωες που εκστράτευσαν εναντίον των Θηβών υπό την ηγεσία του βασιλιά των Αργείων Αδραστου. Είναι πιθανό ότι τα ορόσημα αυτά, στην αρχική τους χρήση κατά τον 6ο αιώνα π.Χ., θα σχημάτιζαν έναν περίβολο που θα οριοθετούσε το Ηρώο των πεσόντων στη Θήβα. Η μνημειακή εστία της ύστερης αρχαιότητας ταυτίζεται με το *Πυρ του Φορωνέως* που έκαιγε κοντά στο ναό του Απόλλωνος Λυκείου.

Η Νότια Στοά και η Παλαίστρα

Στα ανατολικά της Υπόστυλης Αίθουσας ιδρύθηκε στα 450-425 π.Χ. ένα μεγάλο επίμηκες κτίριο, το οποίο πλαισιώναν τρεις στοές, στη βόρεια, την ανατολική και τη δυτική πλευρά. Η στοά της βόρειας πλευράς αποτελούνταν από 40 δωρικούς κίονες και είχε μήκος 83 μ. και πλάτος 5,60 μ. Η στοά της ανατολικής πλευράς είχε 11 κίονες, ενώ αυτή της δυτικής δεν έχει ακόμη ανασκαφεί. Κατά τον 1ο αιώνα μ.Χ. στο κτήριο εγκαταστάθηκε η Παλαίστρα ενός από τα τρία Γυμνάσια του Άργους, όπως μαρτυρείται από επιγραφή της εποχής του Αυγούστου. Κατά τον 3ο αιώνα μ.Χ. η στοά της βόρειας πρόσοψης επεκτείνεται μέχρι την Υπόστυλη Αίθουσα και στεγάζει καταστήματα. Στη

δυτική πτέρυγα του κτιρίου εγκαθίστανται λουτρά. Ο δημόσιος χαρακτήρας του χώρου αυτού αλλά και ολόκληρης της Αγοράς καταργείται τον 4ο αιώνα μ.Χ., όταν εδώ κτίζονται ιδιωτικές οικίες και εργαστήρια.

Δρόμος σταδίου

Ανατολικά της Υπόστυλης Αίθουσας εκτείνεται μπροστά από τη Νότια Στοά ένας Δρόμος με κατεύθυνση από τα δυτικά προς τα ανατολικά. Ο στίβος του έχει μήκος 88,99 μ. και πλάτος 18 μ. και ιδρύθηκε κατά τον 4ο αιώνα π.Χ. ταυτόχρονα με το αποστραγγιστικό έργο της ευρύτερης περιοχής με την κατασκευή ενός αγωγού. Κατά τον 1ο αιώνα μ.Χ. ο Δρόμος αναδιαμορφώθηκε πιθανά σε σχέση με την εγκατάσταση και λειτουργία της Παλαίστρας στο χώρο πίσω από τη Νότια Στοά. Η χρήση του Δρόμου για την προγύμναση των αθλητών πρέπει να καταργήθηκε στα τέλη του 2ου αι. μ.Χ., όταν στο δυτικό του όριο ιδρύθηκε ένα τετράγωνο κτίριο που χρησίμευε ως Κρήνη. Η Παλαίστρα και ο Δρόμος ανήκαν πιθανά σε ένα από τα τρία Γυμνάσια του Άργους, όπου οι νέοι, χωρίς κοινωνικές διακρίσεις, εξασκούσαν το πνεύμα και το σώμα τους και δοκιμάζονταν στην αρετή.

Η Θόλος και το Νυμφαίο της Αγοράς

Στο πλαίσιο ενός ευρύτερου προγράμματος αναδιαμόρφωσης της Αγοράς κατά τον 1ο αιώνα μ.Χ. ιδρύεται στα βόρεια του Δρόμου ένα κυκλικό οικοδόμημα που συμπεριλαμβάνει και χρησιμοποιεί την υπόγεια κρύπτη ενός παλαιότερου κτιρίου. Μία κεντρική κλίμακα στη βόρεια πλευρά οδηγεί στο εσωτερικό της Θόλου και στην κρύπτη, η οποία ίσως ταυτίζεται με ένα από τα τέσσερα ιερά φρεάτια που μνημονεύει ο Στράβων για το Άργος. Στα τέλη του 2ου αιώνα μ.Χ. η κλίμακα χάνει την αρχική της λειτουργικότητα και το κτίριο μετατρέπεται σε απλό Νυμφαίο. Μία επιγραφή στην εξωτερική του ζωφόρο αναφέρεται στη χρήση του. Η μνημειακή αυτή κρήνη που απεικονίζεται σε νομίσματα του ρωμαίου αυτοκράτορα Αντωνίνου Ευσεβούς (137-161 μ.Χ.) πρέπει να καταστράφηκε ολοσχερώς κατά την επιδρομή των Σλάβων τον 6ο αιώνα μ.Χ..

Το Μνημείο D

Στα βόρεια του Δρόμου ιδρύθηκε στους ελληνοιστικούς χρόνους, κατά τον 2ο αιώνα π.Χ., ένα μνημειώδες βάθρο που είχε την πρόσοψή του στη στενή ανατολική πλευρά, ενώ γύρω από τις άλλες τρεις είχε τοποθετηθεί κιγκλίδωμα. Η θέση του, ανάμεσα σε άλλα μνημεία και αγάλματα, αλλά και η κατασκευή του υποδηλώνουν ότι επρόκειτο για ένα πολύ σπουδαίο μνημείο για τους Αργείους. Πάνω στα ερείπιά του ιδρύθηκε στα χρόνια της ύστερης αρχαιότητας, δηλαδή κατά τον 3ο αιώνα μ.Χ., ένας μικρός ναός.

Ο αγωγός της Αγοράς

Η Αρχαία Αγορά του Άργους ιδρύθηκε στους πρόποδες του λόφου της Λάρισας σε μία φυσική λεκάνη, όπου συνέρρεαν τα όμβρια ύδατα. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαμόρφωση του δημόσιου αυτού χώρου ήταν η παροχέτευση των υδάτων. Το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίστηκε με την κατασκευή ενός Αγωγού απορροής των ομβρίων. Ο αρχικός Αγωγός των ύστερων αρχαϊκών χρόνων, δηλαδή στα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ., ήταν ανοικτός, είχε προσανατολισμό ΒΔ προς ΝΑ. Κατά τον 4ο αιώνα π.Χ. αντικαταστάθηκε από έναν κλειστό υπόνομο, που διέθετε τρεις παράλληλους αγωγούς με πόρινα χωρίσματα και κάλυψη από ασβεστολιθικές πλάκες.

Το Μνημείο M

Στα βόρεια του Δρόμου της Αγοράς βρίσκεται ένα τετράγωνο μνημειώδες βάθρο, που χρονολογείται στους ρωμαϊκούς αυτοκρατορικούς χρόνους, δηλαδή από τον 2ο αιώνα μ.Χ.. Μαρμάρινα θραύσματα που βρέθηκαν στην ευρύτερη περιοχή, μαρτυρούν την πολυτέλεια του μνημείου που πρέπει να χρησίμευσε ως τάφος ή κενοτάφιο. Το προνόμιο να ταφεί κάποιος σε δημόσιο χώρο ανήκε σε επίλεκτα μέλη της κοινωνίας που είχαν στη διάρκεια της ζωής τους τιμήσει με ευεργεσίες ή ηρωικές πράξεις την πόλη.

Η Λάρισα και το κάστρο

Ένα από τα επιβλητικότερα κάστρα της Ελλάδας δεσπόζει πάνω στο λόφο της Λάρισας του Άργους και εποπτεύει ολόκληρη την αργολική πεδιάδα. Η κορυφή του λόφου πρέπει να ήταν οχυρωμένη ήδη κατά τη Μυκηναϊκή εποχή, τα πρώτα όμως σωζόμενα ίχνη οχύρωσης ανάγονται στους ελληνοιστικούς χρόνους. Η οχυρωμένη ακρόπολη έπεσε στα χέρια των διαδοχικών κατακτητών της περιοχής, Ρωμαίων,

Γότθων και Σλάβων. Οι Βυζαντινοί ίδρυσαν μία νέα, ισχυρή οχύρωση που εδράστηκε σε πολλά σημεία πάνω στην αρχαία. Οι κατακτητές που ακολούθησαν, Φράγκοι, Ενετοί και Τούρκοι, από το 13 έως τον 15ο αιώνα ενίσχυσαν ή επισκεύασαν τις οχυρώσεις αφήνοντας ανεξίτηλα τα ίχνη από το πέρασμά τους. Το κάστρο του Άργους διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο κατά την Επανάσταση του 1821. Σε αυτό κλείστηκαν 700 Έλληνες μαχητές με αρχηγό τον Αλέξανδρο Υψηλάντη προκειμένου να καθυστερήσουν την τουρκική στρατιά του Δράμαλη. Στο μεταξύ ο θρυλικός οπλαρχηγός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης πρόλαβε και συγκέντρωσε στρατό και συνέτριψε την τουρκική στρατιά στη θρυλική μάχη στα Δερβενάκια.

Ο λόφος του Προφήτη Ηλία (η Ασπίδα) - Δειράς - Οι Προϊστορικοί Χρόνοι

Ο λόφος του Προφήτη Ηλία, ο γνωστός λόφος της Ασπίδας, κατοικήθηκε για πρώτη φορά στα τέλη της Νεολιθικής εποχής, δηλαδή από το 3.500 π.Χ. Κατά τη Μεσοελλαδική εποχή, δηλαδή την περίοδο 2000-1600 π.Χ., δημιουργήθηκε εδώ ένας οργανωμένος οικισμός, έκτασης 20.000 τ.μ., με τέσσερις οικοδομικές φάσεις. Στην τρίτη φάση, που αφορά στην περίοδο 1800 με 1700 π.Χ., χρονολογούνται ένα αφιδωτό και δύο ορθογώνια σπίτια. Κατά την τέταρτη φάση, δηλαδή την περίοδο 1700-1600 π.Χ. ένα συγκρότημα ορθογώνιων κτιρίων που κτίστηκε στην περιφέρεια του οικισμού λειτούργησε ως οχυρωματικός περίβολος για την προστασία των κατοίκων. Ο οικισμός εγκαταλείφθηκε στις αρχές της Μυκηναϊκής εποχής κατά το 1600 π.Χ., όταν οι άνθρωποι για τις δραστηριότητές τους επέλεξαν την πεδινή έκταση στα ανατολικά του λόφου. Στο διάσελο ανάμεσα στους δύο λόφους, που ονομάζεται Δειράδα, κατά την πρώιμη Μυκηναϊκή εποχή δηλαδή γύρω στα 1500 π.Χ., οργανώθηκε ένα νεκροταφείο που χρησιμοποιήθηκε μέχρι το τέλος της ύστερης εποχής του Χαλκού, για περίπου 400 χρόνια. Εκτός από 40 θαλαμωτούς τάφους περιελάμβανε και 30 τάφους λαξευμένους στο φυσικό βράχο.

Ιερό Αθηνάς Οξυδερκούς και Απόλλωνα Δειραδιώτη

Στη δυτική πλαγιά του λόφου του Προφήτη Ηλία, ιδρύθηκαν κατά τους ιστορικούς χρόνους, σε τέσσερα διαδοχικά άνθηρα, τα ιερά του Απόλλωνος Δειραδιώτου ή Πυθίου και της Αθηνάς Οξυδερκούς. Η αρχική χρήση του χώρου ανάγεται στον 8ο αιώνα π.Χ., οι βασικές διαμορφώσεις όμως έγιναν στους αρχαϊκούς, κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους, δηλαδή από τον 6ο έως 3ο αι. π.Χ. Ο ναός του Απόλλωνος πρέπει να ήταν πάρινος με δωρικούς και ιωνικούς κίονες και βρισκόταν

στο κεντρικό άνδρηο. Στα ανατολικά του υπήρχε μνημειακός Βωμός με κλίμακα και στα βόρεια Στοά, Μαντείο και Δεξαμενές. Το συγκρότημα έχει ερμηνευθεί ως Ασκληπιείο. Στο ανατολικό άνδρηο σώζονται τα ίχνη μιας θόλου, διαμέτρου 6 μ., η οποία πρέπει να ανήκε στο ιερό της Αθηνάς Οξυδερκούς. Ολόκληρος ο λόφος οχυρώθηκε κατά την Κλασική Εποχή, τον 5ο και 4ο αι. π.Χ. Πάνω από τα ερείπια του ναού του Απόλλωνος ιδρύθηκε στις αρχές του 6ου αιώνα μ.Χ., κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο, μία τρίκλιτη επισκοπική Βασιλική.

Το «Κριτήριο», το Νυμφαίο και το Υδραγωγείο

Στα βόρεια του αρχαίου θεάτρου υπάρχει ένα εντυπωσιακό άνδρηο, που έχει λαξευτεί στο βράχο της Λάρισας. Προς την πλευρά της πόλης οριοθετείται από ισχυρό πολυγωνικό ανάλημμα με κεντρική κλίμακα. Στα ενεπίγραφα ανάγλυφα που κοσμούν το ανάλημμα εικονίζονται οι Επιτελίδες, χθόνιες θεότητες που σχετίζονται με την απονομή δικαιοσύνης δηλαδή, την τιμωρία εγκληματικών πράξεων. Η σύνδεσή τους με τη λατρεία των Σεμνών Θεών στον αθηναϊκό Άρειο Πάγο, οδήγησε τους μελετητές να αναγνωρίσουν στο χώρο αυτό το Κριτήριο. Ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός ίδρυσε το 1245 μ.Χ. στο χώρο αυτό το Νυμφαίο. Η μνημειακή Κρήνη αποτελούνταν από δύο δεξαμενές λαξευμένες στο βράχο. Σε κεντρικό σημείο του κτιρίου ήταν στημένο το άγαλμα του ευεργέτη της πόλης με τη μορφή του μυθικού ήρωα Διομήδη. Ένα πλινθόκτιστο υδραγωγείο, μήκους 30 χιλιομέτρων περίπου, μετέφερε το νερό στο Άργος από το Κεφαλόβρυσο.

Οι Θέρμες Α

Στους αυτοκρατορικούς χρόνους, δηλαδή κατά τον 2ο και 3ο αιώνα μ.Χ., το Ασκληπιείο μετατρέπεται σε Θέρμες, ένα δημόσιο λουτρικό συγκρότημα που καταλαμβάνει τη στοά και την περίστυλη αυλή, ενώ διατηρούνται οι αίθουσες στα δυτικά. Η μεγάλη αψιδωτή αίθουσα χρησίμευε ως χώρος για δημόσιες συγκεντρώσεις, σαν basilica theatrium. Οι θαμώνες, από την κεντρική αίθουσα έφταναν στα αποδυτήρια που ήταν μια επιμήκης αίθουσα με πλίνθινο θρανίο. Από εκεί εισέρχονταν στους χώρους του ψυχρού λουτρού, το Frigidarium, που τις κοσμούσαν αγάλματα και κίονες από χρωματιστά μάρμαρα. Από το τελευταίο ψυχρό δωμάτιο περνούσαν στις αίθουσες του θερμού λουτρού, το caldarium, που ήταν τρεις, και κάτω από τα δάπεδά τους υπήρχαν τα υπόκαυστα. Το οικοδόμημα πλαισίωνε μια παλαίστρα στα δυτικά και

μνημειώδης κλίμακα στ' ανατολικά. Οι ρωμαϊκές Θέρμες λειτούργησαν ως τον 6ο αιώνα μ.Χ..

Το Ωδείο

Ύστερα από πέντε αιώνες λειτουργίας του θεάτρου με τα ευθύγραμμα εδώλια, στην θέση του θα δημιουργηθεί το Ωδείο της πόλης. Προς τα τέλη του 1ου αιώνα μ.Χ. το θέατρο αποκτά στεγασμένη μορφή και μετατρέπεται σε Ωδείο διατηρώντας το ορθογώνιο αρχικό σχήμα του. Κατά τον 3ο αιώνα μ.Χ. το κτίριο μετασκευάστηκε και το κοίλο πήρε την οριστική ημικυκλική του μορφή. Το Ωδείο του Άργους με χωρητικότητα 1800 θεατών φιλοξενούσε μουσικές και θεατρικές εκδηλώσεις. Επειδή ήταν μικρό και στεγασμένο, πρέπει να είχε καλύτερη ακουστική από το μεγάλο θέατρο.

Το τετράγωνο Νυμφαίο

Πάνω στο στίβο του Δρόμου ιδρύθηκε στα 150 με 200 μ.Χ. ένα τετράγωνο κτίριο. Το κτίριο αυτό ήταν εξωτερικά επενδυμένο με μάρμαρο, δηλαδή ορθομαρμάρωση, και το πλαισίωσε μία μαρμάρινη δεξαμενή. Παρά την ομοιότητά του με τάφο χρησίμευσε ως Νυμφαίο. Μία επιγραφή που χαραχτηκε πάνω στην ορθομαρμάρωση μαρτυρεί πως τη μνημειακή αυτή κρήνη αφιέρωσε η οικογένεια των Τιβερίων Ιουλίων εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τη διαίωνιση της μνήμης της. Η ίδρυσή της συνεπάγεται την κατάργηση της λειτουργίας του Δρόμου. Όταν η Αγορά του Άργους έχασε το δημόσιο χαρακτήρα της, στην ύστερη αρχαιότητα, η κρήνη μετατράπηκε σε κατοικία.

Ιστορικά μνημεία

Ναός Αγίου Ιωάννη Προδρόμου

Ο ναός της οδού Γούναρη, που κτίστηκε μετά το 1822 και περατώθηκε το 1829, λειτούργησε ως καθεδρικός ναός του Άργους. Το καμπαναριό του φτιάχτηκε το 1853. Η αγιογράφηση του ναού εσωτερικά είναι ιδιαίτερα πλούσια και εντυπωσιακή. Αξιόλογης τέχνης είναι το επίχρυσο εικονοστάσιο, έργο του Μιχαήλ Ζωγράφου και του γιου του Παναγιώτη Ζωγράφου, που τοποθετήθηκε το 1888. Ο ναός συνδέεται με ιστορικά γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης, καθώς σε αυτόν έγινε η δοξολογία και ορκίστηκαν οι πληρεξούσιοι της Α' Εθνοσυνέλευσης τον Δεκέμβριο του 1821. Στον

εξωτερικό χώρο του ναού πραγματοποιήθηκε στη συνέχεια η έναρξη των εργασιών της Εθνοσυνέλευσης, η οποία κατόπιν συνεχίστηκε στη Νέα Επίδαυρο.

Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου

Ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου χρονολογείται στις αρχές του 12ου αιώνα και αποτελεί το παλαιότερο βυζαντινό μνημείο της πόλης του Άργους. Σήμερα βρίσκεται στην οδό Τριπόλεως. Ο αρχιτεκτονικός τύπος του ναού είναι τρίκλιτος σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο, χαρακτηριστικό δείγμα της μεσοβυζαντινής αρχιτεκτονικής, με ιδιαίτερη αρχαιολογική, καλλιτεχνική και ιστορική αξία. Στο ναό φυλάσσονταν τα λείψανα του Αγίου Πέτρου μέχρι το 1421. Το συγκεκριμένο μνημείο είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένο με ιστορικά γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης, καθώς σ' αυτόν ορκίστηκαν οι πληρεξούσιοι της Δ' Εθνοσυνέλευσης το 1829, οι εργασίες της οποίας έγιναν κατόπιν στο αρχαίο θέατρο. Εδώ, επίσης, ορκίστηκαν και οι πληρεξούσιοι της Ε' Εθνοσυνέλευσης το 1831, μετά τη δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια, οι εργασίες της οποίας συνεχίστηκαν και ολοκληρώθηκαν στο Ναύπλιο.

Ναός Παναγίας Πορτοκαλούσας (Κατακεκρυμμένη)

Ο Ναός της Παναγίας της Πορτοκαλούσας ή Κατακεκρυμμένης βρίσκεται στη νότια πλευρά της Λάρισας, επάνω στο βράχο. Ο ναός ιδρύθηκε το 1700 στο ίδιο σημείο που βρισκόταν και ο αρχαίος ναός της Ήρας. Αρχικά λειτούργησε ως μοναστήρι και μάλιστα τόσο πλούσιο, ώστε αναφέρεται σε εφημερίδα της Κυβερνήσεως του 1835 ως «χωρίον του Δήμου Αργείων». Η μονή συνδέθηκε με διάφορα γεγονότα της προεπαναστατικής και επαναστατικής περιόδου. Από το 1798 ο χώρος του ναού φιλοξένησε το πρώτο σχολείο του Άργους, ενώ το 1822 μεταφέρθηκαν εκεί μηχανήματα με σκοπό να λειτουργήσει σε αυτόν το χώρο το πρώτο νομισματοκοπείο. Στο χώρο έχουν βρεθεί και σώζονται πολλά ιερά κειμήλια, όπως η εικόνα των Εισοδίων της Θεοτόκου του 1705 και ένα Ευαγγέλιο που φέρει ως τόπο έκδοσης τη Βενετία, το 1776. Το επίθετο της Παναγίας ως Πορτοκαλούσα, φαίνεται ότι βασίζεται σε παλιό αργίτικο έθιμο σύμφωνα με το οποίο οι κάτοικοι είτε έριχναν μεταξύ τους πορτοκάλια είτε προς τα νιόπαντρα ζευγάρια την ημέρα των Εισοδίων της Θεοτόκου στις 23 Νοεμβρίου.

Νεοκλασική Αρχιτεκτονική

Το Αρχαιολογικό Μουσείο (Καλλέργειο)

Το μουσείο του Άργους, γνωστό ως Καλλέργειο, είναι ένα νεοκλασικό κτίριο της εποχής του Καποδίστρια, το οποίο χτίστηκε το 1830, αρχικά ως κατοικία του Στρατηγού Δημήτρη Καλλέργη. Το κτίριο αυτό εντυπωσίαζε για το μέγεθος του και τον εσωτερικό του διάκοσμο. Για κάποιο χρονικό διάστημα χρησιμοποιήθηκε από τον Καποδίστρια ως *Παλάτιον της Κυβερνήσεως*. Το 1932 δωρίστηκε το κτίριο αυτό στον Δήμο Άργους για να στεγάσει το αρχαιολογικό μουσείο, και με την σειρά του ο Δήμος παραχώρησε το οίκημα στο ελληνικό δημόσιο το 1955. Την ανέγερση του μουσείου ανέλαβε η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή με την επίβλεψη της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Το *Καλλέργειο- Μουσείο* εγκαινιάστηκε το 1957 και η νέα πτέρυγα το 1961, ενώ το 2001 και το 2003 πραγματοποιήθηκαν εργασίες σε εκθεσιακούς χώρους του μουσείου.

Το Δημαρχείο

Το σημερινό Δημαρχείο του Άργους είναι ένα διώροφο νεοκλασικό κτίριο, το οποίο δεσπόζει στην κεντρική πλατεία της πόλης. Είναι ένα από τα ωραιότερα νεοκλασικά κτίρια του 19ου αιώνα στο Άργος. Το Δημαρχείο κτίστηκε το 1830, εποχή που κυβερνήτης της Ελλάδας ήταν ο Ιωάννης Καποδίστριας. Της ίδιας εποχής είναι και τα δύο παρακείμενα μακρόστενα διώροφα κτίσματα. Το κτίριο στέγασε αρχικά το Ειρηνοδικείο, τη Δημογεροντία του Άργους, ενώ το ισόγειο στέγασε ακόμη και φυλακές. Ανακαινίστηκε το 1889. Τότε, στην οροφή του τοποθετήθηκαν τα δύο πήλινα αγάλματα και οι διακοσμητικές λεκάνες. Στη συνέχεια έγινε δημαρχείο, ενώ στην κατοχή στέγασε την Ιταλική διοίκηση κατοχής. Μετά από την τελευταία αναπαλαίωση του κτίσματος το 1987 στεγάζει τα γραφεία του Δήμου.

Σιδηροδρομικός Σταθμός

Το κτίριο του σιδηροδρομικού σταθμού του Άργους είναι ένα νεοκλασικό κτίσμα του 1900 περίπου. Ανήκει στα πρώτα δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής στο νεότερο ελληνικό κράτος που συνδυάζουν τη λειτουργικότητα και τη λιτότητα με ενδιαφέροντα μορφολογικά στοιχεία. Ο σταθμός, που γνώρισε ιδιαίτερη κίνηση έως το 1960, αποτελούσε τον κεντρικό σύνδεσμο για τη διακίνηση ανθρώπων και προϊόντων

προς την Πελοπόννησο και τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως η Αθήνα και το λιμάνι του Πειραιά.

Δημοτική Αγορά

Τη Δημοτική Αγορά του Άργους συνιστά ένα κτιριακό συγκρότημα στην πλατεία Καποδίστρια ή Δημοκρατίας. Οικοδομήθηκε το 1889, με βάση τα σχέδια του γνωστού αρχιτέκτονα Ernest Tsiller. Ουσιαστικά είναι ένα ενιαίο κτίριο αποτελούμενο από τρία τμήματα, καθένα από τα οποία στεγάζεται χωριστά. Τα δύο ακριανά σκεπάζονται με τετράριχτη στέγη και το μεσαίο τμήμα με δίριχτη. Η τυπολογία του οικοδομήματος ακολουθεί τη σταυροειδή διάρθρωση της Αγοράς, ενώ τα μορφολογικά του χαρακτηριστικά είναι νεοκλασικά. Αυτό το συγκρότημα σήμερα στεγάζει εμπορικά καταστήματα της πόλης.

Μέγαρον Κωνσταντόπουλου

Το διώροφο νεοκλασικό κτίσμα, στην οδό Δαναού ήταν η κατοικία του μεγάλεμπορου Ηλία Κωνσταντόπουλου. Η κατοικία του περιβάλλεται από αξιόλογο δενδρόφυτο οικόπεδο. Πιθανολογείται ότι σχεδιάστηκε από τον Γερμανό αρχιτέκτονα Ernest Tsiller το 1911, ενώ Ιταλοί τεχνίτες φιλοτέχνησαν τις σημαντικού ενδιαφέροντος οροφωγραφίες στο εσωτερικό του υπό την επίβλεψη του ίδιου του Ernest Tsiller. Στο κτίριο συνδυάζονται αρμονικά ποικίλα κλασικιστικά στοιχεία. Ιδιαιτερότητα παρουσιάζει η μαρμάρινη εσωτερική σκάλα, το προστώο στην κεντρική είσοδο, τα επιμελημένα σφυρήλατα κιγκλιδώματα, οι οροφωγραφίες και ο περιβάλλοντας χώρος. Το μέγαρο Κωνσταντοπούλου χρησιμοποιήθηκε κατά καιρούς ως γενικό νοσοκομείο της πόλης και αργότερα ως γυμνάσιο θηλέων. Σήμερα χρησιμοποιείται για ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Στο ημιυπόγειο του κτιρίου, το οποίο είναι λειτουργικά αυτόνομο, στεγάζεται η Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη του Άργους.

Μέγαρο Τρικούπη

Το διώροφο νεοκλασικό κτίριο, που χτίστηκε το 1830 από τον αρχιτέκτονα Νικόλαο Ιωάννου, παραχωρήθηκε με διαταγή του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια στον Σπυρίδωνα Τρικούπη. Η μορφολογική και τυπολογική δομή του κτιρίου χαρακτηρίζεται από την αρχιτεκτονική σύνθεση νεοκλασικών στοιχείων με κορνίζες, γείσο, μετόπη με γησίποδες και σταγόνες, αλλά και τετράριχτη στέγη με κεραμίδια βυζαντινού τύπου. Σήμερα, το μέγαρο Τρικούπη ανήκει στην Αγροτική Τράπεζα.

Δημοτικό Σχολείο Καποδίστρια

Το νεοκλασικό κτίριο που οικοδομήθηκε το 1829 από τον κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια προοριζόταν να στεγάσει το πρώτο σχολείο του Άργους. Τα εγκαίνια του κτιρίου έγιναν με μεγάλη επισημότητα στις 16 Ιουνίου του 1831 από τον ίδιο τον Καποδίστρια. Στο κτίριο αυτό συνήλθε το 1831 η 5η Εθνοσυνέλευση των Ελλήνων. Σήμερα στεγάζει το 1ο και 7ο Δημοτικό Σχολείο της πόλης.

Κτίριο Ξηνταρόπουλου

Πρόκειται για διώροφο λιθόκτιστο κτίριο με τετράριχτη στέγη από βυζαντινά κεραμίδια, η οποία απολήγει σε γείσο με ακροκέραμα στη μετόπη. Τα ανοίγματα πλαισιώνονται από διακοσμητικά στοιχεία όπως κορνίζες και τύμπανα, ενώ οι εξώστες είναι μαρμάρινοι και στηρίζονται σε μαρμάρινα ελικοειδή φουρούσια. Η μορφολογική και τυπολογική δομή του κτιρίου είναι νεοκλασική και χαρακτηρίζεται από την αναλογική συμμετρία και την εύρυθμη σύνθεση των διακοσμητικών στοιχείων. Οι οροφές είναι διακοσμημένες με αξιόλογες οροφογραφίες.

Στρατώνες Καποδίστρια

Η ελληνική κυβέρνηση του 1824, ψήφισε την ίδρυση Πανεπιστημίου στο Άργος. Για το σκοπό αυτό αγοράστηκε ένα μεγάλο οικόπεδο, όπου στη συνέχεια εκεί κτίστηκαν με διαταγή του Ιωάννη Καποδίστρια οι στρατώνες του ιππικού. Πρόκειται για το κτιριακό συγκρότημα, νότια της λαϊκής αγοράς, κτισμένο στις βάσεις ενετικών οικοδομημάτων του 1687 και 1715. Τα κτίρια χρησιμοποιήθηκαν και για τη στέγαση του νοσοκομείου των Αδελφών του Ελέους. Οι Τούρκοι μετέτρεψαν το συγκρότημα σε προστατευόμενη αγορά, δηλαδή μπεζεστένι. Αργότερα, στεγάστηκε εκεί και ταχυδρομείο. Σήμερα σε αυτά τα κτίρια στεγάζονται η Δημοτική Φιλαρμονική, το Δημοτικό Θέατρο, το 1ο Σύστημα Προσκόπων, ενώ ο υπαίθριος χώρος χρησιμοποιείται για την πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως συναυλιών και θεατρικών παραστάσεων. Στη δυτική πτέρυγα των κτιρίων θα εγκατασταθεί το νέο Βυζαντινό Μουσείο της πόλης.

Οικία Γόρδωνος

Πρόκειται για το σπίτι που έκτισε το 1829 ο Thomas Gordon, ο Βρετανός φιλέλληνας και αρχηγός για ένα διάστημα των ελληνικών επαναστατικών στρατευμάτων. Πρόκειται για διώροφη πετρόκτιστη οικία, με ακανόνιστη λιθοδομή λιτής αρχιτεκτονικής, χωρίς ιδιαίτερα διακοσμητικά στοιχεία. Το ισόγειο έχει ορθογώνιους χώρους συμμετρικά διατεταγμένους. Στον όροφο υπάρχουν δύο μεγάλοι εξώστες. Τη δεκαετία του 1888-1898 στέγασε παρθεναγωγείο. Το 1925 στην αποθήκη του σπιτιού λειτούργησε χοροδιδασκαλείο και το 1936 στεγάστηκαν εκεί γραφεία του 4ου Ορειβατικού Συντάγματος Πυροβολικού. Το κτίριο αγοράστηκε το 1987 από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή και αποτελεί τα γραφεία και τις εγκαταστάσεις της Σχολής στο Άργος.

Οικία του στρατηγού Δ. Τσώκρη

Το οικοδόμημα κτίστηκε το 1827 στο μέσο μεγάλου κήπου με βοηθητικούς χώρους, φούρνους και υποστατικά, ως κατοικία του στρατηγού Δημητρίου Τσώκρη. Ο Τσώκρης ήταν εξέχουσα στρατιωτική προσωπικότητα του 1821 και κατόπιν βουλευτής Άργους. Γεννήθηκε στο Άργος το 1796 και πέθανε το 1875. Οι χώροι του ισογείου χρησιμοποιήθηκαν αρχικά ως αποθήκες και ο όροφος ως κύρια κατοικία. Πρόκειται για ένα από τα ωραιότερα νεοκλασικά οικοδομήματα της περιοχής. Δύο παράλληλες πτέρυγες συνδέονται μεταξύ τους εγκάρσια με κοινό χώρο υποδοχής, όπου υπάρχει και η ξύλινη σκάλα. Η ζωφόρος που περιτρέχει το κτίριο εξωτερικά κοσμείται από μαιάνδρους. Στο ισόγειο κάτω από τον εξώστη βρίσκονται εντοιχισμένα δεξιά και αριστερά δύο αρχαία ανάγλυφα. Ο εσωτερικός διάκοσμος είναι λιτός με γεωμετρικά θέματα, ενώ διατηρείται μεγάλο μέρος της αρχικής επίπλωσης του 19ου αιώνα.

Η οικία Διαμαντόπουλου

Ο βασικός πυρήνας του οικοδομήματος, χωρίς τις μεταγενέστερες παρεμβάσεις, ανήκει στα αστικά σπίτια της πρώτης περιόδου και συγκεκριμένα στην εποχή του Όθωνα, δηλαδή την περίοδο 1815-1867. Το ισόγειο του κτιρίου χρησίμευε ως αποθηκευτικός χώρος, αλλά και για τη διαμονή του υπηρετικού προσωπικού. Στον όροφο δεσπόζει το κεντρικό δωμάτιο υποδοχής ενώ συμμετρικά από αυτό βρίσκονται διατεταγμένες οι κάμαρες. Στον εσωτερικό χώρο δεσπόζει η ημικυκλική ξύλινη σκάλα. Οι προκάτοχοι των σημερινών τιμμεντένιων μπαλκονιών ήταν ξύλινοι, ενώ το επάνω μέρος του κτιρίου κοσμείται με διάζωμα και σειρά με οδόντες.

8 ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΡΓΟΥΣ

Ο Δήμος Άργους έχει προσπαθήσει αρκετές φορές να αναθέσει μελέτες για την καλύτερη αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Τις περισσότερες φορές οι μελέτες αυτές αν και ήταν αρκετά αξιόλογες αποτύγχαναν λόγω προβλημάτων που προέκυπταν είτε πολιτικών είτε πολεοδομικών. Η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια του Δήμου γίνεται το 1970 με την συνεργασία την Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής και της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ναυπλίου. Με την προσπάθεια αυτή όπως θα δούμε και παρακάτω έγιναν σημαντικά έργα και ανασκαφές στην πόλη του Άργους χωρίς όμως να πραγματοποιηθούν ποτέ οι προτάσεις της Σχολής για την πολεοδομική αναδιοργάνωση της πόλης. Μια δεύτερη ολοκληρωμένη προσπάθεια του Δήμου γίνεται το 2000 όπου υπογράφεται σύμβαση για να γίνει η μελέτη αναβάθμισης των αρχαίων μνημείων και συνόλων της πόλης του Άργους, η οποία βασίστηκε στην προηγούμενη μελέτη και πρότεινε πιο ήπια μέτρα ένταξης στον πολεοδομικό ιστό. Η εφαρμογή αυτής της δεύτερης μελέτης εφαρμόζεται μερικώς όπως θα δούμε μέχρι και σήμερα.

8.1 ΜΕΛΕΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Το 1970 περίπου, η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ναυπλίου πραγματοποιούν πολλές ανασκαφές στην περιοχή του Άργους. Με αυτό τον τρόπο, σε διάστημα μεγαλύτερο των δέκα ετών έχουμε μια τεράστια αλλαγή στην εικόνα της πόλης και της αργειακής αρχαιολογίας. Ήταν λοιπόν αναγκαίο να υπάρξουν τα μέσα για μια καταγραφή των ανασκαφών και των αρχαιοτήτων, καθώς και ένα ανάλογο γενικό σχέδιο. Αυτό ήταν κιόλας το πρώτο στάδιο στην συνεργασία ανάμεσα στην Εφορεία και την Γαλλική Σχολή, κατά το οποίο η Εφορεία παραχωρούσε τους χάρτες των πρόσφατων ανασκαφών, και η Σχολή με τη σειρά της μελετώντας τις σχετικές δημοσιεύσεις μετέφερε τις πληροφορίες πάνω σε σχέδια (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Η επιτάχυνση, ωστόσο της πολεοδομικής δραστηριότητας εκείνη την περίοδο προκάλεσε πολλά προβλήματα όχι μόνο επιστημονικά αλλά και πολιτικά. Τα προβλήματα εντοπίζονταν κυρίως στην ανάγκη για ελεύθερους χώρους και ο σεβασμός στις αρχαιότητες που θα βοηθούσε έτσι την πόλη να αναπνεύσει. Ακόμη, επιτακτική ανάγκη θεωρούταν το σώσιμο των κτιρίων, καποδιστριακών και άλλων, που μαρτυρούν

την αναγέννηση της Ελλάδας και τέλος να προσδιοριστούν οι ζώνες των αρχαιολογικών ανασκαφών και να διατηρηθούν τα υπάρχοντα νεοκλασικά κτίρια (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Με βάση τα παραπάνω ο Gilles Reynal και ο Hubert Rio αφοσιώθηκαν σε αυτή την μελέτη και σήμερα διαπιστώνει κανείς πως κάθε μια από τις αναλύσεις καθώς και αριθμός προτάσεων τους που απορρέουν από αυτές, αποτελούν επιλογές και κύριες ιδέες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στην επεξεργασία ενός ρυθμιστικού – πολεοδομικού σχεδίου της πόλης του Άργους (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Οι προτάσεις της Γαλλικής Σχολής είναι δύο κατηγοριών:

1. Αυτές που αφορούν τις νεοκλασικές ζώνες οι οποίες πρέπει να διατηρηθούν και που αφορούν μια απτή πραγματικότητα και βραχυπρόθεσμα στάσιμη, δηλαδή, μπορούν να εφαρμοστούν αμέσως και να στευθούν με επιτυχία.
2. Αυτές που αφορούν τις αρχαιολογικές ζώνες, αφορούν έναν τομέα σε εξέλιξη όπου τα όρια τους δεν μπορούν να καθορισθούν παρά σταδιακά σε συνάρτηση με την πρόοδο των ανακαλύψεων καθώς και με την επαλήθευση των αρχαιολογικών υποθέσεων.

Νεοκλασικές Ζώνες

Η πρώτη κατηγορία προτάσεων της Γαλλικής Σχολής, αναφέρεται στην προστασία της πατροπαράδοτης και νεοκλασικής πολιτιστικής κληρονομιάς του Άργους που θα επέτρεπε στην πόλη να διατηρήσει την ταυτότητα της, διοργανώνοντας συγχρόνως την ανάπτυξη της. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις προτάσεις της Σχολής το κέντρο θα έπρεπε να χαρακτηριστεί από το τότε Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στα κτίρια ή συγκροτήματα που έχουν κρατήσει τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα και που παρουσιάζουν κάποια ενότητα. Τα συγκροτήματα αυτά έχουν περισσότερη αξία σαν σύνολα, παρά σαν ιδιαίτερη ποιότητα όλων των οικημάτων που τα αποτελούν, αν μελετηθεί καθένα ξεχωριστά. Τα καινούρια κτίρια που θα χτιστούν θα πρέπει, επίσης να σεβαστούν αυτόν τον ρυθμό (αρχιτεκτονικές δεσμεύσεις, περιορισμός της πυκνότητας). Οι περισσότερες από αυτές τις ζώνες διοργανώνονται σε δύο κάθετους άξονες την οδό Ηρακλέους-Γούναρη και την οδό Τσώκη. Για αυτό το λόγο, σύμφωνα με την Γαλλική Σχολή η ιστορική συνέχεια αυτών των οδών θα έπρεπε να έχει εξασφαλιστεί (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Όσο αναφορά τα οικήματα που η Γαλλική Σχολή έχει καταγράψει, θεωρεί ότι πρέπει να προφυλαχτούν και να διατηρηθούν, έτσι ώστε να τελούν υπό τον έλεγχο του κράτους. Ο νόμος για τα διατηρητέα κτίρια θα πρέπει να επανεξεταστεί για αν εξασφαλιστεί μια καλύτερη προστασία, όπου ο ιδιοκτήτης δεν θα μπορεί να έχει την δυνατότητα εξαγοράς. Προτείνει τα αρμόδια υπουργεία (Πολιτισμού και Χωροταξίας τότε) να εφαρμόσουν μια πολιτική προστασίας, η οποία θα περιλαμβάνει κίνητρα και θα προτρέπει την αναστήλωση, με επιχορηγήσεις, φορολογικές απαλλαγές και αρχιτεκτονική βοήθεια. Επίσης, αναφέρεται στην δίκαιη εφαρμογή του νόμου περί μεταφοράς συντελεστή, έτσι ώστε να μη αδικηθούν οι ιδιοκτήτες των διατηρητέων κτιρίων (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Όλα αυτά όμως τα σχέδια θα πρέπει να εναρμονιστούν μέσα στα πλαίσια του πολεοδομικού σχεδιασμού, το οποίο οφείλει να λάβει υπόψη την πολιτική προστασίας και να εγγυάται την καταχώρηση στο πολεοδομικό δίκτυο των συγκροτημάτων προς προστασία προσδιορίζοντας τις ζώνες που μπορούν να δεχθούν υψηλότερη πυκνότητα. Τέλος, η Αρχαιολογική σχολή προτάσσει την ανάγκη για διορισμό ενός ή περισσοτέρων αρχιτεκτόνων που να ασχολούνται αποκλειστικά με την εφαρμογή του σχεδίου προστασίας και να πραγματοποιεί τις επιμέρους μελέτες (αυτό ίσχυε από τα χρόνια του Καποδίστρια με τον γνωστό αρχιτέκτονα Ζαβό) (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Αρχαιολογικές Ζώνες

Στα πλαίσια της μελέτης που πραγματοποιήθηκε, δημιουργήθηκε ένα συστηματικό ευρετήριο των αρχαιοτήτων που ανακαλύφθηκαν κατά την διάρκεια των σωστικών ανασκαφών. Παρατηρεί κανείς δύο ζώνες, όπου η αρχαιολογική πυκνότητα είναι έντονη: στα ΒΔ της πόλης, στους πρόποδες της Ασπίδας ΝΔ γύρω από την ζώνη Θεάτρου – Αγοράς. Με βάση αυτή την κατηγοριοποίηση η Αρχαιολογική σχολή προτείνει τρεις κατηγορίες αρχαιολογικών ζωνών, όπως φαίνονται παρακάτω (Ecole Francaise d'Athenes, 1982):

- Η ζώνη των συνολικών ανασκαφών, στην οποία τα οικόπεδα πρέπει να αποκτηθούν σε τακτή προθεσμία
- Οι ζώνες μεγάλης αρχαιολογικής πυκνότητας, στις οποίες το κράτος πρέπει να φροντίσει ώστε οι ανασκαφές να διενεργούνται κάτω από τις

καλύτερες συνθήκες, διαφυλάσσοντας πάντα τα συμφέροντα των ιδιοκτητών

- Το υπόλοιπο τμήμα της αρχαιολογικής ζώνης θα μείνει κάτω από την υπάρχουσα νομοθεσία

Η προστατευόμενη αρχαιολογική ζώνη εκτείνεται δυτικά της πόλης, στις πλευρές τις Λάρισας, κατέχοντας το τμήμα από την Ασπίδα προς Βορρά μέχρι την Αγορά προς Νότο. Μια τουριστική περιοχή θα ήταν δυνατόν να προβλεφθεί κατά μήκος του δρόμου αυτού που οδηγεί στον αρχαιολογικό χώρο (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Η βασική λοιπόν, ιδέα της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής ήταν καταρχάς να οργανωθεί συστηματικά ο τρόπος που θα διασχίζεται ο πολεοδομικός ιστός, έτσι ώστε να επιτραπεί η πολεοδομική επέκταση προς τα νότια. Δεύτερον να δημιουργηθεί ένα αρχαιολογικό πάρκο που δεν θα πρέπει να είναι ένας απομονωμένος πολιτιστικός ή τουριστικός χώρος αλλά να συνδέεται με το σημερινό κέντρο και να ενσωματωθεί στο πολεοδομικό σχέδιο με τη δημιουργία, δίπλα στην Αγορά, μιας δημόσιας πλατείας που θα παίζει τον ρόλο ενός δεύτερου κέντρου (Ecole Francaise d'Athenes, 1982).

Με την ιδέα αυτή, οι Reynal και Rio το 1981 πρότειναν να χρησιμοποιηθούν οι δύο μεγάλοι άξονες, δηλαδή η οδός Δαναού, της οποίας η προέκταση προς τα νότια θα επέτρεπε τη διέλευση μέσω του αρχαιολογικού πάρκου, και ενός δημόσιου περιπάτου στην οδό Φειδωνος και οδό Καλλέργη και των οικοδομικών τετραγώνων που περιβάλλονται, που θα εξασφάλιζε ένα περιβάλλον πρασίνου, τη σύνδεση μεταξύ του αναδιαρθρωμένου σημερινού κέντρου και του αρχαιολογικού πάρκου που θα δημιουργηθεί (βλέπε Παράρτημα 4).

8.2 ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

Η μελέτη της «Αναβάθμισης των αρχαίων μνημείων και συνόλων της πόλης του Άργους, μέτρα προστασίας, ανάδειξη και ένταξη στον πολεοδομικό ιστό» ανατέθηκε σε γραφείο της πόλης στις 27/7/2000 από τον Δήμο Άργους. Η μελέτη της περιελάμβανε και υπό-μελέτες, όπως την πολεοδομική μελέτη, την κυκλοφοριακή μελέτη και την τοπογραφική μελέτη (Δήμος Άργους, 2001).

Οι μελετητές ήταν σε συνεχή επαφή με την Εφορεία Αρχαιοτήτων καθώς και με την Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή. Η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή παραχώρησε τα σχέδια των αποτυπώσεων των ανασκαφών καθώς και σχέδια του αρχείου της. Η μελέτη αυτή που εκπονήθηκε σε δύο φάσεις είχε σκοπό την αναγνώριση και ανάδειξη της

ιστορικής ταυτότητας της πόλης, την λειτουργική σύνδεση των αρχαιολογικών χώρων στα Νότια με το ιστορικό – εμπορικό κέντρο της πόλης με την κατάλληλη διαμόρφωση δημόσιων χώρων, την ανασύνθεση της λειτουργίας των κεντρικών περιοχών και τη βελτίωση της κυκλοφορίας των οχημάτων στο κέντρο (Δήμος Άργους, 2001).

Στην πολεοδομική μελέτη διατυπώθηκαν προτάσεις για χρήσεις γης, πολεοδομικός κανονισμός με στόχο την αισθητική αναβάθμιση των περιοχών γύρω από τους αρχαιολογικούς χώρους, προδιαγραφές και κατευθύνσεις σχεδιασμού στο δημόσιο χώρο με στόχο την συνολική ανάδειξη της ιστορικής φυσιογνωμίας της πόλης σε συνδυασμό με τη σύγχρονη λειτουργία της (Δήμος Άργους, 2001).

Συγκεκριμένα, είναι γνωστό ότι εδώ και αρκετά χρόνια οι εγκαταστάσεις του Μουσείου που βρίσκονται στο κέντρο της πόλης δεν επαρκούν για το πλήθος των ευρημάτων που προκύπτει κάθε χρόνο από τις ανασκαφές. Το πρόβλημα αφορά τόσο την αποθήκευση, μελέτη και καταγραφή τους όσο και την έκθεσή τους στο κοινό. Είναι λοιπόν επιτακτική η ανάγκη χωροθέτησης ενός νέου μουσείου που θα περιλαμβάνει και αποθηκευτικούς χώρους με εργαστήρια. Το Άργος χρειάζεται μια πολυλειτουργική κτιριακή εγκατάσταση που θα περιλαμβάνει αποθήκες, εργαστήρια, κέντρο πληροφοριών και εκθεσιακούς χώρους κοντά στο κύριο σώμα των αρχαιοτήτων. Προτείνεται λοιπόν καταρχήν η χωροθέτηση του στα ΝΔ της Αγοράς στην περιοχή της κύριας πρόσβασης προς τους αρχαιολογικούς χώρους όπου χωροθετείται και ο χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων για τους επισκέπτες (Δήμος Άργους, 2002).

Κορμός των προτάσεων αυτών είναι η ενοποίηση των τριών μεγαλύτερων τμημάτων της αρχαίας πόλης του Άργους, δηλαδή του θεάτρου, της Αγοράς και των ρωμαϊκών νησίδων. Οι χώροι αυτοί είναι σήμερα ακρωτηριασμένοι από τις σύγχρονες οδούς και δεν επιτρέπουν στον επισκέπτη να κατανοήσει την αρχική τους συνοχή. Η ενοποίηση θα επιτευχθεί με τη διαμόρφωση πεζοδρόμων που θα συνδέσουν τις αρχαίες νησίδες μεταξύ τους και με το προτεινόμενο από την πολεοδομική μελέτη αρχαιολογικό πάρκο στα νότια αυτών. Για την επίτευξη του ίδιου στόχου θα ενεργοποιηθούν οι αρχαίες είσοδοι και οι αρχαίες οδοί, ώστε ο επισκέπτης να ανακτά και την εμπειρία των αρχαίων διαδρομών (Δήμος Άργους, 2002).

Τα ίδια τα μνημεία αξιολογούνται και αναδεικνύονται με κριτήριο την κατάσταση της διατήρησής τους και τη σημασία τους ως κτιριακά σύνολα. Σε γενικές γραμμές προτείνεται η κατάχωση των αρχαιότερων φάσεων για λόγους προστασίας αυτών και αναγνωσιμότητας του παρουσιαζόμενου συνόλου. Με συγκεκριμένες επεμβάσεις όπως, η συμπλήρωση ιχνών της κάτοψης των κτιρίων, ειδική επίστρωση δρόμων για την

ανάδειξη των δικτύων όδευσης κλπ.. Διαμορφώνονται χώροι στάσης – ανάπαυσης, ενώ η φύτευση στους χώρους αυτούς και στους πεζοδρόμους λειτουργεί ως οπτική φραγή προς τον σύγχρονο αστικό ιστό (Δήμος Άργους, 2002).

Η ανάδειξη του δικτύου ύδρευσης του περίφημου Αδριάνειου αγωγού γίνεται με την διαμόρφωση διαδρομής παράλληλα προς την όδευση του. Πρόκειται για την χάραξη νέου πεζοδρόμου, ο λεγόμενος περιφερειακός πεζοδρόμος (μονοπάτι) που θα συνδέει τους αρχαιολογικούς χώρους στα Νότια της πόλης με τον αρχαιολογικό χώρο της Δειράδος και την Ακρόπολη της Λάρισας. Προτείνεται ακόμη η διαμόρφωση τριών καθέτων συνδέσεων – διαδρομών των κεντρικών περιοχών της πόλης με τον περιμετρικό πεζόδρομο στις παρυφές της Λάρισας (βλέπε Παράρτημα 4).

Συνοπτικά, προτείνεται η ανάδειξη εννέα συνολικά αρχαιολογικών χώρων και συνόλων που βρίσκονται στα όρια της πόλης αλλά και μέσα στον αστικό ιστό, όπως φαίνονται παρακάτω (Δήμος Άργους, 2002):

1. Θεάτρου και Αγοράς
2. Πλατείας Κυψέλης
3. Ρωμαϊκής Insula
4. Ρωμαϊκό Ισείον
5. Ρωμαϊκή οικία
6. Παλαιοχριστιανική βασιλική
7. Βυζαντινό οικοδόμημα
8. Δειράδος
9. Αδριάνειου Υδραγωγείου

Όσο αναφορά τις προτάσεις της μελέτης αυτής, συνοψίζονται ως εξής:

1. Επέκταση ανασκαφών
2. Καθορισμός ορίων και περιφράξεων των χώρων
3. Αξιολόγηση της κατάστασης των μνημείων
4. Προγραμματισμός επεμβάσεων αποκατάστασης στα μνημεία
5. Διαμορφώσεις για την αναβάθμιση του κάθε χώρου ξεχωριστά
6. Πρόβλεψη δημιουργίας νέου μουσείου το οποίο θα πρέπει να σχεδιαστεί ως πολύ-λειτουργική κτιριακή εγκατάσταση (αποθήκες, εργαστήρια, κέντρο πληροφοριών, εκθεσιακοί χώροι). Προτείνεται να χωροθετηθεί κοντά στο νότιο μέτωπο των αρχαιολογικών χώρων, στα ΝΔ της Αγοράς, όπου χωροθετείται και ο χώρος στάθμευσης.

8.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Αξιολογώντας κανείς τις δύο παραπάνω μελέτες που αναφέρθηκαν για την ανάδειξη και αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του Άργους, εύκολα καταλαβαίνει ότι παρόλο που φαινομενικά είναι πλήρεις στην ουσία τους παρακάμπτουν ένα μεγάλο κομμάτι του πολεοδομικού σχεδιασμού. Το πρόβλημα, δηλαδή, έγκειται στο γεγονός ότι οι προτάσεις και των δύο μελετών δεν δίνουν λύση στα πολεοδομικά και κυκλοφοριακά προβλήματα της πόλης.

Συγκεκριμένα, όσο αναφορά τη μελέτη της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, παρόλη τη μεγάλη σημασία της με τις ανασκαφές που πραγματοποίησε στην πόλη, εντοπίζονται προβλήματα όσο αναφορά τις προτάσεις της. Ο δημόσιος περίπατος, που καταλαμβάνει μια τεράστια έκταση του κέντρου της πόλης είναι αδύνατον να πραγματοποιηθεί γιατί έτσι οι λιγιστοί δρόμοι που υπάρχουν στην πόλη, θα περιορίζονταν ακόμα περισσότερο. Ακόμη, ο δημόσιος περίπατος αυτός θα δημιουργούσε μεγάλα προβλήματα στον πολεοδομικό ιστό αφού η έκταση του απαιτεί να καταργηθούν ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα.

Όσο αναφορά το αρχαιολογικό πάρκο που προτείνει να δημιουργηθεί, αυτό με τα σημερινά δεδομένα είναι επίσης ανέφικτο καθώς η συγκεκριμένη περιοχή έχει χαρακτηριστεί ως αρχαιολογικό τρίγωνο, όπου θα πραγματοποιηθούν ανασκαφές καθώς θεωρείται ότι υπάρχουν σημαντικά ευρήματα στην έκταση αυτή, λόγω της άμεσης γειτνίασης του με την Αρχαία Αγορά. Οι ιδέες της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής είναι οι ιδανικές λύσεις για μια πόλη υπό άλλες συνθήκες, όπως για παράδειγμα πόλεις της Γαλλίας που έχουν ως βασικό στοιχείο του σχεδιασμού των πόλεων τους μια μεγάλη οδό, έναν δημόσιο περίπατο δηλαδή που ενώνει σημαντικά σημεία του πολεοδομικού ιστού. Η πόλη του Άργους είναι μια πόλη άλλης κλίμακας, με συγκεκριμένες νοοτροπίες και πολιτικές που δεν επιτρέπουν μια τόσο μεγάλη παρέμβαση που θα άλλαζε ριζικά τον τρόπο ζωής των κατοίκων.

Η πιο πρόσφατη μελέτη της αναβάθμισης των αρχαίων μνημείων και συνόλων αποτελεί μια πιο ήπια μορφή παρέμβασης στον αστικό ιστό, χωρίς όμως να λύνει πολλά προβλήματα της πόλης, απεναντίας να δημιουργεί περισσότερα. Η μεταφορά του μουσείου στη νότια περιοχή του Άργους κοντά στην Αρχαία Αγορά δεν θεωρείται ως η πιο σωστή λύση, καθώς με αυτό τον τρόπο απλά διαχέουμε τα σημεία ενδιαφέροντος μέσα στην πόλη χωρίς να υπάρχει κανένας ουσιαστικός λόγος. Η δημιουργία ενός πολύ-λειτουργικού κτιρίου που θα στεγάσει και το αρχαιολογικό μουσείο είναι μια ιδέα

ουτοπική καθώς και πολλά χρήματα θα χρειαστούν αλλά και καμία ανάγκη δεν υπάρχει για την δημιουργία του καθώς η πόλη του Άργους έχει πολλούς αξιόλογους χώρους – κτίρια που μπορεί να χρησιμοποιήσει (επανάχρηση κτιρίων). Όσο αναφορά την σύνδεση των τριών βασικών αρχαιολογικών χώρων μέσω πεζοδρομήσεων εδώ ανακύπτει ένα μεγάλο ζήτημα καθώς δεν φαίνεται πουθενά η λύση που θα δοθεί για τον κυκλοφοριακό φόρτο και την κυκλοφοριακή ροή στην συγκεκριμένη περιοχή.

Κάτι επίσης αξιοσημείωτο, είναι ότι οι δενδροφυτεύσεις σύμφωνα με την μελέτη αυτή, θα τοποθετηθούν σαν οπτική φραγή προς τον σύγχρονο αστικό ιστό, γεγονός που προβληματίζει τον αναγνώστη διότι μέλημα των μελετητών θα έπρεπε να είναι η αρμονική συνύπαρξη των δύο διαφορετικών οπτικών και ιστορικών στοιχείων και όχι η απομόνωση και αποκοπή των αρχαιολογικών χώρων από τον υπόλοιπο σύγχρονο πολεοδομικό ιστό. Ακόμη, η πρόταση αυτή έρχεται σε αντίθεση με επόμενη πρόταση της μελέτης, δηλαδή την δημιουργία σύγχρονου πολύ-λειτουργικού χώρου δίπλα ακριβώς από τα μνημεία, που θα προκαλούσε μεγάλη οπτική αντίθεση και αρχιτεκτονικό χάος.

Συγκρίνοντας, λοιπόν, τις δύο μελέτες, μπορούμε να πούμε ότι αποτελούν και οι δύο αξιόλογες προσπάθειες για την αξιοποίηση και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων χωρίς όμως να υπεισέρχονται στα πολεοδομικά ζητήματα που προκύπτουν. Με αυτό τον τρόπο διαφαίνεται καθαρά η ανάγκη νέας ολοκληρωμένης μελέτης που θα προσπαθεί να λύσει όσο το δυνατόν περισσότερα προβλήματα χωρίς να υπεισέρχεται σε αντιφάσεις.

9 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

9.1 ΣΤΟΧΟΙ

Η αξιοποίηση και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων μιας πόλης, μέσω κυρίως της ενοποίησης τους με τον υπόλοιπο πολεοδομικό ιστό, προκειμένου να είναι αποτελεσματική πρέπει να έχει μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες ρυθμίσεις και προβλέψεις τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Παράλληλα στην διαδικασία αυτή θα πρέπει να αναμειγνύονται τόσο οι φορείς όσο και οι πολίτες. Αναλυτικότερα, οι προτάσεις που θα ακολουθήσουν βασίζονται στους εξής βασικούς και γενικούς στόχους:

- Στην αναγνώριση της σημασίας των αρχαιολογικών και δημόσιων υπαίθριων χώρων
- Στην δημιουργία συνθηκών όπου θα συνυπάρχει αρμονικά το παρελθόν με το παρόν και η πολιτιστική κληρονομιά δεν θα λειτουργεί ως μουσείο ή ως εγκαταλελειμμένο τοπίο αλλά ως ζωτικό όργανο της ζωής της πόλης
- Ο πολιτιστικός πλούτος αποτελεί εκτός από τοπικό και εθνικό πόρο, οπότε θα πρέπει να διαφυλάσσεται όσο το δυνατόν καλύτερα.

Λαμβάνοντας υπόψη την μεγάλη πολιτιστική αξία της περιοχής του Άργους αλλά και της ευρύτερης περιοχής του Νομού Αργολίδας, οι προτάσεις που γίνονται διαρθρώνονται σε δύο επίπεδα, το πολεοδομικό όπου θα σταθούμε και περισσότερο και το χωροταξικό όπου θα δοθούν κίνητρα για περαιτέρω μελέτη.

9.2 ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει σε προηγούμενα κεφάλαια είναι πολύ σημαντικό ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για μια πόλη που διαθέτει τόσα πολλά στοιχεία ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και που κουβαλούν πάνω τους μια κληρονομιά 5000 χρόνων. Οι προτάσεις για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του Άργους θα βασιστούν κυρίως στη διαμόρφωση του οδικού δικτύου της πόλης, με την μετατροπή αρκετών δρόμων σε πεζόδρομους, δηλαδή σε ένα ολοκληρωμένο δίκτυο διαδρομών μέσα στην πόλη (Χάρτης 9.2.1).

Συγκεκριμένα, προτείνονται 2 διαφορετικές κύριες διαδρομές μέσα στην πόλη, οι οποίες καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των σημείων ενδιαφέροντος. Για να

καταλήξουμε σε αυτές τις δύο διαδρομές χωρίσαμε τον αστικό ιστό του Άργους σε δυο βασικές περιοχές- κέντρα ενδιαφέροντος. Η μια περιοχή βρίσκεται στο κέντρο της πόλης όπου ουσιαστικά αποτελεί το νεότερο κέντρο του αστικού ιστού, με τα νεοκλασικά κτίρια και όλες τις δημόσιες λειτουργίες και μια δεύτερη περιοχή στο νοτιοδυτικό μέρος της πόλης όπου αποτελείται από όλα τα αρχαιολογικά μνημεία, τον λόφο της Ασπίδας και το κάστρο του Άργους (Χάρτης 9.2.2).

Η πρώτη λοιπόν περιοχή του νεότερου Άργους βρίσκεται στο κέντρο του αστικού ιστού και περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των νεοκλασικών κτιρίων που έχουν αναφερθεί και αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο καθώς και το εμπορικό κέντρο και τις δημόσιες υπηρεσίες. Χαρακτηρίζεται ως το πλέον ζωντανό κομμάτι της πόλης καθώς όλη η κίνηση της πόλης περνάει από αυτήν την ζώνη. Αντίθετα, η δεύτερη περιοχή είναι μια περιοχή όχι και τόσο ζωντανή καθώς εκεί βρίσκονται μεγάλες εκτάσεις αρχαιολογικών ευρημάτων, το εμπόριο είναι μηδαμινό και δεν υπάρχουν καθόλου δημόσιες υπηρεσίες. Η μεγαλύτερη κίνηση που παρουσιάζεται στην περιοχή είναι αυτή των αυτοκινήτων καθώς εκεί καταλήγει η εθνική οδός Άργους- Τριπόλεως.

Κύριο στόχος λοιπόν ήταν να βρεθούν διαδρομές ώστε αυτές οι δύο περιοχές να ενώνονται μεταξύ τους μέσω κυρίως πεζοδρόμων ώστε ο επισκέπτης αλλά και ο κάτοικος της περιοχής να μπορεί με άνεση να επισκέπτεται όλους αυτούς τους σημαντικούς χώρους και να κάνει την δικιά του αναδρομή μέσα στο χώρο και στο χρόνο. Το κέντρο αφετηρίας των διαδρομών θα βρίσκεται στο κέντρο του σημερινού πάρκου του Μπόνη στην οδό Καποδιστρίου και Φειδωνος, όπου θα δημιουργηθεί ένα κέντρο πληροφόρησης με υλικό για όλα τα μνημεία της περιοχής και τις διαδρομές που μπορεί να ακολουθήσει ο κάθε επισκέπτης. Στο σημείο αυτό θα βρίσκονται πληροφορίες και για τα άλλα σημεία ενδιαφέροντος της ευρύτερης περιοχής του νομού Αργολίδας, από όπου ο επισκέπτης θα μπορεί να επιβιβάζεται σε λεωφορεία μικρής χωρητικότητας ανά τακτά χρονικά διαστήματα για να επισκέπτεται και τους άλλους χώρους (Χάρτης 9.2.3).

Οι διαδρομές, λοιπόν που θα δημιουργηθούν μέσα στην πόλη είναι δύο με πολλές μικρότερες διαδρομές που μπορεί να επιλέξει ο κάθε επισκέπτης και τα έργα που χρειάζονται να γίνουν είναι τα εξής ανά διαδρομή:

Διαδρομή Α'

- Πεζοδρόμηση οδού Φείδωνος από το ύψος του πάρκου του Μπόνη, οδός Καποδιστρίου μέχρι την οδό Θεάτρου
- Πεζοδρόμηση οδού Καλλέργη με δυνατότητα κυκλοφορίας οχημάτων κάποιες ώρες της ημέρας κυρίως για φόρτωση-εκφόρτωση και πρόσβαση στις κατοικίες.
- Πεζοδρόμηση στην οδό Τριπόλεως από το ύψος της οδού Φειδίου έως και την οδό Θεάτρου με δυνατότητες για κυκλοφορία υπό όρους
- Πεζοδρόμηση της οδού Θεάτρου μέχρι την οδό Αρχαίας Βουλής
- Πεζοδρόμηση μεταξύ του αδιεξόδου που δημιουργείται στο οικοδομικό τετράγωνο που περικλείεται από τους δρόμους Δαναού Αισχύλου και Ανδρούτσου
- Πεζοδρόμηση οδού Αριστοφάνη μέχρι το αρχαιολογικό τρίγωνο
- Πεζοδρόμηση της οδού Μεσσηνίας Αρκαδίας από το ύψος της οδού Δαναού μέχρι και την οδό Αρχαίας Βουλής εκεί που συναντάει την οδό Θεάτρου
- Πεζοδρόμηση της οδού Μπουσουλοπούλου έως την Μεσσηνίας Αρκαδίας
- Πεζοδρόμηση οδού Παπανικολή έως την οδό Μεσσηνίας Αρκαδίας
- Πεζοδρόμηση οδού Γούναρη από το ύψος της οδού Αρχαίας Βουλής έως την οδό Τριπόλεως
- Πεζοδρόμηση οδού Ικτίνου, Πραξιτέλους και Φειδίου
- Διάνοιξη μονοπατιού και πεζοδρόμηση κατά μήκος των δύο λόφων που θα ξεκινάει από το Αρχαίο Θέατρο, θα περνάει το Αδριάνειο Υδραγωγείο και θα καταλήγει στο λόφο της Ασπίδας
- Πεζοδρόμηση οδού Θεάτρου από το ύψος της οδού Αρχαίας Βουλής έως και την οδό Δαναού,
- Δημιουργία ενός γραμμικού εκθεσιακού χώρου κατά μήκος της 2ης διαδρομής που θα φιλοξενεί διάφορες θεματικές εκθέσεις
- Διαμόρφωση χώρου στο λόφο της Ασπίδας για εκδηλώσεις και ψυχαγωγία με ελαφρές κατασκευές φιλικές προς το όλο περιβάλλον
- Διαμόρφωση μικρών χώρων για συναυλιακές εκδηλώσεις
- Παραστάσεις και εκδηλώσεις στο αρχαίο θέατρο

Διαδρομή Β'

- Πεζοδρόμηση οδού ανάμεσα στην Πλατεία Δημοκρατίας και την Δημοτική Αγορά με κυκλοφορία οχημάτων υπό συνθήκες
- Πεζοδρόμηση οδού ανάμεσα στους στρατώνες Καποδίστρια και την Πλατεία Δημοκρατίας ώστε να υπάρχει ένα ενιαίο σύνολο δημόσιων υπαίθριων χώρων που δεν θα διαχωρίζεται από δρόμο
- Διαπλάτυνση πάρκου Μπόνη δεξιά και αριστερά με τους παράπλευρους πεζόδρομους της οδού Φειδωνος και της οδού Καλλέργη
- Πεζοδρόμηση οδού Ρούσου σε όλο το μήκος της
- Πεζοδρόμηση οδού Καλλέργη από την οδό Βασιλέως Κωνσταντίνου έως την Καποδιστρίου
- Πεζοδρόμηση οδού Βασιλέως Γεωργίου Α' από την 28^{ης} Οκτωβρίου έως την Δαναού
- Πεζοδρόμηση Βασιλέως Αλεξάνδρου από το ύψος της Περούκας έως την Τσώκρη
- Δημιουργία μεγάλων πεζόδρομων και απαγόρευση στάθμευσης αυτοκινήτων στην οδό εθνικής Αντιστάσεως
- Διατήρηση και συντήρηση υφιστάμενων πεζοδρόμων στο κέντρο του Άργους γύρω από την πλατεία του Αγίου Πέτρου
- Συντήρηση και αποκατάσταση νεοκλασικών κτιρίων
- Χρησιμοποίηση προαύλιου χώρου στρατώνων Καποδίστρια για εκδηλώσεις και συναυλίες
- Δενδροφύτευση λαϊκής αγοράς σε διαστήματα ώστε να μην εμποδίζεται ούτε ο χώρος στάθμευσης ούτε η λαϊκή αγορά
- Χρησιμοποίηση Κωνσταντινοπουλείου ως βιβλιοθήκη ή πολιτιστικού κέντρου
- Ανακαίνιση αρχαιολογικού μουσείου
- Ανακαίνιση και επανάχρηση στρατώνων Καποδίστρια

Σε όλο τον πολεοδομικό ιστό της πόλης θα δημιουργηθούν μικροί χώροι πρασίνου που θα αποτελούν χώρους ανάπαυσης και αναπόλησης του παρελθόντος. Θα διαμορφωθούν και αναπλαστούν όλες οι πλατείες του πολεοδομικού ιστού με πυκνή δενδροφύτευση όχι για να αποτελούν οπτική φραγή αλλά για να ομορφύνουν το τοπίο και να δώσουν αέρα ζωής σε ένα τόσο ασφυκτικό πολεοδομικό ιστό.

Ακόμη, ένα έργο ζωτικής σημασίας για την πόλη και την ανάδειξη των αρχαιολογικών της χώρων θα είναι η εκτροπή της κυκλοφορίας μέσω της διάνοιξης τη οδού Δαναού μέχρι να συναντήσει την οδό Τριπόλεως ώστε να μην παρεμποδίζεται η διέλευση των οχημάτων από την πεζοδρομημένη κατά ένα μέρος οδό Τριπόλεως και Θεάτρου. Η διάνοιξη της οδού Δαναού θα διαπεράσει ένα μέρος του αρχαιολογικού τριγώνου και του πάρκου πόλης και θα καταλήξει στην οδό Μιαούλη που συναντάει την οδό Τριπόλεως. Το σημείο της διάνοιξης μπορεί να κατασκευαστεί είτε μια αερογέφυρα είτε να παραχωρηθεί από την αρχαιολογία ένα κομμάτι του αρχαιολογικού τριγώνου αν αυτό θεωρηθεί αναγκαίο. Αν και οξύμωρο να χρειαστεί να χρησιμοποιηθεί μέρος του αρχαιολογικού τριγώνου, σύμφωνα με προσωπική επικοινωνία που είχαμε με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ναυπλίου είναι προτιμότερο να δοθεί έκταση γης μέσα στο αρχαιολογικό τρίγωνο αν χρειαστεί προκειμένου να αναδειχθεί επιτέλους το Αρχαίο Θέατρο και η Αρχαία Αγορά της πόλης που τόσα χρόνια είναι υποβαθμισμένα.

Ένας άλλος επίσης χώρος που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι οι στρατώνες του Καποδίστρια που μέχρι τώρα έχει δρομολογηθεί να ανοίξει στην δυτική του πτέρυγα το Βυζαντινό Μουσείο της πόλης. Παρόλα αυτά οι άλλες δύο πτέρυγες παραμένουν αναξιοποίητες, για αυτό και προτείνουμε την δημιουργία μιας βιβλιοθήκης καθώς ο χώρος προσφέρεται για πληθώρα βιβλίων και ησυχία για τον αναγνώστη. Επίσης, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως οίκημα για κάθε πολιτιστική δραστηριότητα του Δήμου, όπως εκθέσεις, εκδηλώσει κλπ.

Τέλος όλα τα νεοκλασικά κτίρια θα πρέπει να αναστηλωθούν και να ανακαινιστούν καθώς τα περισσότερα από αυτά είναι εγκαταλελειμμένα και να χρησιμοποιηθούν και αυτά για πολιτιστικούς σκοπούς, έτσι ώστε η πόλη του Άργους να αναζωογονηθεί έτσι ώστε και οι κάτοικοι να καταφέρουν να αλλάξουν νοοτροπία, να αγαπήσουν και να σεβαστούν τον τόπο τους και την κληρονομιά τους.

9.3 ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ – ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΟΥ

Η πληροφόρηση και συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας είναι δυνατόν να παίζει σημαντικό ρόλο για την αποτελεσματική προστασία, αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Συγκεκριμένα, οι ΟΤΑ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο καθώς με τη θεσμική και οικονομική τους ενίσχυση από το κράτος μπορούν να προβάλλουν την πολιτιστικής τους ταυτότητα. Οι κάτοικοι της πόλης του Άργους θα πρέπει να μπορούν να λαμβάνουν μέρος ενεργά στις διάφορες φάσεις των μελετών αλλά και αν το επιθυμούν να προσφέρουν εθελοντική εργασία όπως άλλωστε πολύ πετυχημένα γίνεται μέχρι σήμερα σε πόλεις του εξωτερικού.

Κρίνεται λοιπόν σημαντικό, οι πολίτες να συμμετέχουν σημαντικά σε τέτοιες προσπάθειες που αρχικά θα έχουν ως σκοπό την ενημέρωση και την συζήτηση των προβλημάτων και θα προβαίνουν σε λύσεις. Ο Δήμος Άργους θα μπορούσε να δημιουργήσει επιτροπές επιστημόνων που θα πληροφορούσαν τους πολίτες για οτιδήποτε καινούριο μέσω εκδηλώσεων, διαλέξεων, προβολών, συζητήσεων, εκθέσεων κλπ..

Μέσω της ενημέρωσης ακόμη και οι τουρίστες θα αντιληφθούν την σημαντικότητα των έργων και παρεμβάσεων αυτών και θα ενθαρρύνονται έτσι ώστε να σέβονται και να αγαπούν τους χώρους που επισκέπτονται. Με αυτό τον τρόπο στην αύξηση των τουριστών που θα επέλθει μετά την αναβάθμιση ολόκληρης της πόλης, οι περιοχές αυτές δεν θα κινδυνεύουν πλέον από τα συνοδευτικά φαινόμενα που προκύπτουν πάντα όπου συρρέει πολύς κόσμος (καταστροφή μνημείων, συσσώρευση σκουπιδιών, κλπ)

10 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας την διπλωματική εργασία αυτή και παρουσιάζοντας τις λύσεις που προτείνουμε για τον πολεοδομικό ιστό του Άργους, μπορούμε εύκολα να εξάγουμε κάποια συμπεράσματα σχετικά με τη νέα θεώρηση της σημασίας των αρχαιολογικών και δημόσιων υπαίθριων χώρων αλλά και ειδικότερα ως προς την περιοχή μελέτης μας, δηλαδή την πόλη του Άργους. Συγκεκριμένα, παραθέτουμε τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Αρχικά αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός η σημασία και η αξία των αρχαιολογικών και δημόσιων υπαίθριων χώρων, αξία που μεταβάλλεται και αυξάνεται αναλογικά τόσο με το μέγεθος της πόλης όσο και με το μέγεθος των ευρημάτων και του πολιτιστικού πλούτου της κάθε περιοχής
- Οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι συναντώνται από το παρελθόν στον αστικό ιστό αλλά μεταβάλλονται ανάλογα με το τι συνθήκες επικρατούν στην πόλη αυτή και κυρίως από την ύπαρξη ή μη σημαντικών μνημείων
- Στις μέρες μας, μετά από τόσα χρόνια απαξίωσης των αρχαιολογικών μνημείων και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, δημιουργήθηκε η ανάγκη για επανάχρηση των μνημειακών κτιριακών αποθεμάτων αλλά και η ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου ως ζωτικό στοιχείο μιας πόλης
- Η Ελλάδα είναι μία από τις πρώτες χώρες στον κόσμο με τόσο σπουδαία κληρονομιά, και με δύο σημαντικά παραδείγματα αξιοποίησης και ανάδειξης των μνημείων της, ένα της Αθήνας και ένα της Ρόδου
- Όσο αναφορά την περιοχή μελέτης, η πόλη του Άργους παρά τον πλούτο των ευρημάτων της, παρουσιάζει τεράστιες ελλείψεις σε δημόσιους υπαίθριους χώρους και υποδομές που θα αναδείκνυαν την κληρονομιά της και θα αξιοποιούνταν από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της
- Παρόλο που έχουν γίνει μελέτες για την αξιοποίηση και ανάδειξη των αρχαιολογικών της ευρημάτων, αυτές δεν ανταπεξέρχονταν σε όλα τα προβλήματα που προέκυπταν
- Η σωστή ενημέρωση του κοινού και η συμμετοχή του στις δράσεις του Δήμου είναι ζωτικής σημασίας
- Μία μελέτη δεν είναι αρκετή αν δεν υπάρξει συνέχεια και ολοκληρωμένος σχεδιασμός για την βελτίωση της ποιότητας της ζωής όλων μας

11 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1:Παράρτημα Κεφαλαίου 3

Πίνακας 2: Έργα και παρεμβάσεις ΕΑΧΑ

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΕΡΓΑ	ΕΡΓΑ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΡΓΑ
Διαμόρφωση πλατείας Κεραμεικού	Πλατεία Κεραμεικού	Πεζοδρόμηση λεωφόρου Βασιλίσσης Όλγας
Πεζοδρόμηση της οδού Ερμού από την πλατεία Αγίων Ασωμάτων έως την οδό Πειραιώς	Αφαίρεση Διαφημιστικών Πινακίδων	Διαμόρφωση οδού Μητροπόλεως
Διαμόρφωση οδού Διονυσίου Αρεοπαγίτου, Αποστόλου Παύλου, Αδριανού	Υπαίθρια διαφήμιση	
Ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου Ολυμπείου, βόρειας και νότιας κλιτύς Ακρόπολης, Κεραμεικός, Ρωμαϊκή Αγορά, Φιλοπάππου, Αρχαία Αγορά		
Ανάπλαση πλατείας Ομονοίας		
Διαμόρφωση Πλατείας Συντάγματος, Κουμουνδούρου, Δημοπρατηρίου, Αβησσυνίας		
Πεζοδρόμηση οδού Ερμού		
Οδός Κτενά, Οδός Ρόμβης		
Διαμόρφωση Οδού Αθηνάς, Πλάκας, Κολοκοτρώνη, Απόλλωνος και κάθετων δρόμων, Αιόλου (τμήμα από την οδό Σταδίου έως την οδό Σοφοκλέους), Περικλέους – Αθηναΐδος, Αδριανού		
Αποκατάσταση όψεων κτιρίων στο Ιστορικό Κέντρο		

Πηγή: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ

Σχέδιο 7: Χάρτης Διαδρομών, Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας

Πηγή: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ

Σχέδιο 8: Παλιά Πόλη Ρόδου

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, 2001

Εικόνα 1: Αθήνα – Αρχαία Αγορά

Πηγή: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ

Εικόνα 2: Αθήνα – Πλατεία Συντάγματος

Πηγή: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ

Εικόνα 3: Αθήνα – eco festival

Πηγή: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ

Εικόνα 4: Αθήνα – Ρωμαϊκή Αγορά

Πηγή: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ

Εικόνα 5: Αθήνα - Κεραμεικός

Πηγή: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ

Εικόνα 6: Ρόδος – Τείχη Παλιάς Πόλης

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 7: Ρόδος – Κάστρο των Ιπποτών

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 8: Ρόδος - Κάστρο των Ιπποτών - Αγάλματα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 9: Ρόδος - Κάστρο των Ιπποτών

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/20

Εικόνα 10: Ρόδος - Μοναστικό συγκρότημα Αγίου Γεωργίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 11: Ρόδος – Μοναστικό συγκρότημα Αγίου Γεωργίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

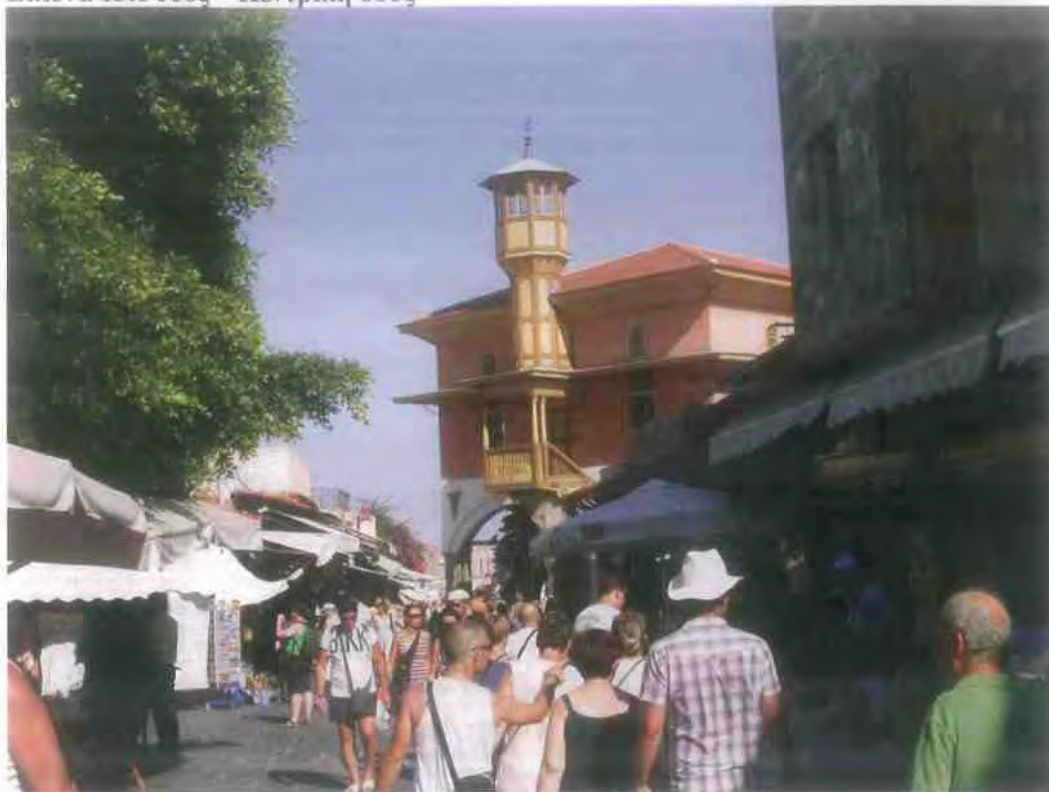

Εικόνα 12: Ρόδος – Τζαμί στην Παλιά Πόλη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 13:Ρόδος – Κεντρική οδός

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 14:Ρόδος - Πλατεία στην Παλιά Πόλη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 15:Ρόδος -Τείχη

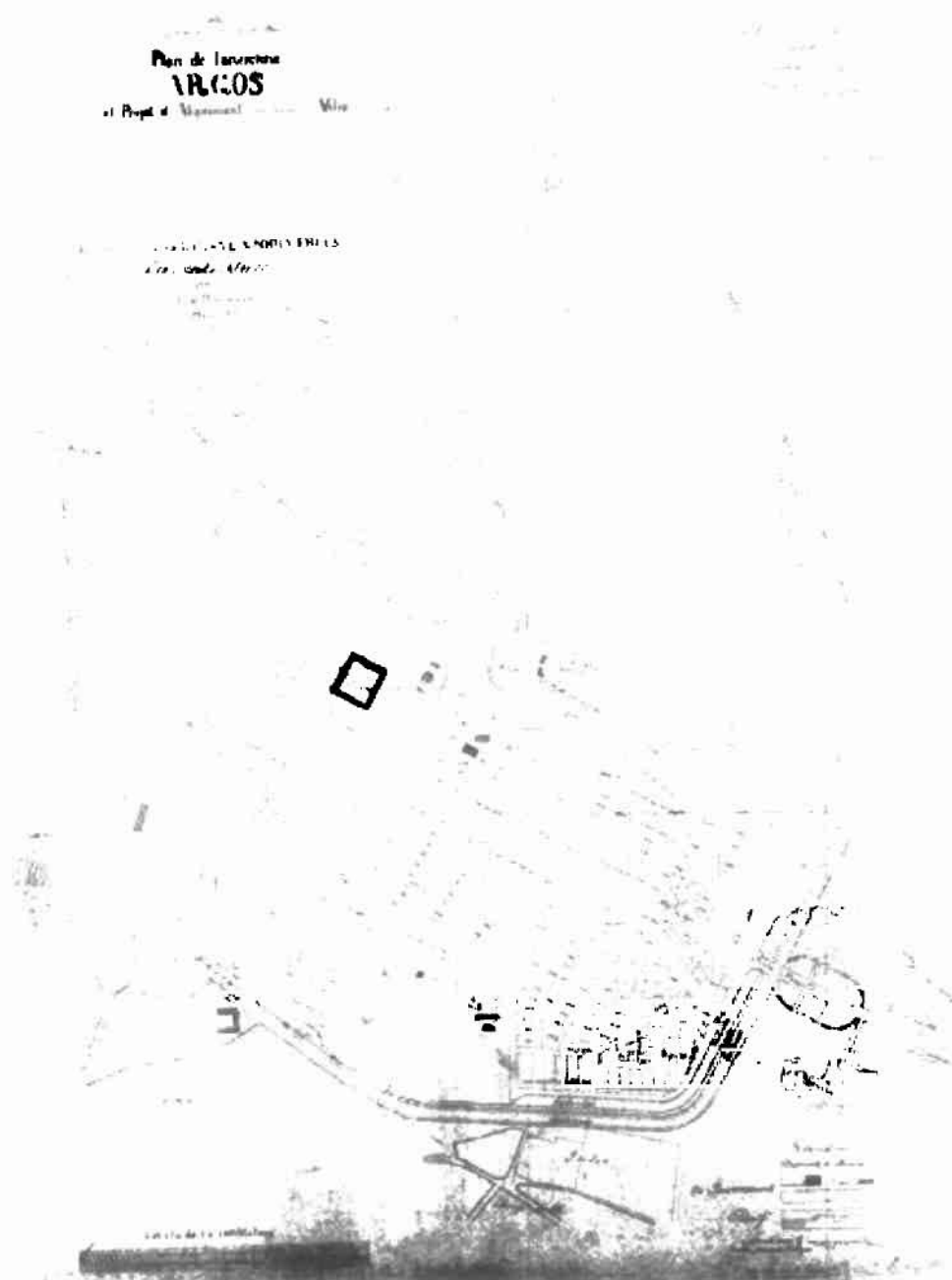
Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

Εικόνα 16:Ρόδος-Διαδρομές δίπλα στα τείχη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 24/9/2009

**Παράρτημα 2: Παράρτημα Κεφαλαίου 6
Σχέδιο 1: Σχέδιο πόλεως Καποδίστρια 1831**

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος Δήμου Άργους

Σχέδιο 3: Σχέδιο πόλης Άργους 1950
ΑΡΓΟΣ 19000

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος Δήμου Άργους

Σχέδιο 4: Ρυθμιστικό Σχέδιο πόλεως 1973- Πρόταση Μαρασλή

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος Δήμου Άργους

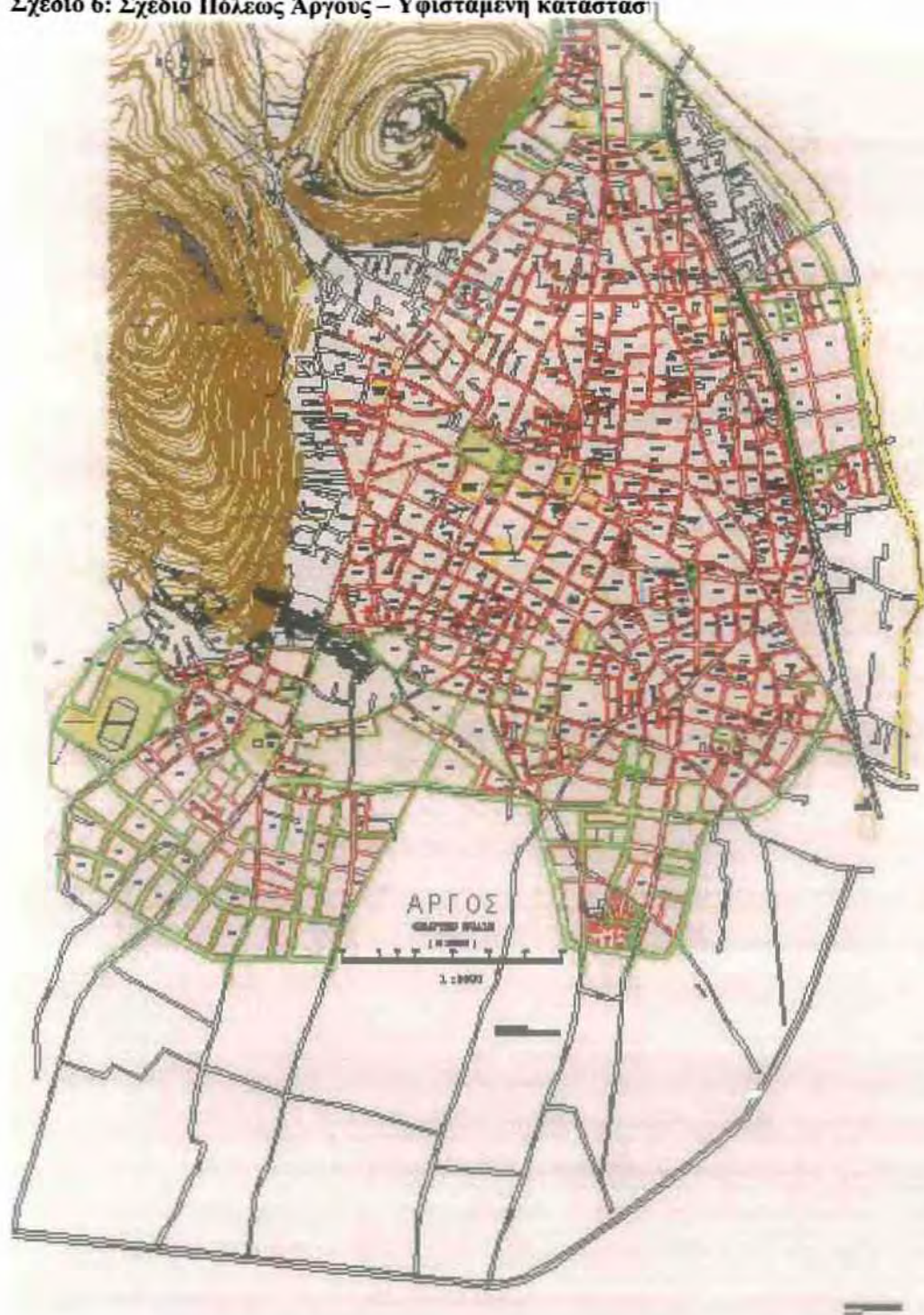
Σχέδιο 5: Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Άργους 1985

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος Δήμου Άργους

Σχέδιο 6: Σχέδιο Πόλεως Αργούς – Υφιστάμενη κατάσταση

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος Δήμου Αργούς

Παράρτημα 3: Παράρτημα Κεφαλαίου 7
Εικόνα 17: Αρχαίο Θέατρο Άργους, θέσεις θεατών

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 18: Αρχαίο Θέατρο Άργους, σκηνή, θέα από τον λόφο

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 19: Αρχαίο Θέατρο Άργους

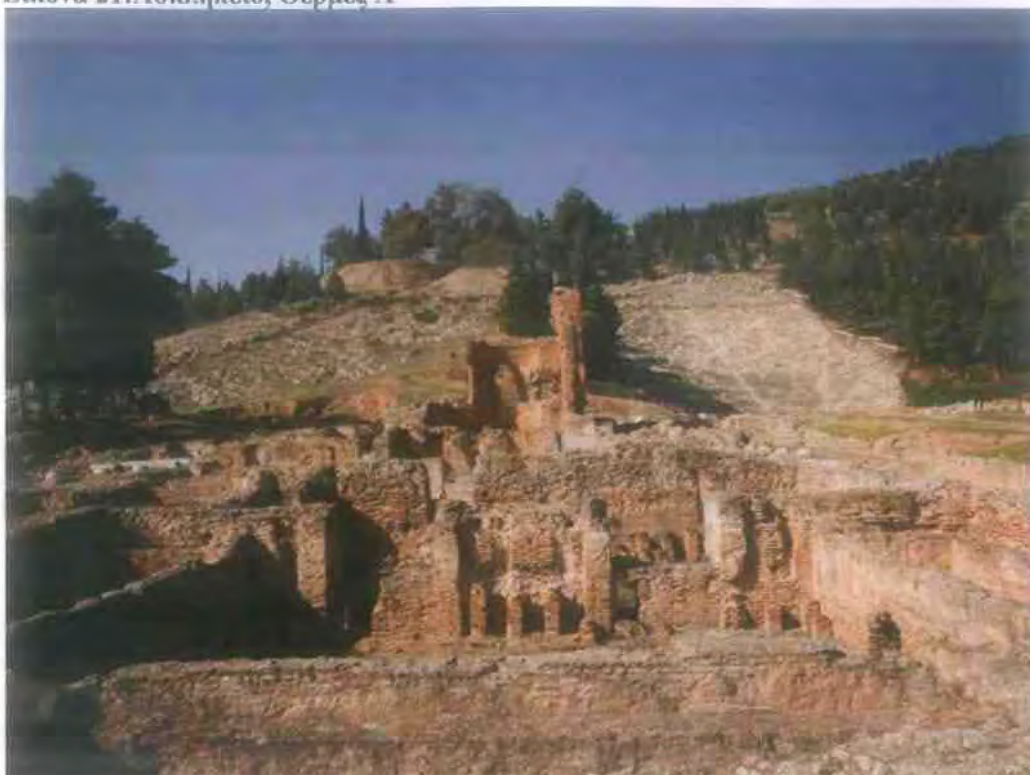
Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 3/8/2009

Εικόνα 20: Σεράπειο, Ασκληπιείο, Θέρμες Α

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 21: Ασκληπιείο, Θέρμες Α

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 22: Θέατρο με ευθύγραμμα εδώλια

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 23:Ιερό Αφροδίτης

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 24:Αρχαία Αγορά

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 25: Αρχαία Αγορά

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 3/8/2009

Εικόνα 26: Υπόστυλη Αίθουσα

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 27: Ηρώον

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 28: Νότια στοά και Παλαιίστρα

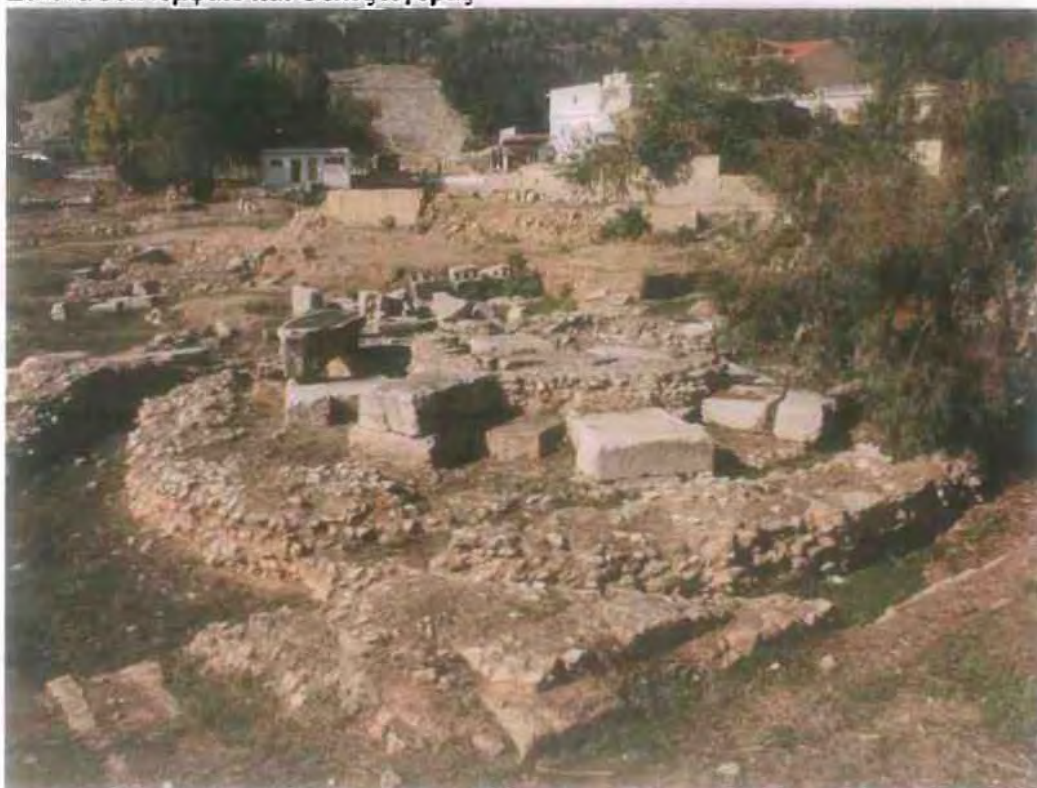
Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 29: Δρόμος Σταδίου

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 30: Νυμφαίο και Θόλος Αγοράς

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 31: Μνημείο D

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 32: Αγωγός της Αγοράς

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 33:Μνημείο Μ

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 34:Κάστρο Λάρισας

Πηγή: Δήμος Άργους

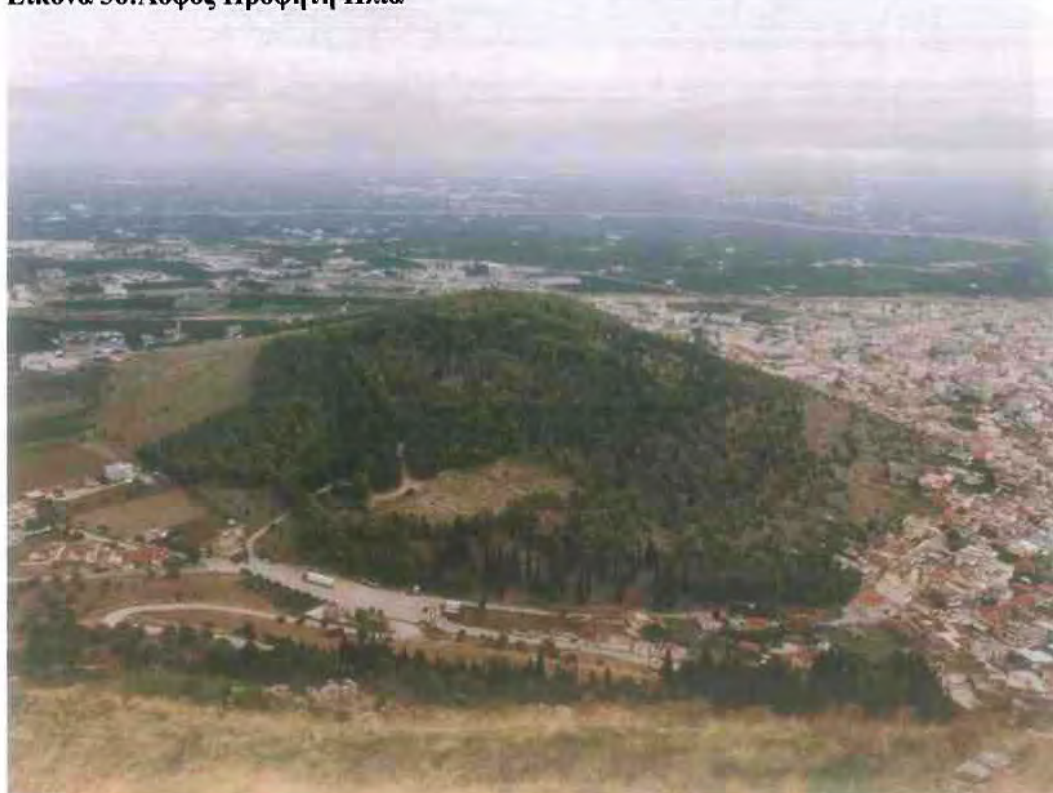

Εικόνα 35:Κάστρο Λάρισας

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 36:Λόφος Προφήτη Ηλία

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 37:Εκκλησιάκι Προφήτη Ηλία

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 38:Κριτήριο. Νυμφαίο, Υδραγωγείο

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 39:Ωδείο

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 40:Τετράγωνο Νυμφαίο

Πηγή: Δήμος Άργους

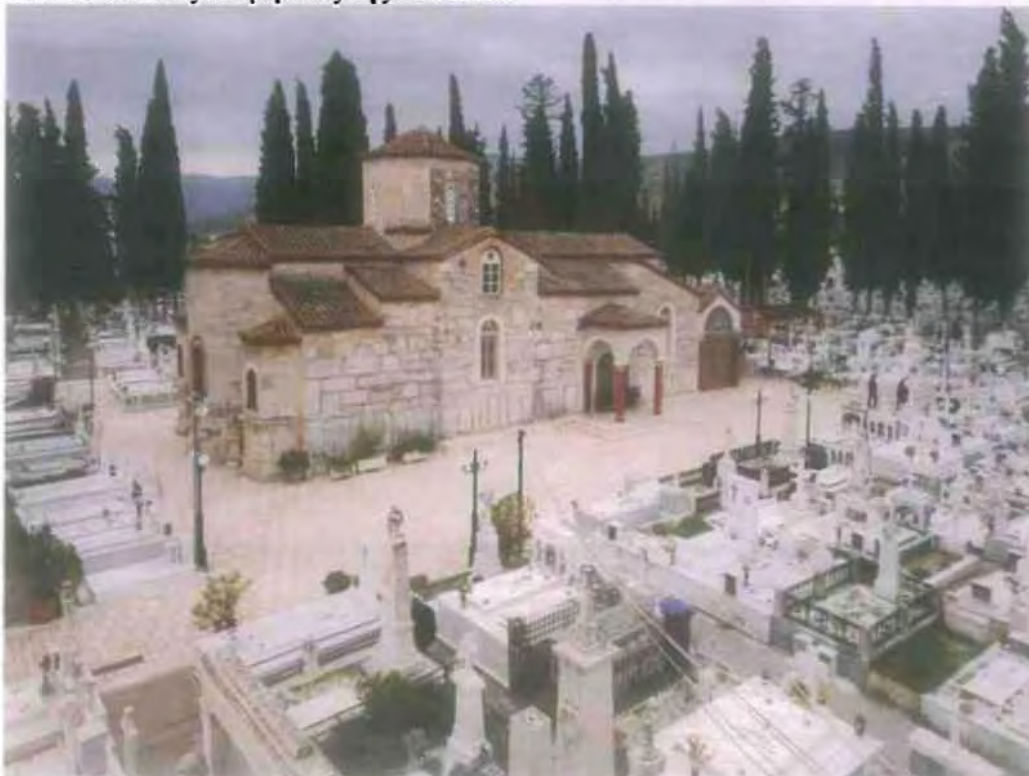

Εικόνα 41:Ναός Αγίου Ιωάννη Προδρόμου

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 42:Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 43: Ναός Παναγίας Πορτοκαλοῦσας (Κατακεκρυμμένη)

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 44: Αρχαιολογικό Μουσείο Άργους – Καλλεργειο

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 45: Δημαρχείο

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 46: Σιδηροδρομικός Σταθμός

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 47: Δημοτική Αγορά

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 48: Δημοτική Αγορά – εσωτερικό

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 49:Μέγαρον Κωνσταντόπουλου

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 50:Μέγαρον Κωνσταντόπουλου – Εσωτερικός διάκοσμος

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 51:Μέγαρον Τρικούπη

Πηγή: Δήμος Αργούς

Εικόνα 52:Μέγαρον Τρικούπη -Πρόσοψη

Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Λήψη στις 3/8/2009

Εικόνα 53: Δημοτικό Σχολείο Καποδίστρια

Πηγή: Δήμος Αργους

Εικόνα 54: Κτίριο Ξηνταρόπουλου

Πηγή: Δήμος Αργους

Εικόνα 55:Στρατώνες Καποδίστρια

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 56:Στρατώνες Καποδίστρια – Ανατολική πτέρυγα

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 57:Οικία Γόρδωνος

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 58:Οικία Τσόκλη

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 59: Οικία Διαμαντοπούλου

Πηγή: Δήμος Άργους

Εικόνα 60: Αεροφωτογραφία Αρχαίου Θεάτρου

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος, Δήμος Άργους

Εικόνα 61: Αεροφωτογραφία Ωδείου

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος, Δήμος Άργους

Εικόνα 62: Αεροφωτογραφία Λόφου Ασπίδας

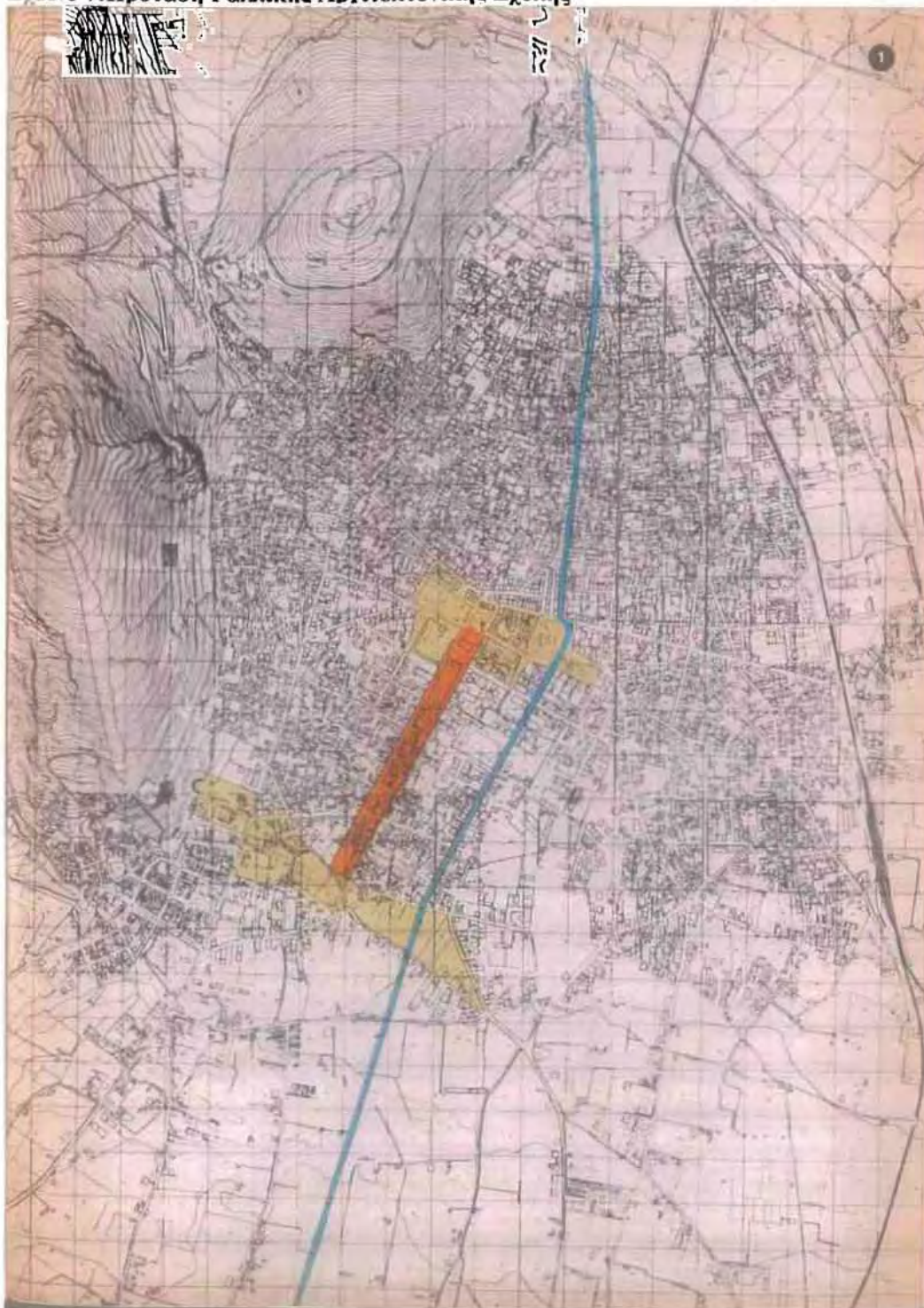

Πηγή: Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Περιβάλλοντος, Δήμος Άργους

Παράρτημα 4: Παράρτημα Κεφαλαίου 8

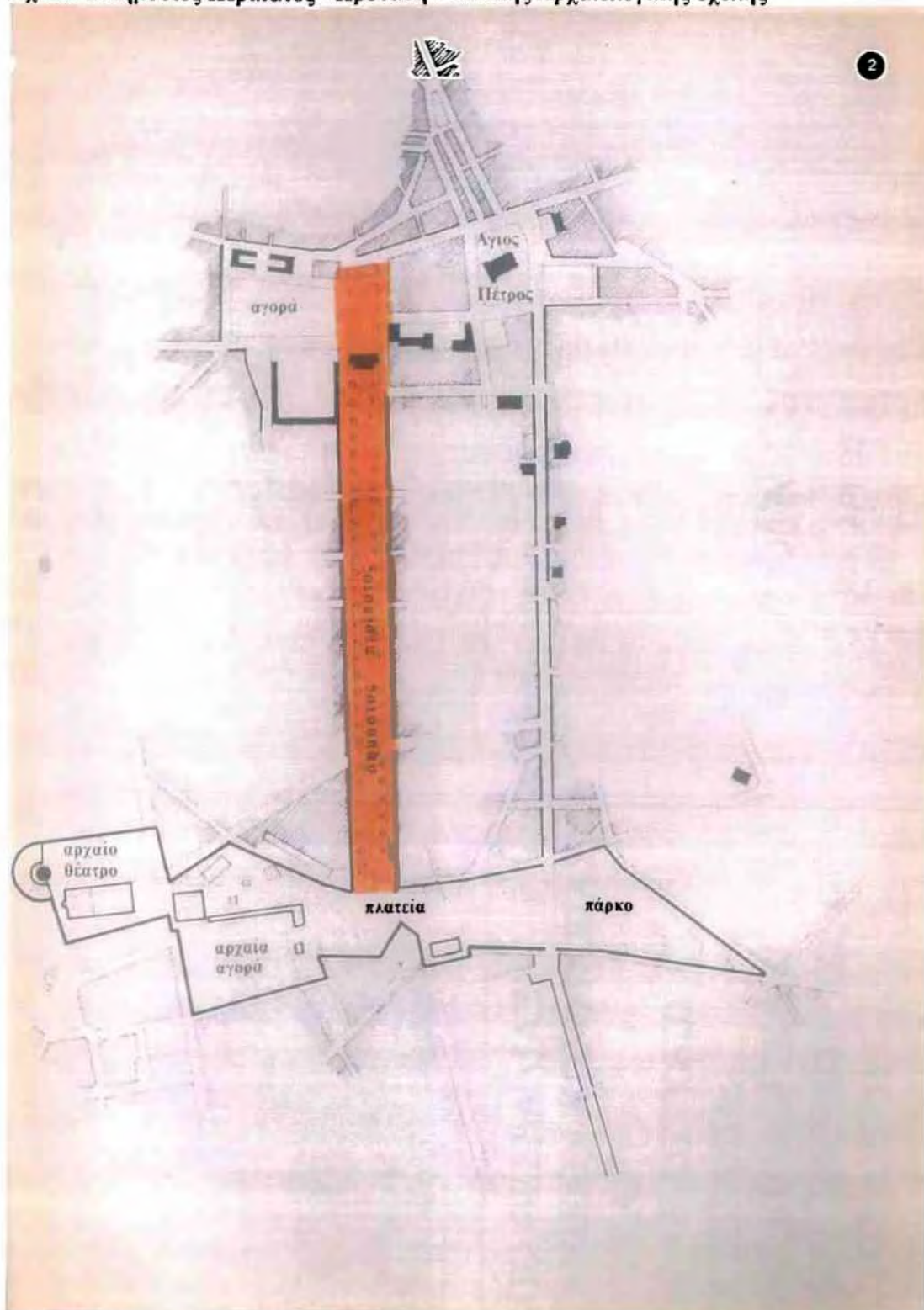
Σχέδιο 7: Πρόταση Γαλλικής Αρχιτεκτονικής Σχολής

Πηγή: Ecole Francaise d'Athenes, 1982

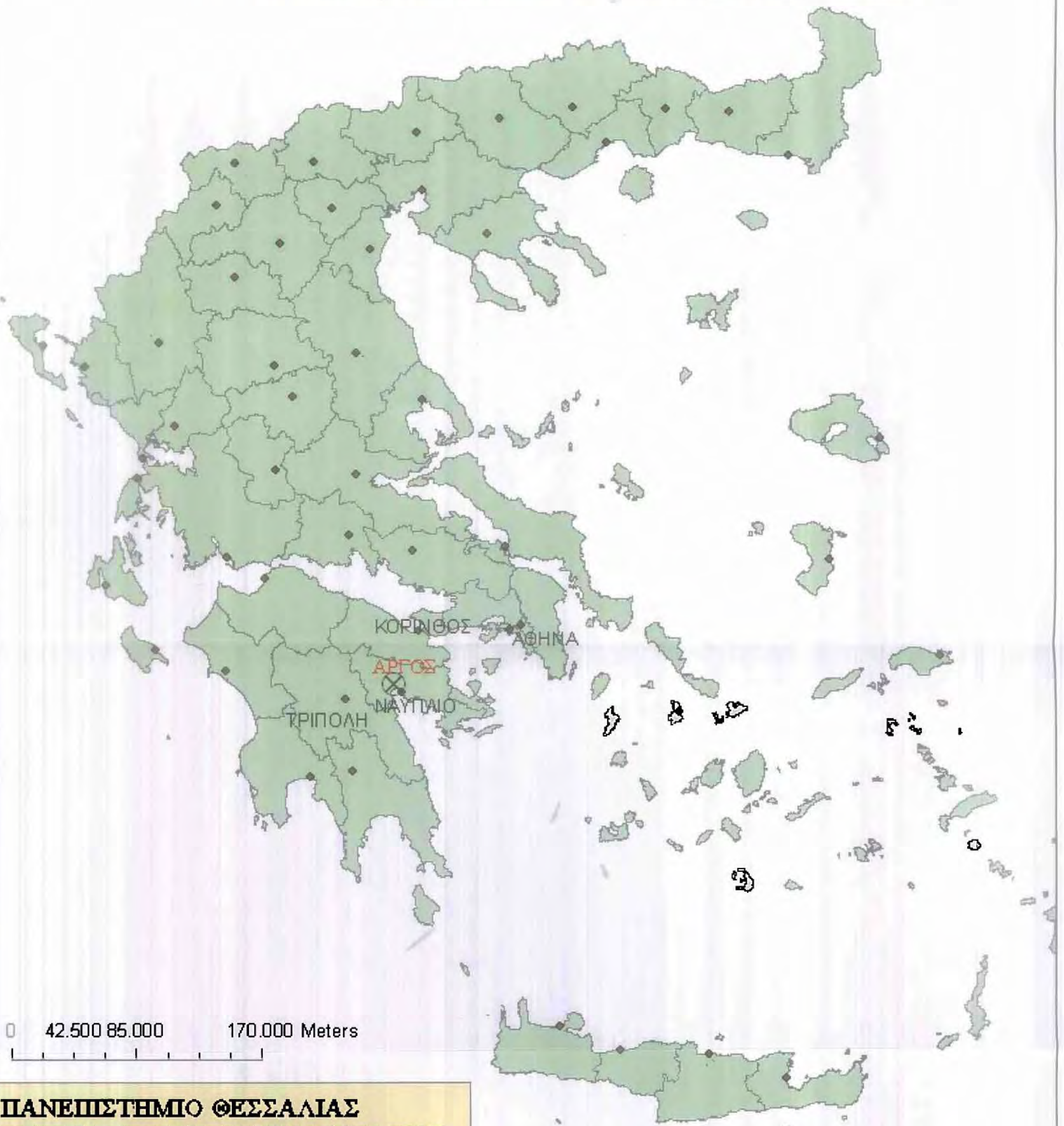
Σχέδιο 8: Δημόσιος Περίπατος - Πρόταση Γαλλικής Αρχαιολογικής σχολής

Πηγή: Ecole Francaise d' Athenes, 1982

Α.4.1. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΑΡΓΟΥΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΡΙΒΑ ΓΕΩΡΓΙΑ
ΕΠΙΣΧΕΔΙΟΥΣΑ: ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

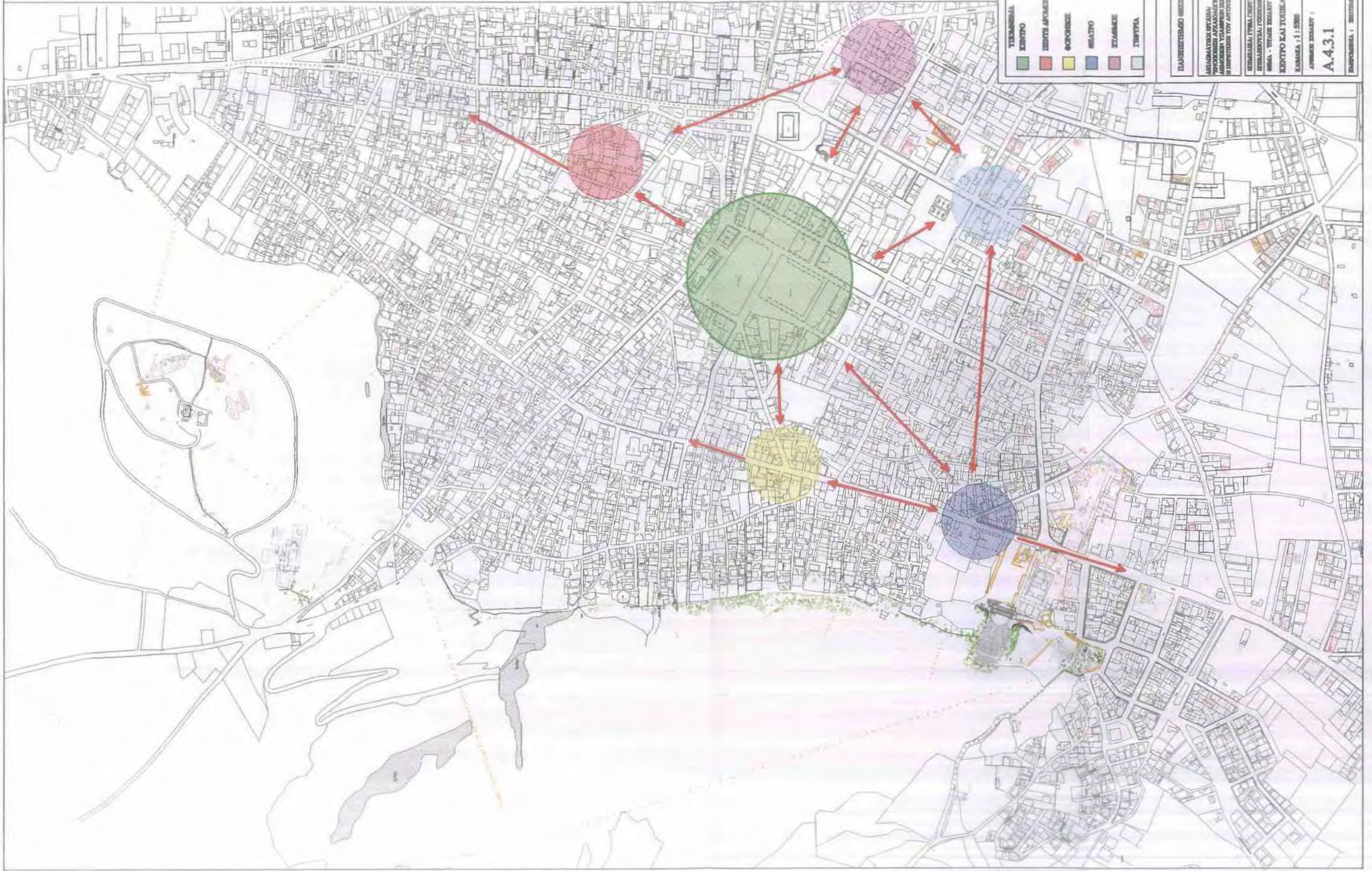
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ⊗ ΑΡΓΟΣ
- ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΝΟΜΩΝ
- ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ

ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΡΓΟΥΣ

ΥΠΟΜΕΤΡΗΣΗ

ΚΕΝΤΡΟ	ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΧΑΙΩΝ	ΕΚΦΩΡΕΣ	ΜΕΛΕΤΡΟ	ΣΤΑΘΜΟΣ	ΣΤΡΩΤΑ
--------	----------------	---------	---------	---------	--------

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

ΚΑΜΑΚΑ, 1:1.500

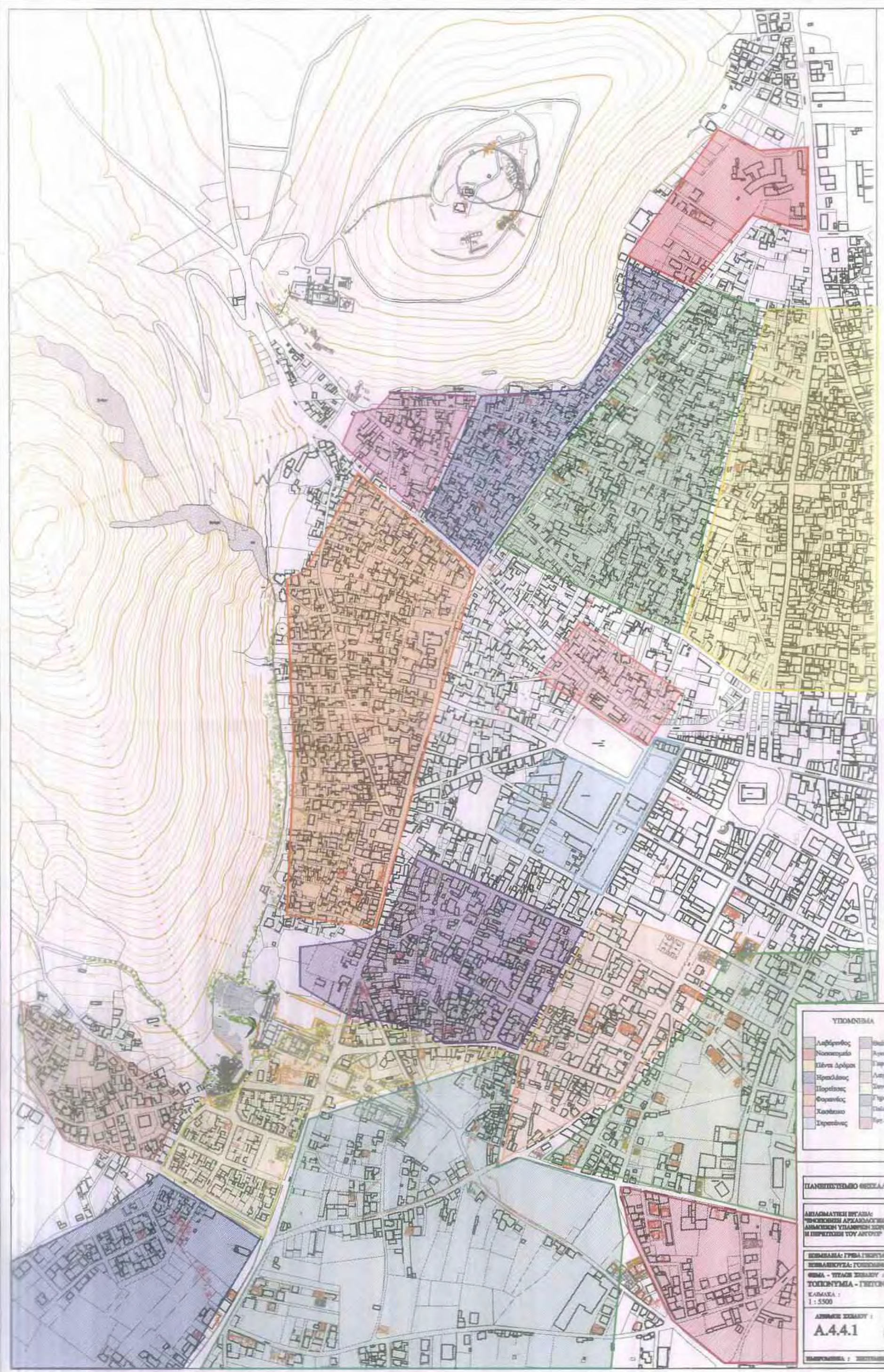
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2011

A.4.3.1

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΕΝΟΠΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΡΓΟΥΣ

ΥΠΟΜΟΝΗΜΑ

Λατρείον	Βασιλείον
Νοσοκομείον	Αγορά
Είλητος Δρόμος	Παρθενών
Προπύλαις	Λαυραίοδειον
Φορητήριον	Παρθενών
Καθεδρικός	Παρθενών
Σταδίου	Παρθενών

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΝΗΜΕΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

ΣΕΡΒΙΣΤΑΣ: ΓΡΕΒΑ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΣΕΡΒΙΣΤΑΣ: ΓΟΥΣΣΙΝΙΟΥ ΑΝΔΡΑΣ

ΘΕΜΑ - ΣΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ / ΤΟΜΕΙΣ: ΤΟΜΕΙΣ Α - ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

ΚΑΛΩΣ: 1 : 5500

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ: Β

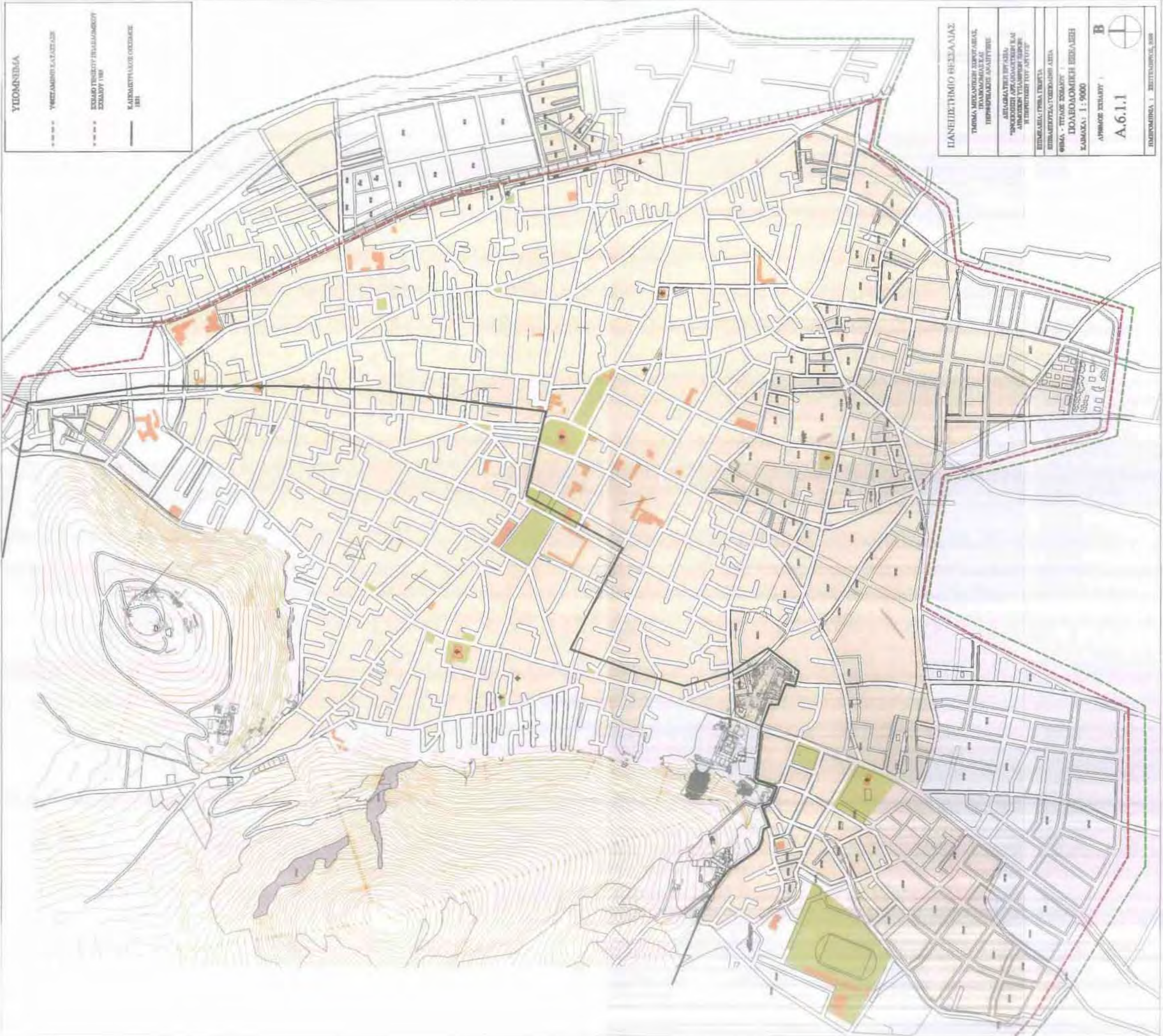
A.4.4.1

ΣΧΗΜΑΤΑ: ΣΧΗΜΑΤΑ, 198

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

	ΥΠΕΡΑΥΤΟΜΟΤΟΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
	ΕΠΙΧΩΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ
	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΤΡΟΦΑΓΩΓΩΝ
 ΠΛΑΝΟΜΕΤΡΙΑΣ
 ΠΡΟΠΟΝΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ ΠΡΟΤΥΠΟΥ
 ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΟΡΟΓΡΑΦΙΑΣ
 ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ

ΕΠΙΧΩΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
 ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ

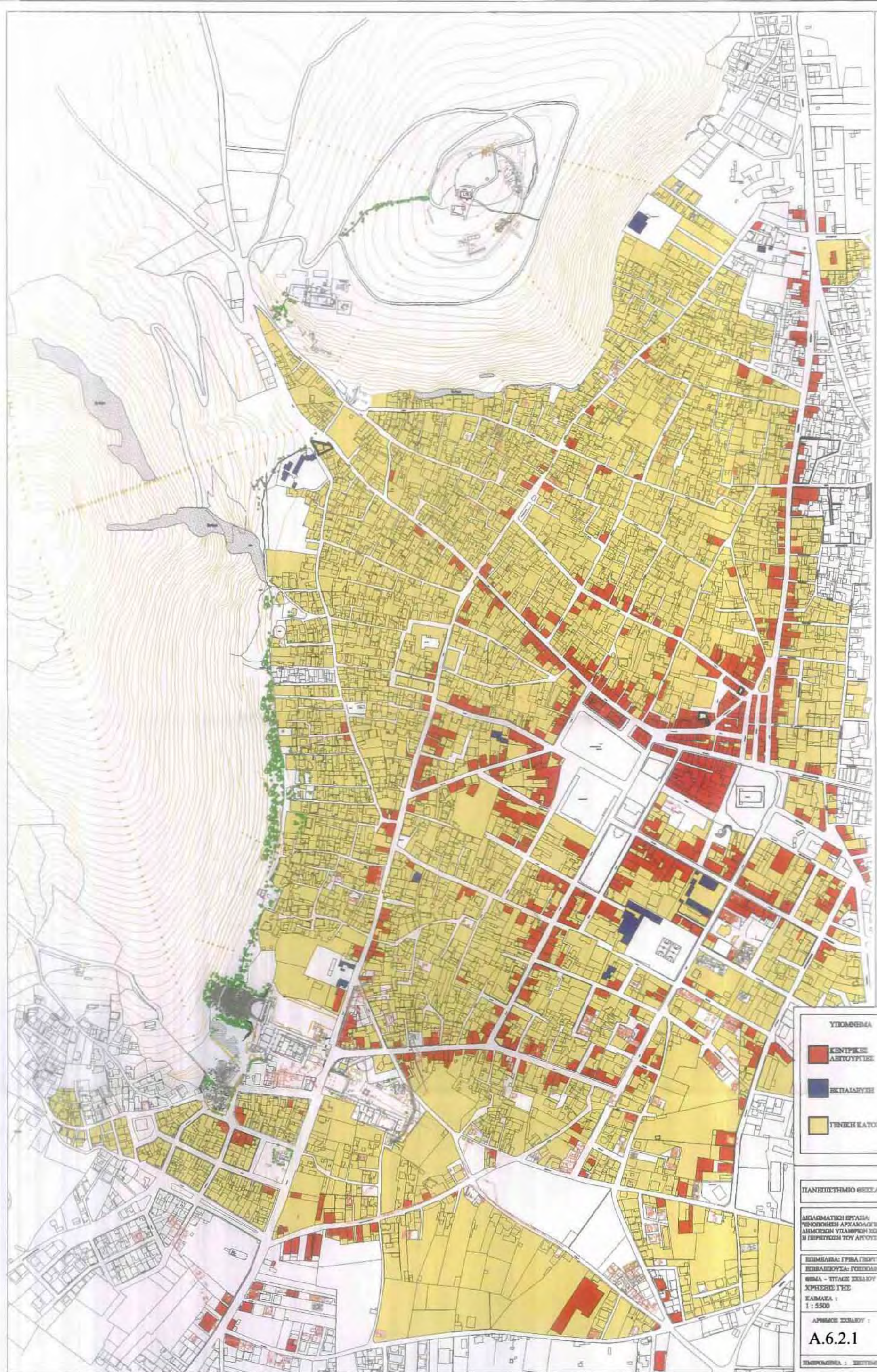
ΕΡΓΑΣΙΑ - ΤΙΤΛΟΣ ΣΧΗΜΑΤΟΣ
ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΧΩΜΑΤΙΣΜΟΣ
 ΚΑΜΑΚΑ: 1: 9000

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΧΗΜΑΤΟΣ
A.6.1.1

ΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ: 1. ΣΧΗΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΠΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΡΓΟΥΣ

ΥΠΟΜΟΧΜΑ

■	ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΑΣΤΥΤΥΠΙΕΣ
■	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
■	ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΕΡΕΑΣ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΕΝΟΠΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ Η ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

ΠΡΩΤΟΔΕΙΧΝΑ: ΓΡΗΓΟΡΑ ΓΕΩΡΓΙΑ
 ΔΕΥΤΕΡΟΔΕΙΧΝΑ: ΓΕΩΡΓΙΑΝΝΑ ΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ - ΤΙΤΛΟΣ ΣΧΗΜΑΤΟΣ :
 ΧΡΗΣΗ ΓΕΩ

ΚΑΜΑΚΑ :
 1 : 5500

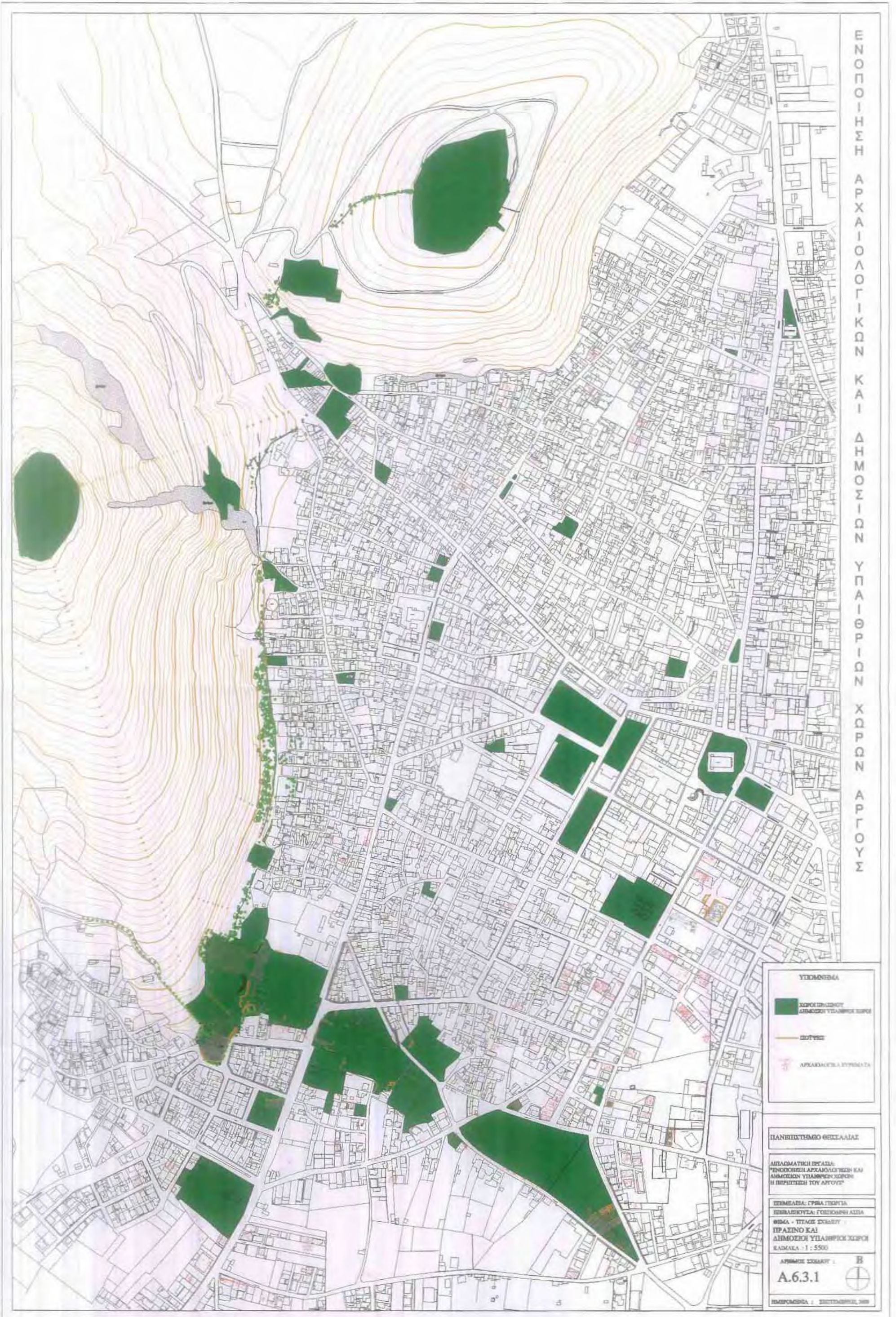
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ : **Β**
A.6.2.1

ΠΕΡΙΟΧΗ : ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ, 2008

ΕΝΟΠΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΡΓΟΥΣ

ΥΠΟΜΟΝΕΣ

- ΧΡΟΜΙΟΓΡΑΦΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ
- ΟΔΟΙ
- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

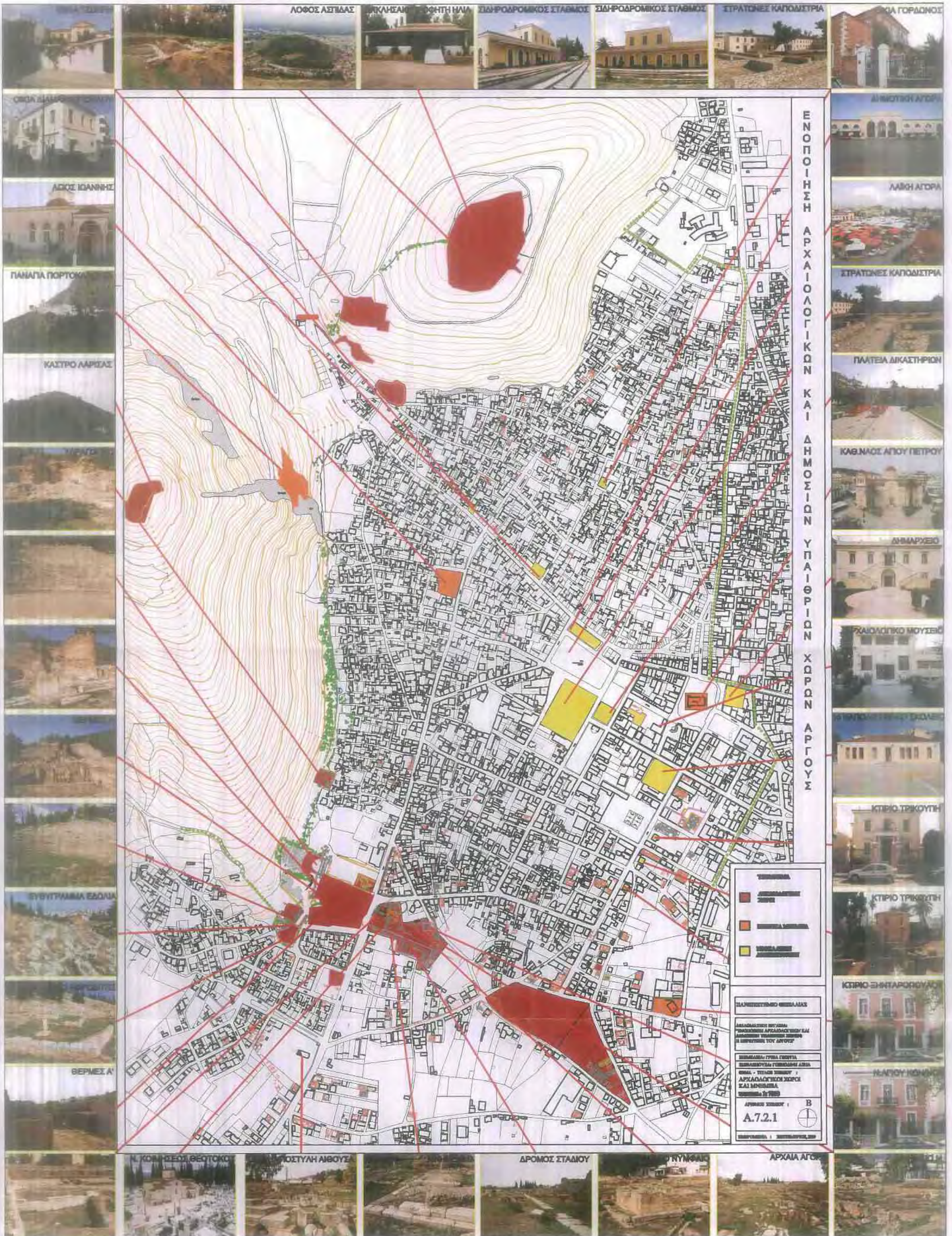
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΗ
"ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ"

ΠΡΩΤΟΕΞΕΤΑΣΙΑ: ΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΣΤΑ
ΠΡΩΤΟΕΞΕΤΑΣΙΑ: ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΑΣΙΑ
ΘΕΜΑ - ΤΙΤΛΟΣ ΣΧΗΜΑΤΟΣ
ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ
ΚΑΙΝΑΚΑΣ - 1 : 5500

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΧΗΜΑΤΟΣ : Β
Α.6.3.1

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΝΟΠΙΩΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΡΓΟΥΣ

ΣΥΜΒΟΛΑ
■ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ
■ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ
■ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΧΩΡΟΙ
■ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΧΩΡΟΙ

ΠΑΡΟΝΤΗΣΙΟ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΩΝ ΤΟΥ ΔΕΛΤΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ 2020

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ / Β

A.7.2.1

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΟΛΟΓΙΑ

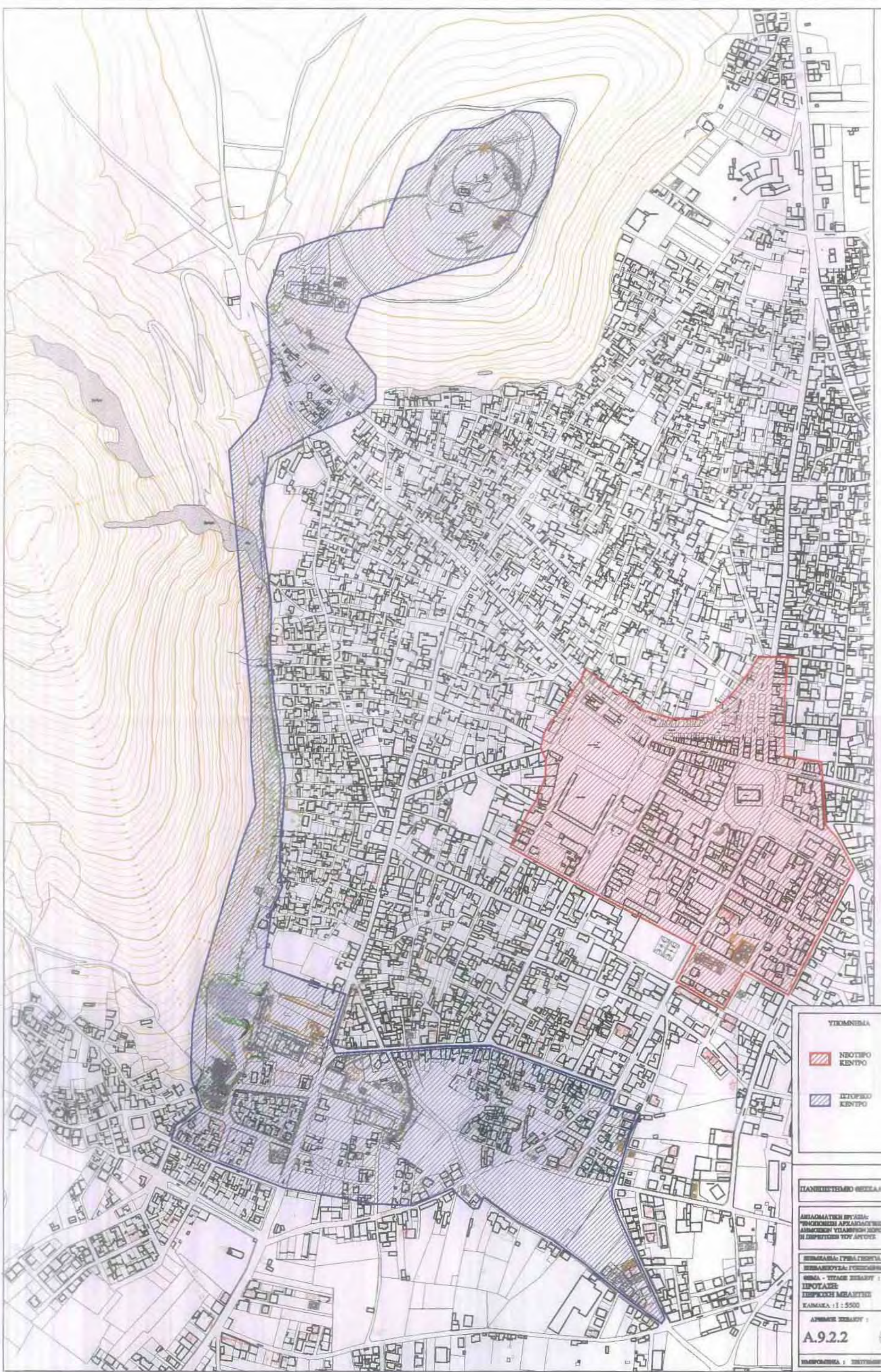
Ν. ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΒΕΛΤΟΚΟ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΙΘΡΩΣ
ΔΡΟΜΟΣ ΣΤΑΘΙΟΥ
ΝΥΝΣΑΚ
ΑΡΧΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

ΕΝΟΠΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΓΡΟΥΣ

ΥΠΟΜΟΝΕΣ

- ΝΕΟΤΕΡΟ ΚΕΝΤΡΟ
- ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΠΑΡΗΛΕΙΨΕΙΣ ΟΡΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΠΟΛΟΜΑΤΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ:
 ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ
 ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ
 Η ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΡΑΜΜΕΥΣΕΩΣ
 ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ ΓΥΦΩΤΩΝ ΑΡΧΩΝ
 ΟΜΑΔΑ - ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ :
 ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ
 ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ
 ΚΑΜΑΚΑ : 1 : 5500

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ : Β
A.9.2.2

ΣΧΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ : ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ, 1998

Α.9.2.3 ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ
- ΣΥΝΔΕΣΗ
- ΟΡΙΑ ΔΗΜΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΕΝΟΠΙΟΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΡΙΒΑ ΓΕΩΡΓΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

0 6.000 12.000 24.000 Meters

12 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αραβαντινός Α. και Κοσμάκη Π. (1988) *Υπαίθριοι χώροι στην πόλη: Θέματα ανάλυσης και πολεοδομικής οργάνωσης αστικών ελεύθερων χώρων πρασίνου*, Αθήνα :Εκδόσεις Συμεών

Αρχιτέκτονες (1998), *Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων. Α' Μέρος, Αρχιτέκτονες*, τ. 11 - περ. Β, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος, σσ. 35-53.

Γαλάνη Ν. (2001), *Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας: Το παράδειγμα της Διονυσίου Αεροπαγίτου – Αποστόλου Παύλου*, Αθήνα: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Ανώνυμη Εταιρεία

Γερολύμπου (2003) στο Λαζαρίδου Δ. (2003), *Διπλωματική εργασία :Ανάπλαση Δυτικού τόξου Θεσσαλονίκης: Συγκριτική ανάλυση και αξιολόγηση των προτάσεων συμμετοχής στο διαγωνισμό, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α.*, Βόλος

Γοσποδίνη Α. (1995), *Σημειώσεις μαθήματος: Ιστορία Πόλης και Πολεοδομίας Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α.*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Γοσποδίνη Α. (1998), *Σημειώσεις μαθήματος: Πολεοδομία Ι: Αστικός σχεδιασμός, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α.*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Δέφνερ, Α. και Μεταξάς Θ., (2003), *Τα μουσεία ως παράγοντας πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης των πόλεων*, άρθρο που παρουσιάστηκε στη διημερίδα «Χώρος-Κοινωνία-Πολιτισμός», Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας ΕΚΚΕ & Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Σύρος

Δήμος Αργους (2001), *Αναβάθμιση των αρχαιολογικών μνημείων και συνόλων της πόλης του Άργους. μέτρα προστασίας, ανάδειξη και ένταξη στον πολεοδομικό ιστό, Πολεοδομική Μελέτη*

Δήμος Άργους (2002), *Αναβάθμιση των αρχαιολογικών μνημείων και συνόλων της πόλης του Άργους, μέτρα προστασίας, ανάδειξη και ένταξη στον πολεοδομικό ιστό*, Ειδική Αρχιτεκτονική Μελέτη, Τεύχος Α', Αρχαιολογική μελέτη

Δήμος Άργους (2003), *Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Άργους Α' Φάση*, Άργους: Δήμος Άργους

Ζήβας Δ. (1997), *Τα Μνημεία και η Πόλη*, Αθήνα: LIBRO

Καλλιγιά Χ. και Μάλλιαρης Α. (2004), *Θεωρία και Πρακτική για την αποκατάσταση ιστορικών οικισμών με σκοπό τις νέες χρήσεις, Μονεμβασιώτικος Όμιλος: Θ' Συμπόσιο Ιστορίας και Τέχνης*, Αθήνα: Εστία

Καλογήρου Α. (2004), *Διπλωματική εργασία: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας και επιπτώσεις στην πολεοδομική οργάνωση: η περίπτωση της περιοχής Ψυρρή*, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Κουμαδωράκης Ο. (2007), *Άργος το πολυδίψιον*, Άργος: Εκ προοιμίου

Κουσιδώνης, Χ. (2002), *Κοινόχρηστοι χώροι του οικισμού: Η όσμωση των χρήσεων και η ευελιξία στον σχεδιασμό*, *Τεχνικά Χρονικά επιστημονικών εκδόσεων ΤΕΕ*, Τεύχος 1-2 2002, σελ. 35-44

Κώτσιου Ε. (2005), *Διπλωματική εργασία: Δημόσιοι Υπαίθριοι Χώροι: Ανασχεδιασμός και Επανάχρηση των εγκαταστάσεων της ΔΕΘ ως μητροπολιτικό πάρκο*, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Λαζαρίδου Δ. (2003), *Διπλωματική εργασία: Ανάπλαση Δυτικού τόξου Θεσσαλονίκης: Συγκριτική ανάλυση και αξιολόγηση των προτάσεων συμμετοχής στο διαγωνισμό*, *Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α.*, Βόλος

Μπίκος Γ. (2007), *Νομός Αργολίδας*, Αθήνα: Δομή

Οικονόμου Δ. (1999) στο Καλογήρου (2004), *Διπλωματική εργασία: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας και επιπτώσεις στην πολεοδομική οργάνωση: η περίπτωση της περιοχής Ψυρρή*, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Πανέτσος Γ. (2002), *Δημόσιοι Υπαίθριοι Χώροι: Στόχοι για τον 21^ο αιώνα, Πρακτικά του 10^{ου} Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου με θέμα: «Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική Πόλη στον 21^ο αιώνα»*, Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας

Ρωμανός Α. (2002), *Ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας για την Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων της Πόλης, Πρακτικά του 10^{ου} Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου με θέμα: «Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική Πόλη στον 21^ο αιώνα»*, Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας

Ρωμανός Α. και Συμεών Α. (1999), *Μελέτη Πλαίσιο για την Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας: Συνοπτική Έκθεση*, Αθήνα: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Ανώνυμη Εταιρεία

Σημαιοφορίδης Γ. (2001), *Οι αναπλάσεις των Δημόσιων Χώρων στη Θεσσαλονίκη, Οργανισμός Θεσσαλονίκης, ΥΠΕΧΩΔΕ, Μετασχηματισμοί του αστικού τοπίου: Αρχιτεκτονικές μελέτες και έργα του οργανισμού πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη

Τερζόγλου Ι (1996), *Σημειώσεις μαθήματος: Κοινόχρηστοι χώροι – Ιστορική εξέλιξη, Αρχιτεκτονική ΕΜΠ*, Αθήνα

Υπουργείο Πολιτισμού (2001), *Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου, Έργα αποκατάστασης (1985-2000)*, Αθήνα: ΥΠΠΟ

Φιλιπποπούλου Ε. (2004), *Η αισθητική των πόλεων και η πολιτική των παρεμβάσεων – συμβολή στην αναγέννηση του αστικού χώρου, Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου*, Αθήνα, Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε.

Ξενόγλωσση

Ecole Francaise d' Athenes (1982), *Etude Preliminare a un plan d' urbanisme*, Paris

Gospodini, A. (1984), *GRIDDY URBAN FORMS AND THEIR SQUARES IN CLASSICAL ANTIQUITY: The Greek Agora and the Roman Forum*, MSc Thesis, University College London.

Gospodini, A. (2004), *Urban Space Morphology and Place Identity in European Cities: Built Heritage and Innovative Design* in *Journal of Urban Design* 9(2): 225-248.

Διαδίκτυο

Δήμος Άργους (2008), Άργος – Κουλτούρα (Διαδίκτυο), Διαθέσιμο στο <http://www.argosculture.gr/> (Πρόσβαση στις 15/9/09)

Δήμος Άργους (2009), Άργος – Περίπατος (Διαδίκτυο), Διαθέσιμο στο <http://www.argos-peripatos.gr/> (Πρόσβαση στις 15/9/09)

Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας ΑΕ (2009), Κεντρική σελίδα Εταιρείας (Διαδίκτυο), Διαθέσιμο στο <http://www.astynet.gr/static.php?c=6> (Πρόσβαση στις 15/9/09)

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (2009), Κεντρική σελίδα υπουργείου (Διαδίκτυο), Διαθέσιμο στο <http://www.minenv.gr/4/44/4401/g440100.html> (Πρόσβαση στις 15/9/09)

Υπουργείο Πολιτισμού (2009), Κεντρική σελίδα Υπουργείου Πολιτισμού (Διαδίκτυο), Διαθέσιμο στο http://www.yppo.gr/4/g40.jsp?obj_id=90 (Πρόσβαση στις 15/9/09)

Cowan R. and Huxford R. (2008), *Public spaces*, (online), Διαθέσιμο στο http://www.ppol.gr/cm/index.php?cata_id+8&catb_id=9&Datain=4180&LID (Προσβάσιμο στις 6/9/09)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000100686